

მაიკლ ჯ. გლენონი

აგრესიის პროზაული დანაშაული

სტატია პირველად დაიბეჭდა იელის საერთაშორისო სამართლის ჟურნალში. Michael J. Glennon, *The Blank-Page Crime of Aggression*, 35 YALE J. INT'L L. 71 (2010). დიდი მადლობა იელის საერთაშორისო სამართლის ჟურნალის რედაქციას და მაიკლ გლენონს სტატიის გამოქვეყნებაზე მათი თანხმობისათვის.

მაიკლ ჯ. გლენონი*

საერთაშორისო სამართლის პროფესორი, სამართლისა და
დიპლომატიის ფლეტჩერის სკოლა, ტაფტის უნივერსიტეტი;
პარიზის II უნივერსიტეტის მიწვეული პროფესორი, Pantheon-Assas.

სამართალი ადამიანის ქცევის ნორმატიული მართვაა. დღეს საუბარი ქცევის რეგულირებაზე ან წარმართვაზე იმ წესების მეშვეობით, რომლებიც ხვალ უნდა იქნეს მიღებული, იგივეა, რაც გაურითმავი, პროზაული ნაწარმოების განხილვა.

ლონ ლ. ფულერი¹

I. შესავალი

2009 წლის 13 თებერვალს აგრესიის დანაშაულზე მომუშავე სპეციალურმა ჯგუფმა (SWGCA), რომელიც სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) დამფუძნებელი ხელშეკრულების მიხედვით შეიქმნა, ისტორიული მნიშვნელობის მქონე მიღწევის შესახებ გვამცნო². ექსპერტთა ჯგუფმა ხუთწლიანი თათბირის შემდეგ განაცხადა, რომ

* წინამდებარე სტატია პარიზის II უნივერსიტეტში Pantheon-Assas 2009 წ. 17 მარტს ჩატარებული ლექციის საფუძველზეა მომზადებული. კვლევაში გაწეული დახმარებისთვის მადლობას ვუხდით მათიას ა. ბრაუნლისს, ელიზაბეტ დრელანდს, ბარტ სმიტ დუიჟენტკუნსტს და ჯერემი ლონგს, ასევე გამოთქმული მოსაზრებებისთვის ლუი ოკუანს, ჟულიან ფერნანდესს, ტომ ფრანკს, ლარი ჯონსონს, იან ჯონსტონს, შონ მერფის, გარტ შოფილდსა და ჩარლზ ტიფერს. შენედელები და შეცდომები ავტორისაა.

¹ LON L. FULLER, MORALITY OF LAW 53 (1969 წლის რედაქცია).

² სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო (ICC), წევრ სახელმწიფოთა ასამბლეა, აგრესიის დანაშაულზე საქმიანობის გაგრძელება, ICC დოკ. ICC-ASP/1/Res 1 (9.09.2002).

მან, საბოლოოდ, აგრესიის დანაშაულის სამუშაო განსაზღვრებაზე მიაღწია შეთანხმებას³. ხელშეკრულება, რომლითაც სასამართლო დაფუძნდა, რასაც რომის სტატუტი ეწოდება, აღნიშნული დანაშაულის სისხლისსამართლებრივ დევნას ითვალისწინებს, თუმცა მისი შემქმნელები მის განსაზღვრებაზე ვერ შეთანხმდნენ. აღნიშნული დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დევნა შეჩერებული იყო მანამდე, სანამ სტატუტში განსაზღვრებასთან დაკავშირებით ცვლილების შეტანა მოხდებოდა.⁴ წევრი სახელმწიფოების ასამბლეა სამუშაო ჯგუფის მიერ შეთავაზებულ განმარტებას 2010 წლის 10 მაისს კამპალაში (უგანდა) განსახილველი კონფერენციის სხდომაზე განიხილავს⁵.

წინამდებარე სტატიაში მე ვავითარებ იმ აზრს, რომ შემოთავაზებული განმარტება დანაშაულის ურითმო პროზაულ ნაწარმოებს დაემსგავსება, რაც ვერ თავსდება ადამიანის ძირითადი უფლებების საერთაშორისო ნორმებთან, კანონიერების საერთაშორისო პრინციპთან და მასთან დაკავშირებული სამართლიანი სასამართლო განხილვის შიდა-სახელმწიფოებრივ გარანტიებთან, ბუნდოვანი და უკუქმედებით შეფარებული კანონის საფუძველზე, სასჯელის დანიშვნის აშშ-ის კონსტიტუციურ აკრძალვებთან. აგრესიის კრიმინალიზაციის მომხრეთა სასარგებლო არგუმენტ რეინოლდ ნიბურის ერთი შესანიშნავი ფრაზით რომ ვთქვათ: „ის ლოგიკაა, რომელიც წარმატების შესაძლებლობას მისი საჭიროებიდან გამომდინარე ქმნის“⁶. მის მხარდამჭერებს, როგორც ჩანს, ჰგონიათ, რომ აგრესიის დანაშაულის განსაზღვრა აუცილებლობას წარმოადგენს. ამასთან, მათ მიაჩნიათ, რომ აგრესიის დანაშაულს თავისდაუნებურად შესწევს ძალა განმარტების დასადგენად, მაგრამ საჭიროება - იქნება ეს მორალური თუ სხვა რამ, მის იურიდიულ წარმატებულობას არ გულისხმობს. მთელი მეოცე საუკუნის განმავლობაში იყო არაერთი წარუმატებელი მცდელობა, მომხდარიყო აგრესიის განმარტება, რადგანაც სახელმწიფოებს შორის არსებული პოლიტიკური თუ კულტურული განსხვავებები ხელს უშლიდა კონსენსუსამდე მისვლას. ძლიერ და სუსტ სახელმწიფოებს შორის დიდი ხანია არსებობს მკვეთრი დაპირისპირება ძალის გამოყენების მართებულობასთან დაკავშირებით, უნდა ხდებოდეს თუ არა მათი სამხედრო და პოლიტიკური ლიდერების სისხლისსამართლებრივი დევნა ამგვარი დანაშაულის ჩადენისთვის. ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად საჭირო განსაკუთრებული სიზუსტე - სახელმწიფოს ქცევის უბრალო მართვისგან განსხვავებით - მიუღწეველი აღმოჩნდა.

წინამდებარე ორაზროვანი განმარტება ამ წინააღმდეგობების მიჩქმალვას ცდილობს. იმის მიხედვით, სისხლისსამართლებრივი დევნა იმ ფაქტორებზე იქნება დამოკიდებული, რომლის განსაზღვრებასაც კანონი არ იძლევა. ეს კი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას განუჭვრეტელს გახდის, რაც ძირგამომთხრელი იქნება კანონის ერთიანობისთვის. შემოთავაზებული განმარტება არ შეიძლება შეესაბამებოდეს რომის სტატუტის მოთხო-

³ გაეროს საჯარო ინფ. დეპ-ტი, აგრესიის დანაშაულის სპეც. სამუშაო ჯგუფის პრესკონფერენცია (13 თებ. 2009) <http://www.cc-cpi.int/NR/rdonlyres/9FCD3A51-6568-41DF-819F-5075C3857523/0/UNDOCPpressConferenceonSWGCAENG.pdf>

⁴ ICC რომის სტატუტი მუხ. 5 (2), 1998 წ. 17 ივლისი, 2187 U.N.T.S 90 [შემდგომში რომის სტატუტი].

⁵ პრეს-რელიზი, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო, Assembly of States Parties Concludes Its Eighth Session (30 ნოემბერი, 2009), <http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/1561A1D0-16DE-4C78-A745-92ADA49A6A5A.htm>.

⁶ REINHOLD NIEBUHR, THE IRONY OF AMERICAN HISTORY 89 (Univ. Chi. Press 2008) (1952).

ვნას, რომ სასამართლომ კანონი საერთაშორისო დონეზე აღიარებული ადამიანის უფლებების შესაბამისად გამოიყენოს⁷. განმარტების ორაზროვნება კიდევ უფრო აფართოებს მის ფარგლებს იქამდე, რომ, თუკი ნორმა ძალაში იქნებოდა ბოლო ათწლეულების მანძილზე, აშშ-ის ყველა პრეზიდენტი ჯონ ფ. კენედიდან მოყოლებული, ასობით ამერიკელი კანონმდებელი და სამხედრო ხელმძღვანელი თუ სხვადასხვა ქვეყნის ურიცხვი სამხედრო და პოლიტიკური ლიდერი სისხლისსამართლებრივი დევნის ობიექტები უნდა გამხდარიყო.

ჩემი მოსაზრების მიხედვით, წინააღმდეგობები პოლიტიკური რულების ბორბლის თაობაზე კიდევ უფრო გაიზრდება სისხლისსამართლებრივი დევნის გადაწყვეტილების პროცესში გაეროს უშიშროების საბჭოს ჩართვით, როგორც ამას ზოგიერთი დაჟინებით მოითხოვს. მეორე მხრივ, საბჭოს არჩართვა ქარტიასთან გადაუჭრელ კონფლიქტს შექმნის. ის, რომ აშშ რომის სტატუტს არაა მიერთებული, ამ ყველაფერს აკადემიურობას როდი სძენს. ის გარემოება, რომ აშშ კვლავაც უარს აცხადებს მასთან მიერთებაზე, იმას კი არ ნიშნავს, რომ ამერიკელი სამხედრო და პოლიტიკური ხელმძღვანელები აგრესიის დანაშაულისგან თავისუფლდებიან და არ გასამართლდებიან. ხანგრძლივი პოლიტიკური რეალიების და ძალის გამოყენების მიზანშეწონილობასთან დაკავშირებით სახელმწიფოებს შორის კვლავაც არსებული ღრმა წინააღმდეგობების გათვალისწინებით, აგრესიის კრიმინალიზაციის მცდელობის შემოთავაზებული ვარიანტი არ გამოდგება.

წინამდებარე სტატიის II ნაწილში საუბარია აგრესიის კონცეფციის განსაზღვრების მრავალგზის გამეორებული მცდელობის წარუმატებლობაზე და განმარტების ახლებურ ვარიანტს გვთავაზობს. III ნაწილში აღწერილია აშშ-ში და საერთაშორისო სამართალში ბუნდოვანი და უკუქმედების ძალის მქონე დანაშაულების შექმნის შესახებ არსებული აკრძალვები. IV ნაწილში მოცემულია შემოთავაზებული განმარტების შეფასება სხვადასხვა ისტორიული შემთხვევების გამოყენებით, მათ შორის ძალის გამოყენების შემდეგ კი წარმოდგენილია ამ ფორმულირების III ნაწილში მოცემული უკუქმედების ძალის მქონე აკრძალვებთან შედარება. V ნაწილში შეფასებულია ის წინადადებები, რომლებიც დანაშაულის დევნაში გაეროს უშიშროების საბჭოს პოტენციურ როლს ეხება, რასაც იმ დასკვნამდე მივყავართ, რომ უშიშროების საბჭოს სისხლისსამართლებრივ, დევნის პროცედურებში ჩართვა ქარტიაში შესწორებების შეტანის გარეშე უკუქმედების ძალის მქონე შეზღუდვებს დაარღვევს, მისი ჩაურთველობა კი საკუთრივ ქარტიის დარღვევა იქნება. VI ნაწილში გაანალიზებულია ის გარემოება, თუ რატომ გართულდა აგრესიის კონცეფციის განმარტება და მის ასახსნელად ლინგვისტური და სამართლებრივი დაბრკოლებების ნაცვლად კულტურულ და პოლიტიკურ ბარიერებს გვთავაზობს. დაბოლოს, VII ნაწილში ის აზრია გატარებული, რომ აშშ-ის ინტერესებისთვის ხელსაყრელი იქნება, თუკი იგი შეეწინააღმდეგება შეთავაზებული განმარტების მიღებას სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) წევრი სახელმწიფოების შესაბამის საკომისიო სხდომაზე, რამდენადაც მისი მიღებით, შესაძლოა მოხდეს აშშ-ის ხელმძღვანელებზე სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება, ამასთან აშშ-ის არმიერთების შემთხვევაშიც კი.

⁷ რომის სტატუტი, ის., შენიშვნა 4 ზემოთ, მუხ. 21(3).

II. აგრესიის განსაზღვრის მცდელობების მოკლე ისტორია

ა. კელოგ-ბრიანიდან ნიურნბერგამდე

საუკუნეების განმავლობაში აგრესიის ბრალდებას თან ახლდა შეიარაღებული კონფლიქტები⁸, თუმცა 1928 წლის კელოგ-ბრიანის სამშვიდობო პაქტის⁹ დადებამდე საერთაშორისო სამართალი სახელმწიფოებს აგრესიაში ჩართვას არ უკრძალავდა. ტერმინის განსაზღვრა ან მისი გამოყენება მაშინაც კი ვერ მოხერხდა¹⁰. ეს პაქტი კანონგარეშე აცხადებდა „ომის წამოწყებას საერთაშორისო წინააღმდეგობების გადასაჭრელად“, მისი მონაწილეები კი „გმოზ(დნ) ენ მას როგორც ეროვნული პოლიტიკის ინსტრუმენტს ერთიმეორესთან ურთიერთობისას“¹¹. პაქტი მხოლოდ სახელმწიფოების ქცევას ზღუდავდა, რომლის არც ერთი დებულებაც არ მოიცავდა ინდივიდებზე სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას. პაქტს დიდი აღიარება და ასეთივე უგულებელყოფა მოჰყვა: II მსოფლიო ომში მონაწილე ყველა ძირითადი მეომარი მხარე აღნიშნული პაქტთან იყო მიერთებული.

ომის შემდეგ ნიურნბერგში საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალში აგრესიის დანაშაულის ფუნქციური ეკვივალენტისათვის 16 განსასჯელის სასამართლო პროცესი შედგა: „დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ“. მათგან თორმეტი გასამართლდა¹². მშვიდობის წინააღმდეგ დანაშაული განისაზღვრა როგორც „აგრესიის დაგეგმვა, მომზადება, დაწყება ან ომის წარმოება, ან ზემოქმედების მისაღწევად საერთო გეგმაში ან შეთქმულებაში მონაწილეობა“¹³. იმ დროისთვის ჩვეულებით საერთაშორისო სამართალში შესაფერისი პრინციპი¹⁴ გათვალისწინებული არ იყო (ჩემი აზრით, იგი არც ამჟერად არსებობს¹⁵). მოკავშირეთა სამხედრო

⁸ იხ. ზოგადად ROBERT L. O'CONNELL, OF ARMS AND MEN: A HISTORY OF WAR, WEAPONS, AND AGGRESSION (1989).

⁹ ომის, როგორც ეროვნული პოლიტიკის ინსტრუმენტის უარყოფის საერთო ხელშეკრულება, მუხლი 1, 1928 წ., 27 აგვისტო, Stat. 2343, 94 L.N.T.S. 57 [შემდგომში ომის უარყოფის ხელშეკრულება].

¹⁰ 1933 წ. საბჭოთა კავშირმა განიარაღების კონფერენციაზე შესთავაზა აგრესიის განსაზღვრება, თუმცა მოღპარაკებები შეთანხმების გარეშე დამთავრდა. იხ. Matthias Schuster, *The Rome Statute and the Crime of Aggression: A Gordian Knot in Search of a Sword*, 14 Crim. L.F. 1,4 (2003).

¹¹ ომის უარყოფის ხელშეკრულება, მე-9 *supra* შენიშვნა, 1 მუხლი.

¹² საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალში მთავარი სამხედრო დამნაშაულების I სასამართლო პროცესი, ნიურნბერგი, 1945 წ. 14 ნოემბერი–1946 წ. 1 ოქტომბერი, 279-366 (1947) [შემდგომში საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალი]. ამასთან, ნიურნბერგი 16 განსასჯელი დამნაშაულები ცნეს სამხედრო დანაშაულებში, ხოლო 16 გასამართლდა კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულისთვის. მართლმდებარე მშვიდობის წინააღმდეგ დანაშაულისთვის, არც ერთი მათგანი არ გასამართლდებულა. *Id.*

¹³ შეთანხმება ევროპული ლერძის მთავარი სამხედრო დამნაშაულების სისხლის სამართლებრივ დევნასა და დასჯაზე, დანართი, მუხლი VI (ა), 1945 წ., 8 აგვისტო Stat 1544, 1547, 72 U.N.T.S 279, 288, თუკი მიგაჩნიათ, რომ ეს ცირკულარული დეფინიცია თავისი არსით ბუნდოვანი და რეალურ მნიშვნელობასაა მოკლებული, იხ. შუსტერი, იხ. ზემოთ მე-10 შენიშვნა, 32.

¹⁴ იორამ დინსტეინი: ომი, აგრესია და თავდაცვა 118-19 (მე-2 გამოცემა, 1994 წ.).

¹⁵ იხ. ქვემოთ 129, 165 შენიშვნები. იხ. რ.ჯოუნისი [2006] UKHL, 2007 1 A.C. 136 (სხვადასხვა სასამართლო ორგანოებიდან აღებული აპელაციები) (დიდი ბრიტანეთი). მოპასუხეებს ბრალად ედებოდათ სამეფო საჰაერო ბაზაზე შეპარვა და ნავთობ ტანკერებისა და ტრაილერების დაზიანება. მოპასუხეთა არგუმენტი იმაში მდგომარეობდა, რომ მათი ქმედებები მიმართული იყო აგრესიის დანაშაულის პრევენციისკენ (ერაყის დაბომბვა), რაც, ამავდროულად, ნებადართულია ბრიტანეთის არსებული კანონმდებლობით. მოსამართლე ლორდებმა დაადგინეს, რომ აგრესიის დანაშაული დიდი ბრიტანეთის კანონმდებლობის მიხედვით, ჩვეულებითი საერთაშორისო სამართლის და არა შიდა სამართლის ნაწილს წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, კოლეგიამ აღნიშნა, რომ „რომის სტატუტის წევრი სახელმწიფოები ცდილობდნენ აგრესიის უფრო გავრცობილ და კონკრეტულ დეფინიციამდე მისვლას...“ იქვე 157, როგორც ჩანს, მათ არ იცოდნენ, რომ რომის სტატუტში ფორმულირებული არ არის არც აგრესიის აქტის და არც აგრესიის დანაშაულის დეფინიცია და რომ იმ დროისთვის

ტრიბუნალი, რომელიც გერმანიაში კონტროლის საბჭოს მე-10¹⁶ კანონის მიხედვით მოიწვიეს, სისხლის სამართლის ისეთ დანაშაულებს ეხებოდა, როგორიცაა შორეული აღმოსავლეთის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალი. „ტოკიოს ტრიბუნალმა“ ჰიდეკი ტოჯო, რომელიც პერლ ჰარბორზე თავდასხმის დროს იაპონიის პრემიერ-მინისტრი იყო, დამნაშავედ ცნო აგრესიული ომის გაჩაღებისთვის და სიკვდილი მიუსაჯა¹⁷. ამასთან, ტოკიოს ტრიბუნალმა აგრესიის დანაშაულში, ამ ტერმინის¹⁸ განმარტების განსაზღვრის გარეშე, იაპონიის კიდევ 23 მოქალაქე გაასამართლა. II მსოფლიო ომის შემდეგ აგრესიის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დევნა პირველად მოხდა¹⁹.

პრეცედენტის სიმწირე, დანაშაულის ორაზროვნებასთან ერთად, გარკვეულწილად ხსნის კიდევ ამერიკელი იურისტების დაბნეულობას ნაცისტის ხელმძღვანელების „მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულისთვის“ სისხლისსამართლებრივ დევნას²⁰. ამასთან დაკავშირებით, მოსამართლე უილიამ დუგლასი წერს, რომ მას „მიაჩნდა და კვლავაც მიაჩნია, რომ ნიურნბერგის სასამართლო პროცესი უპრინციპო იყო. მოხდა კანონის მოვლენის შემდეგ (ეს პოსტ ფაქტო) შექმნა, რათა იგი დროის ენთუზიაზმისა და გამოძახილის შესაბამისი ყოფილიყო“²¹. მოსამართლე დუგლასი თავის ავტობიოგრაფიულ ნაშრომში შემდეგ აზრს ავითარებს:

იმ სასამართლო პროცესებთან დაკავშირებული სირთულეები ორმაგი ხასიათის იყო: (1) ამერიკული სტანდარტებით, ეს პოსტ ფაქტო კანონები აკრძალულია, იმ დროისთვის კი არ არსებობდა მკვეთრად ჩამოყალიბებული დანაშაული „აგრესიული ომის“ გაჩაღებასთან დაკავშირებით, იმის მიუხედავად, რომ ზოგიერთ გონებამახვილ იურისტს მისი ხელშეკრულებებისა და კონვენციების მეშვეობით განმარტება შეეძლო. თუმცა, ჩვენი სტანდარტებით,

დეფინიციამდე მისვლას ცდილობდა არა „რამდენიმე სახელმწიფო,“ არამედ ეს ხდებოდა პროცესის მიხედვით, რომლის მოქმედებაში მოყვანაც საკუთრივ რომის კონფერენციის მიერ მოხდა. სახელმწიფოს პრაქტიკიდან გამომდინარე, კოლეგიის მტკიცება, თითქოს აგრესიის დანაშაული თანამედროვე ჩვეულებითი საერთაშორისო სამართლის ნაწილია, არ წარმოადგენს მყარ აერგუმენტს. იხ. ქვემოთ 141 შენიშვნა.

¹⁶ კონტროლის საბჭოს მე-10 კანონი, 1945 წ. 20 დეკ. მე-2 მუხლი, სამხედრო დამნაშავეების სასამართლო პროცესი ნიურნბერგის სამხედრო ტრიბუნალ, კონტროლის საბჭოს, მე-10 კანონი (1949).

¹⁷ ICC მოსამსახადებელი კომისია, აგრესიის დანაშაულზე მომუშავე სამუშაო ჯგუფი, აგრესიასთან დაკავშირებული ისტორიული მოვლენების მიმოხილვა, 1-378 გავროს დოკ. PCNICC/2002WGCA/L.1 (24.I.2002), იხ. ნოე ვეისბორდი, აგრესიის სისხლის სამართლებრივი დევნა, 49 HARV. INT'L L.J. 161, 165 (2008).

¹⁸ შუსტერი, იხ. ზემოთ მე-10 შენიშვნა.

¹⁹ არც ერთ სპეციალურად შექმნილ სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალში არ მომხდარა აგრესიის სისხლისსამართლებრივი დევნის დაშვება; ყოფილი იუგოსლავიისა და რუანდის დანაშაულის საერთაშორისო ტრიბუნალის სტატუტებში ნახსენები არ არის აგრესიის დანაშაული ან მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაული. იხ. უშიშრ. საბჭოს 955 დანართი, გავროს დოკ. S/RES/955 (8 ნოემბ. 1995) (რომლის მიხედვითაც რუანდის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალი შეიქმნა); გენ.მდივნის მოხსენება ყოფილი იუგოსლავიის ტერიტორიაზე საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის სერიოზულ დარღვევებზე პასუხისმგებელი პირების სისხლისსამართლებრივი დევნის ასპექტები, გავროს დოკ. S/25704 (1993 წ. 3 მაისი) (რომლის მიხედვითაც ყოფილი იუგოსლ. სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალი შეიქმნა).

²⁰ ამერიკელები, განსაზღვრების მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულისთვის გასამართლების საქმეში გამოთქმულ დათქმებში მართო არ ყოფილან. ლონდონის კონფერენციის საფრანგეთის დელეგაციის წევრი, პროფესორი ანდრე გროსი გამოთქვამდა მოსაზრებას, „მიგვაჩნია, რომ საქმეს ისეთი პირი უჩანს, ვერავინ იტყვის იმას, რომ აგრესიული ომის წარმოება საერთაშორისო დანაშაულია – თქვენ ფაქტობრივად ახალ სანქციას იგონებთ.“ კენეტ გალანტი – კანონიერების პრინციპი საერთაშორისო და შედარებით სამართალში 82 (2009). როდესაც პროფ. გროსმა გამოთქვა სურვილი, რომ ეს სამომავლოდ მაინც სისხლის სამართლის დანაშაულად გამოეცხადებინათ, დიდი ბრიტანეთის წარმომადგენელმა და მთავარმა პროკურორმა სერ დავიდ მაქსველ ფაიფმა უპასუხა, რომ „ეს მორალურად და პოლიტიკურად სასურველი იქნება, მაგრამ ეს არ არის საერთაშორისო სამართალი.“ იქვე 83.

²¹ Donitz at Nuremberg: ხელახალი შეფასება 196 (H.K. Thompson, Jr. & Henry Strutz eds, 1976)

სისხლის სამართლის კანონი უნდა იყოს ცხადი, ზუსტი და განსაზღვრული, რათა მოხდეს ყველა პოტენციური დამნაშავეს გაფრთხილება. აგრესიულ ომთან დაკავშირებით არც ერთ საერთაშორისო აკრძალვას ამგვარი სიზუსტე და სიცხადე არ გააჩნდა. (2) „აგრესიული ომის“ აკრძალვა სასჯელს მხოლოდ წაგებულ მხარეს აკისრებდა. როგორც სტოუნი აღნიშნავს, იმისათვის რომ გამარჯვებული იყო, საფრთხის ქვეშ მყოფმა სახელმწიფომ შესაძლოა პირველი ნაბიჯი გადადგას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, შესაძლოა განადგურდეს ... საჭიროა მოხდეს „აგრესიული ომის“ კონცეფციის ზუსტად განსაზღვრა, რათა იგი ამერიკული სისხლის სამართლებრივი სამართლის სტანდარტებს ესადაგებოდეს²².

სასამართლოს თავმჯდომარე, ჰარლენ ფისკ სტოუნი აღნიშნავდა, რომ აშშ გენერალური პროკურორი რობერტ ჯექსონი „ნიურნბერგში უმაღლესი ხარისხის ლინჩის წესით გასამართლების წვეულებას ახორციელებდა. ნაკლებად მალელებს რას უშვრება იგი ნაცისტებს, მაგრამ მალელებს ის პრეტენზიულობა, რომ იგი სასამართლოს ხელმძღვანელობს და საერთო სამართლის მიხედვით მოქმედებს. ეს სხვა თუ არაფერი იმდენად თვალთმაქცური თაღლითობაა, რომ ძნელია იგი ჩემს ძველმოდურ იდეებს შეესაბამებოდეს“²³. სხვა ადგილას იგი ასევე აღნიშნავდა: „ძალიან მაინტერესებს ზოგიერთი ის პირი, რომელიც სასამართლო პროცესებს თავმჯდომარეობს, როგორ გაამართლებდა საკუთარი მთავრობების მიერ ჩადენილ იმ აქტებს, თუკი ბრალდებულის სტატუსით თავად აღმოჩნდებოდნენ“²⁴. სხვა შემთხვევაში კი სასამართლოს თავმჯდომარე სტოუნი ეჭვს გამოთქვამს და აღნიშნავს: „საერთაშორისო სამართლის ახალი [ნიურნბერგის] დოქტრინის მიხედვით, ჩვენ რომ ვყოფილიყავით დამარცხებულები, გამარჯვებულები ჩვენ მიერ ბრიტანეთისთვის მიწოდებულ 50 გამანადგურებელს [1940 წ.] აგრესიის აქტის უტყუარ მტკიცებულებად მიიღებდნენ თუ არა...“²⁵ თავად ბატონი ჯექსონი - უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეც კი აღნიშნავდა ბრალდების თვალთმაქცობას საბჭოთა კავშირის მიერ განხორციელებული ქმედებების ფონზე: „ჩვენ ვამბობთ, რომ აგრესიული ომი დანაშაულია“, წერდა იგი პრეზიდენტ ტრუმენს კერძო წერილში, მაშინ როცა „ჩვენი ერთ-ერთი მოკავშირე სუვერენიტეტს ბალტიის ქვეყნებზე იმტკიცებს, რაც, არც მეტი არც ნაკლები, მათ დაპყრობაზეა დამყარებული“²⁶.

მოსამართლე ჩარლზ ვიზანსკი, ამერიკის ერთ-ერთი ყველაზე გონიერი ფედერალური მოსამართლე, აღნიშნულ საკითხს დეტალურად განიხილავს. იგი წერდა:

ჩვეულების ის მზარდი ორგანო, რომელზედაც მითითება ხდება, ის ჩვეულებაა, რომელიც სუვერენული სახელმწიფოების და არა ინდივიდების წინააღმდეგაა მიმართული. არ არსებობს ისეთი კონვენცია ან ხელშეკრულება, რომელიც ინდივიდს მკაფიოდ ჩამოყალიბებულ

²² WILLIAM O. DOUGLAS, THE COURT YEARS, 1939-1975: THE AUTOBIOGRAPHY OF WILLIAM O. DOUGLAS 29 (1980) (ზოგან ბრტყალები გამოტოვებულია).

²³ ALPHEUS THOMAS MASON, HARLAN FISKE STONE: PILLAR OF THE LAW 716 (1956), ციტატა სასამართლოს თავმჯდომარის ჰარლან ფისკ სტოუნის სტერლინგ კარისადმი გაგზავნილი წერილიდან (1945 წ., 23 მარტი).

²⁴ იქვე, ციტატა სასამართლოს თავმჯდომარის ჰარლან ფისკ სტოუნის სტერლინგ კარისადმი გაგზავნილი წერილიდან (1945 წ., 23 მარტი).

²⁵ იქვე, ციტატა სასამართლოს თავმჯდომარის ჰარლან ფისკ სტოუნის სტერლინგ კარისადმი გაგზავნილი წერილიდან (1945 წ., 23 დეკემბერი).

²⁶ R. CONOT, JUSTICE AT NUREMBERG, 68 (1983) ციტატა მოსამართლე რობერტ ჯექსონის მიერ პრეზიდენტ ტრუმენისადმი გაგზავნილი (1945 წ., 12 ოქტომბერი).

ვალდებულებებს დააკისრებს, რათა მან აგრესიული ომის გაჩაღებისას დახმარების გაწევისაგან თავი შეიკავოს. ასე რომ, ინდივიდის თვალსაწიერიდან გამომდინარე, „მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის“ ბრალდების ერთ-ერთი ასპექტი უკუქმედების ძალის მქონე კანონს წააგავს. აღნიშნული აქტის დროს, თითქმის ყველა, მეტ-ნაკლებად ინფორმირებული იურისტი იტყოდა, რომ ის პირები, რომლებიც ჩართული იყვნენ აგრესიულ ომში, იურიდიული მნიშვნელობით, კრიმინალებს არ წარმოადგენდნენ.

....

ყველაზე მეტად ყურადსაღები კი ჩვენი შეხედულების გულწრფელობაში არსებული ეჭვია, რომ ყველა აგრესიული ომი დანაშაულია. ამ საკითხის წამოყენება იმ შემთხვევაში შეიძლება, თუკი გაერო მზად იქნება, დეტალურად შეისწავლოს რუსეთის თავდასხმა პოლონეთზე ან ფინეთზე, ანდა ამერიკელების მიერ რუსების შეგულიანება, დაერღვიათ იაპონიასთან არსებული ხელშეკრულება. ამ ქმედებებში შეიძლება თითოეული მათგანი მართალი იყოს, მაგრამ ძნელად თუ დავუშვებთ იმას, რომ ისინი საერთაშორისო მასშტაბის გასამართლებას დაექვემდებარონ.

აღნიშნული შეხედულებები ნიურნბერგის საბრალდებო დასკვნის მეორე პუნქტის სათუთ დასაბუთებასა და ასევე სათუთ სტრუქტურაზე მეტყველებს²⁷.

მოსამართლე ვიზანსკი კიდევ უფრო შორს წავიდა და იმ შეხედულებასაც განიხილავდა, რომ ნიურნბერგის სასამართლო, ფაქტობრივად „ყველა ცივილიზებული სახელმწიფოს სისხლის სამართლის კანონიდან გამომდინარე სისხლის სამართლის კანონის ზოგად პრინციპებს“ ეფუძნებოდა.²⁸ იგი პასუხობდა, რომ თუკი ეს ნამდვილად სისხლისსამართლებრივი დევნის საფუძველი იყო, მაშინ:

ეს ის საფუძველია, რომელიც იურისტების უმრავლესობას არ დააკმაყოფილებს. იგი 1935 წ. 28 ივნისს ნაცისტების მიერ მიღებულ საყოველთაოდ დაგმოვილ კანონს დაემსგავსება, რომელიც შემდეგს ითვალისწინებდა: „ნებისმიერი პირი, რომელიც ისეთ ქმედებას ჩაიდენს, რომელსაც კანონი დასჯადად აცხადებს ან სისხლის სამართლის ძირითადი კონცეფციებისა და ჯანსაღი სახალხო შეგნების მიხედვით სასჯელს იმასხურებს, დასჯადი უნდა იყოს“. ეს კი სისხლის სამართლის უმეტესი ძირეული წესების უგულებელყოფა იქნება, რომლის მიხედვითაც სისხლის სამართლის კანონებს ეს პოსტ ფაქტო (ფაქტის, მოვლენის შემდგომი) დატვირთვა არ უნდა გააჩნდეს და უნდა არსებობდეს - *nullum crimen et nulla poena sine lege* – არც ერთი დანაშაული და არც ერთი სასჯელი წინამორბედი კანონის გარეშე.

²⁷ Charles E. Wyzanski, Jr., Nuremberg—A Fair Trial?, ATLANTIC MONTHLY, 1946 წ. აპრილი, 66-68 გვ. იხ. ასევე ელის ვაშინგტონი: ნიურნბერგის სასამართლო პროცესები: სამართლის უზენაესობის მიცვალება (საერთაშორისო სამართალში), 49 Loy. L.REV. 471, 500-01 (2003 წ.).

²⁸ შეადარეთ ვიზანსკის წინასწარმეტყველური ჰიპოთეზა ვიზანსკის ზემოთ მითითებულ 27-ე შენიშვნასთან, 67 გვ. (საერთ. სამხედრო ტრიბუნალის ციტირება, იხ. მე-12 შენიშვნა ზემოთ, 65 გვ.), სადაც მოცემულია ის ფაქტობრივი კვალიფიკაცია, რომელიც შემდგომში ადამიანის უფლებების შეთანხმებებში წარმოიშვა, იხ. ქვემოთ 79-84 შენიშვნები, უკანასკნელი საშუალებას იძლეოდა, რომ „მომხდარიყო სასამართლო პროცესის ან პირის დასჯა რაიმე ქმედებისთვის ან უმოქმედებოსთვის, რომელიც მისი ჩადენის დროს ერთა გაერთიანების მიერ ზოგადად აღიარებული პრინციპების მიხედვით დანაშაულად ითვლებოდა“. საერთაშორისო შეთანხმება სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებებზე, მუხლი 1, 15 (2), 1966 წ., 12 დეკემბერი, S.EXEC. DOC. E, 95-2 (1978), 999 U.N.T.S. 171.

დანაშაულის ჩადენის შემდეგ განვითარებული კანონის მსგავსი აღქმა ღრმად დაძვინტოებული. დემოსთენეს და ციცერონს კარგად ესმოდათ კანონის უკუძალის სიავე: ისეთი განსხვავებული აზრის მქონე ფილოსოფოსები, როგორებიც ჰობსი და ლოკი არიან, თავიანთ მტრულ დამოკიდებულებას მის მიმართ თამამად გამოთქვამდნენ. ფაქტობრივად, ყველა კონსტიტუციურ მთავრობას ეს პოსტ ფაქტო კანონმდებლობასთან დაკავშირებით გარკვეული აკრძალვები გააჩნია, რაც თავად თავისუფლების დიდი ქარტიის სიტყვებში, აშშ-ის კონსტიტუციის I მუხლსა თუ საფრანგეთის [ადამიანის] უფლებების დეკლარაციაშია ნათქვამი. ანტაგონიზმი ეს პოსტ ფაქტო კანონების მიმართ მარტოოდენ იურისტის მიერ ლათინურ აქსიომაში შეფუთულ მიკერძოებულობას როდი ეფუძნება, იგი პოლიტიკურ ჭეშმარიტებასაც ემყარება, რომ თუკი, შესაძლებელია კანონის დანაშაულის შემდეგ შექმნა, მაშინ ძალაუფლებაც, იქამდე იქნება აბსოლუტური და თვითნებური. უკუქმედების მქონე კანონმდებლობის დაშვება კონსტიტუციური შეზღუდვის პრინციპის დამცირება იქნება. უნდა მოხდეს იმის უარყოფა, რაც ხელს შეუშლის ჩვენი დემოკრატიული შეხედულების არსებით ღირებულებებს.²⁹

ბ. გაეროს ქარტია

ამასობაში, გაეროს ქარტია, რომელსაც 1945 წ. მოეწერა ხელი სახელმწიფოების მიერ, ძალის გამოყენების ახალ წესებს ადგენდა. ქარტიის სტრუქტურა პირდაპირია და ფართო აკრძალვის სახეს იძენს, რომელიც ორ გამონაკლისს ექვემდებარება. აკრძალვა ფორმულირებულია მე-2 (4) მუხლში: „ყველა სახელმწიფომ საერთაშორისო ურთიერთობებში თავი უნდა შეიკავოს სხვა რომელიმე სახელმწიფოს დამოუკიდებლობის ან ტერიტორიული მთლიანობის წინააღმდეგ ძალის გამოყენების ან მისი მუქარით, ან სხვა რაიმე სახით, რომელიც შეუსაბამოა გაეროს მიზნებთან“³⁰. ეს ორი გამონაკლისი კონკრეტულადაა ფორმულირებული 51-ე მუხლში, რომელიც ეხება ძალის გამოყენებას თავდაცვის დროს, უფრო ზოგადად კი VII თავში – უშიშროების საბჭოს მიერ უფლებამოსილების მინიჭების შემთხვევაში. 51-2 მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს:

წინამდებარე ქარტიაში არაფერმა არ უნდა შეუშალოს ხელი ინდივიდუალური ან კოლექტიური თავდაცვის განუყოფელ უფლებას, თუკი გაეროს წევრ სახელმწიფოზე ადგილი აქვს შეიარაღებულ თავდასხმას, მანამ, სანამ უშიშროების საბჭო არ მიიღებს საჭირო ზომებს საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესანარჩუნებლად. წევრი სახელმწიფოების მიერ თავდაცვის აღნიშნული უფლების განხორციელებისას მიღებული ზომების შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა მოეხსენოს უშიშროების საბჭოს და არამც და არამც ზიანი არ უნდა მიაღვეს უშიშროების საბჭოს კომპეტენციასა და პასუხისმგებლობას, რომ წინამდებარე ქარტიის მიხედვით, ნებისმიერ დროს, როდესაც ის ჩათვლის

²⁹ ვიზანსკი, იხ. ზემოთ შენ. 27 (სისხლის სამართლის კოდექსის გადახედვა), 1935წ., 28 ივნისი, რეიხგესეცლატი [RGB1] I 839 (გვრ).

³⁰ გაეროს ქარტია მუხლი 2, პუნქტი 4.

საჭიროდ, მიიღოს ასეთი ზომა საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესანარჩუნებლად³¹.

VII თავის მიხედვით, უშიშროების საბჭოს, გარკვეული შეზღუდვების გათვალისწინებით, ძალის გამოყენებაზე ეძლევა უფლებამოსილება. პირველ რიგში, საბჭომ, 39-ე მუხლის მიხედვით, უნდა „განსაზღვროს მშვიდობისათვის მუქარის არსებობა, მშვიდობის დარღვევა ან აგრესიის აქტი“³². შემდეგ მან უნდა განსაზღვროს, არის თუ არა „ის ზომები, რომლებიც არ გულისხმობს ძალის გამოყენებას“, რაც ნებადართულია 41-ე მუხლით, „შეუსაბამო, ანდა მოხდა ამ შეუსაბამობის დამტკიცება“³³. თუკი სახეზე იქნება ეს ორივე პირობა, მაშინ საბჭომ შესაძლოა 42-ე მუხლის მიხედვით, „საჭაერო, საზღვაო ან სახმელეთო ძალების მეშვეობით, მიიღოს ამგვარი ზომა, რომელიც შესაძლოა საჭირო იყოს საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესანარჩუნებლად ან აღსადგენად. ასეთი ზომა შესაძლოა მოიცავდეს დემონსტრაციებს, ბლოკადას და გაეროს წევრი სახელმწიფოების სხვა ოპერაციებს საჭაერო, საზღვაო ან სახმელეთო ძალებით“³⁴.

აღნიშვნის ღირსია ქარტიის სქემის ორი საკითხი. პირველ რიგში, ქარტია საკუთარ თავს პრიორიტეტს ანიჭებს იმ შემთხვევაში, თუკი მის მიერ დაკისრებული ვალდებულებები კონფლიქტში მოვა სხვა ხელშეკრულების მიერ დაკისრებულ ვალდებულებებთან. 103-ე მუხლის მიხედვით: „იმ შემთხვევაში, თუკი გაეროს წევრი სახელმწიფოების წინამდებარე ქარტიით ნაკისრი ვალდებულებები კონფლიქტში მოვა მათ მიერ სხვა საერთაშორისო შეთანხმებით ნაკისრ ვალდებულებებთან, უპირატესობა უნდა მიენიჭოს მათ მიერ წინამდებარე ქარტიით ნაკისრ ვალდებულებებს“³⁵. აღნიშნული დებულება რელევანტურია იმის დადგენასთან, არის თუ არა აგრესიის არსებობა, უშიშროების საბჭოს მიერ განსაზღვრული უფლებამოსილებით, თანმხვედრი, პრევენციული თუ შეუზღუდავი³⁶.

შემდეგ, ქარტიაში ტერმინი „აგრესია“ ნახსენებია ორჯერ 39-ე მუხლში და პირველი მუხლის პირველ პუნქტში, რომელიც ქარტიის მთავარ მიზნებად ჩამოთვლის „აგრესიის აქტების აღკვეთას და მშვიდობის დარღვევას“³⁷. თუმცა, ქარტიაში არსად არ არის „აგრესია“ განსაზღვრული (დამბარტონ ოუქსსა და სან ფრანცისკოს შესაბამის სხდომებზე აშშ-ის და დიდი ბრიტანეთის მიერ ტერმინის განმარტების წინააღმდეგ გაწეული წარმატებული დაპირისპირების შედეგი)³⁸.

³¹ იქვე, მუხლი 51.

³² იქვე, მუხლი 39.

³³ იქვე, მუხლი 41.

³⁴ იქვე, მუხლი 42.

³⁵ იქვე, მუხლი 103.

³⁶ იხ. ქვემოთ დართული ტექსტის 182-186 შენიშვნები.

³⁷ გაეროს ქარტია, 1 მუხლი, 1 პუნქტი. ეს ორი დებულება ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩანს. 1 მუხლის 1 პუნქტის მიხედვით, აგრესიის ნებისმიერი აქტი მშვიდობის დარღვევაა, მაშინ როცა, 39-ე მუხლი აგრესიის აქტსა და მშვიდობის დარღვევას სვხდასხვა დანაშაულებად ჩამოთვლის. იქვე 39-ე მუხლი

³⁸ ორივე დელეგაცია იმ მოსაზრებიდან გამოდიოდა, რომ „მშვიდობის დარღვევის“ კონცეფცია თავისთავად მოიცავდა „აგრესიას“, რის გამოც აგრესიის განსაზღვრება საჭიროებას აღარ წარმოადგენდა, რასაც ჩინეთისა და რუსეთის დელეგატები დაეთანხმნენ. იხ. ოსკარ სოლერა, აგრესიის დანაშაულის განსაზღვრა 63 (2007).

გ. გენერალური ასამბლეა, საერთაშორისო სამართლის კომისია და რომის კონფერენცია

გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ, იდგა რა ქარტიის დეფინიციური სიცარიელის წინაშე, 1946 წ. ერთსულოვნად ხელახლა დაამტკიცა³⁹ ნიურნბერგის ქარტიაში მოცემული აგრესიის ცირკულარული განმარტება.⁴⁰ ამავე სახით, ასამბლეამ თხოვნით მიმართა საერთაშორისო სამართლის კომისიას (ILR), რომ ჩამოეყალიბებინა კაცობრიობის მშვიდობისა და უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების კოდექსი. თუმცა აგრესიის დეფინიციასთან წარმოქმნილი სირთულეების გამო კომისიამ ამ მიმართულებით მუშაობა 1954 წ. შეწყვიტა⁴¹.

საკუთრივ გენერალური ასამბლეის მიერ აგრესიის⁴² დანაშაულის განსაზღვრის სამი წარუმატებელი მცდელობის შემდეგ, 1974 წ. გენერალურმა ასამბლეამ, როგორც იქნა, 3314 რეზოლუციით აგრესიის განმარტება მოახდინა, რომლის დამტკიცებაც ხმის მიცემის გარეშე მოხდა⁴³. იმდენად, რამდენადაც 3314 რეზოლუცია მხოლოდ აგრესიის შემადგენელი ნაწილების ილუსტრაციულ მაგალითებს გვაძლევდა⁴⁴, აგრესია, მე-2 (4) მუხლის ძალის გამოყენების წესებისა და გაეროს ქარტიის 51-ე მუხლის⁴⁵ დარღვევად განისაზღვრა, რითაც ფაქტობრივად აღნიშნული საკითხი იმ მდგომარეობაში დარჩა, რომელშიც მანამდე

³⁹ გენ.ასამბლეა, რეზოლუცია 897 (IX), 3, გაეროს დოკ. A/236 (1946 წ. 11 დეკ.).

⁴⁰ საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის ქარტია, მუხლი 6, 8 აგვისტო, 1945წ. Stat. 1546, 82 U.N.T.S. 184

⁴¹ გენ.ასამბლეა, რეზოლუცია 897 (IX), გვ. 50, გაეროს დოკ. (1954 წ., 4 დეკ.) A/2890.

⁴² იხ. ზემოთ შენ. 17, გვ. 166, ვიციბორდი.

⁴³ გენერალური ასამბლეის 3314 რეზოლ. (XXIX), დანართი, გაეროს დოკ. A/RES/3314 (1974 წ. 14 დეკ.) [შემდეგში რეზოლუცია 3314].

⁴⁴ 3314 რეზოლუციით დამტკიცებული აგრესიის დეფინიციის მე-3 მუხლი შემდეგს ითავლისწინებს: მე-2 მუხლის დებულებების თანახმად, უნდა მოხდეს ქვემოთ მოცემული ნებისმიერი აქტის, ომის გამოცხადების მიუხედავად, აგრესიის აქტად კვალიფიცირება:

- (ა) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე შეჭრა ან თავდასხმა ან სამხედრო ოკუპაცია, თუნდაც დროებითი, რომელიც ამგვარი შეჭრის ან თავდასხმისგან მომდინარეობს, ან ძალის გამოყენებით სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიის ან ტერიტორიის ნაწილის ანექსია;
- (ბ) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიის დაბომბვა, ან ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს წინააღმდეგ რაიმე სახის იარაღის გამოყენება;
- (გ) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს პორტების ან სანაპირო ზოლის ბლოკადა;
- (დ) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს სახმელეთო, საზღვაო ან საჰაერო ძალებზე ან საზღვაო და საჰაერო ფლოტებზე თავდასხმა;
- (ე) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების გამოყენება, რომელიც მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მომწვევ სახელმწიფოსთან გაფორმებული შეთანხმებით იმყოფება, შეთანხმებაში გათვალისწინებული პირობების საპირისპიროდ ან ამ ტერიტორიაზე ყოფნის გაგრძელება შეთანხმების ამოწურვის შემდეგ;
- (ვ) ერთი სახელმწიფო ქმედება რთავს რა ნებას მისი ტერიტორია, რომელიც მან მეორე სახელმწიფოს განკარგულებაში გადასცა, გამოყენებულ იქნეს ამ მეორე სახელმწიფოს მიერ აგრესიის დანაშაულის ჩასადენად მესამე სახელმწიფოს წინააღმდეგ;
- (ზ) ერთი სახელმწიფოს მიერ ან მისი სახელით შეიარაღებული ბანდების, ჯგუფების, არარეგულარული არმიის ან დაქირავებული ჯარისკაცების გაგზავნა, რომლებიც მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე იმგვარი სიმძიმის აქტებს ახორციელებენ, რომლებიც ზემოთ ჩამოთვლილი აქტების შესაბამისია ან ხდება მისი არსებითი ჩართვა. იქვე დანართი, მუხლი 3.

⁴⁵ გაეროს ქარტია, მუხლები 2, პუნქტი 4, 51. 3314 რეზოლუციის 1 მუხლის დეფინიცია ითვალისწინებს, რომ „აგრესია არის ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების გამოყენება მეორე სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობისა ან პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ, ან სხვა რაიმე სახით, რომელიც გაეროს ქარტიასთან არ მოდის შესაბამისობაში, როგორც ეს არის ფორმულირებული წინამდებარე დეფინიციაში“. 3314 რეზოლუცია, იხ. შენ. 43, ზემოთ, დანართი, 1 მუხლი.

იმყოფებოდა⁴⁶. რეზოლუცია მკაფიოდ არ მიუთითებდა ქარტიის VII თავზე ანდა ქარტიის მიერ „თავდაცვის არსებითი უფლების“ აღიარებაზე.⁴⁷ ამის ნაცვლად, ძალის კონკრეტული გამოყენების შესაძლებლობა, რომლის დაშვებაც რეალურად VII თავის, სავარაუდოდ კი, 3314 რეზოლუციის მიხედვით უნდა მოხდეს, გათვალისწინება კი შეიარაღებული ძალების პირველად გამოყენების, აგრესიის პრიმა ფაცე შემთხვევის შემდეგ მოხდება⁴⁸. იმის გათვალისწინებით, რომ გაეროს ქარტია გენერალურ ასამბლეას არანაირ სამართლებრივ უფლებამოსილებას არ ანიჭებს, რომ არაფერი ვთქვათ, ქარტიაში შესწორებების შეტანაზე, რეზოლუცია უშიშროების საბჭოსთვის მხოლოდ და მხოლოდ გარკვეული მიმართულებების მიცემას ცდილობდა, შეადგენდა თუ არა ერთი კონკრეტული სახელმწიფოს ქცევა აგრესიას. მნიშვნელოვანია, რომ 3314 რეზოლუცია მკაფიოდ არ მიუთითებს ინდივიდუალურ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე⁴⁹. ამის მიუხედავად, შემდგომში აგრესიის განმარტების დასადგენად, რეზოლუციის პერიოდულად წარმოჩენა ხდებოდა და როგორც ამას შემდგომში ვნახავთ, მისი ტერმინები SWGCA-ს მიერ შემოთავაზებული განმარტების მთავარ საყრდენად იქცა.

1990-იან წლებში, როდესაც კაცობრიობის უსაფრთხოებისა და მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის პროექტის შედგენა მიმდინარეობდა, კვლავაც წამოტივტივდა აგრესიის განმარტების მცდელობა, საერთაშორისო სამართლის კომისიამ კი უკუაგდო გენ.ასამბლეის მიერ შეთავაზებული განმარტება მიიჩნია რა იგი ძალიან ბუნდოვნად, რომელიც ვერ გამოდგებოდა აგრესიის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დევნის საფუძვლად⁵⁰. ამასთან დაკავშირებით, აშშ-ის წარმომადგენელმა აღნიშნა, რომ გენ.ასამბლეამ „წინამდებარე განმარტება არ მიიღო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად ამ განმარტების ისტორია კი გვიჩვენებს, რომ იგი გამიზნული იყო როგორც პოლიტიკური ორიენტირი და არა, როგორც სავალდებულო სისხლისსამართლებრივი განმარტება“⁵¹. დიდი ბრიტანეთის წარმომადგენელმა ასევე „ღრმა ეჭვი“ გამოთქვა 3314 რეზოლუციაზე დაფუძნებულ განმარტებასთან დაკავშირებით. ამ ხედვამ ფართო მხარდაჭერა პოვა იმ სახელმწიფოების მხრიდანაც კი, რომლებმაც რეზოლუციაზე თანხმობა განაცხადეს:

⁴⁶ მე-6 მუხლი ითვალისწინებს: „წინამდებარე დეფინიციაში არაფერი არ უნდა იყოს იმგვარად განმარტებული, რომელიც რამენაირად ახდენს აღნიშნული ქარტიის მასშტაბის გაფართოებას ან შემცირებას, იმ დებულებების ჩათვლით, რომელ შემთხვევებშიც ძალის გამოყენება კანონიერია. „3314 რეზოლ.,“ იხ. შენ. ზემოთ 43, დანართი, მუხლი 6.

⁴⁷ გაეროს ქარტია, მუხლი 51.

⁴⁸ იხ. რეზოლუცია 3314, იხ. შენ. ზემოთ 43; იხ. ქვემოთ თანდართული ტექსტი, შენ. 112.

⁴⁹ 3314 რეზოლუციით დამტკიცებული დეფინიციის მე-5 (2) მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს: „აგრესიის ომი არის საერთაშორისო მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაული. აგრესია სათავეს უდებს საერთაშორისო პასუხისმგებლობას“. 3314 რეზოლ. იხ. შენ. ზემოთ 43. დანართი მუხლი 5(2). თუმცა იგი არ ითვალისწინებს იმას, რომ აგრესია სათავეს უდებს ინდივიდუალურ პასუხისმგებლობას, არც იმაზე მიუთითებს, თუ რა დროს ხდება „აგრესიის აქტის“, იქვე „აგრესიის ომად“ გადაქცევა. შესაბამისად, საერთაშორისო მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაული. იქვე. სავარაუდოდ, „აგრესიის ომი“ უფრო მძიმეა, ვიდრე უბრალო „აგრესიის აქტი.“ ამიტომაც არის, რომ გენ.ასამბლეამ მხოლოდ აგრესიის ომი გამოაცხადა „დანაშაულად“. იქვე. SWGCA-მ ეს სხვაობა უგულვებელყო.

⁵⁰ იხ. საერთაშორისო სამართლის კომისიის მოხსენება 48-ე სხდომის მუშაობასთან დაკავშირებით, გაერო, GAOR, 51 სხდომა, Supp, No 10, გვ. 9, გაეროს დოკ. A/51/10 (1996); იხ. ასევე უილიამ შაბასი – სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს შესავალი 135 (მესამე გამოცემა, 2007წ.).

⁵¹ 47-ე სესიის დოკუმენტები, [1995] 2 Y.B. ILC 1, 39 U.N. Doc. A/CN.4/SER.A/1995/Add. (1 ნაწილი).

დიდი ბრიტანეთი სავსებით ეთანხმება კომისიის იმ წევრებს, რომლებმაც მიიჩნიეს, რომ რეზოლუცია, რომელიც მხოლოდ გაეროს პოლიტიკური ორგანოების ორიენტირადაა გამიზნული, სასამართლო ორგანოში სისხლისსამართლებრივი დევნის საფუძვლად ვერ გამოდგება ... რეზოლუციის ამგვარი ფორმულირება ფრთხილ ადაპტაციას საჭიროებს, რათა მოხდეს იმ აქტების, რომლებიც ინდივიდუალურ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას აკისრებს, მკაფიო და კონკრეტული გაწერა⁵².

წინააღმდეგ შემთხვევაში, დავობდა ბრიტანეთის წარმომადგენელი, მას უკუძალა ექნება და ნულლუმ ცრიმენ სინე ლეგე პრინციპის დარღვევად ჩაითვლება⁵³. მანამდე, ანალოგიურ მოსაზრებას ავითარებდა საფრანგეთის წარმომადგენელი: „[3314 რეზოლუციაში აგრესიის] განმარტებასთან დაკავშირებული ზოგადი ხედვა ის იყო, რომ იგი ცუდად გახლდათ შედგენილი“ და რომ, იგი „არც არასდროს მიიჩნეოდა რაიმეს ჯეროვან განმსაზღვრელად“ და არც „ზუსტი მასშტაბი გააჩნდა“⁵⁴. იმ შემთხვევაში კი, თუკი საერთაშორისო სამართლის კომისია (ILC) კვლავაც მიუბრუნდებოდა ამ საკითხს, მაშინ: „კომისიისთვის ეს განმარტება, როგორც ჩანს, გადაულახავ ამოცანად დარჩება“⁵⁵. ასე რომ, კომისიამ უარი განაცხადა ტერმინის განსაზღვრაზე⁵⁶. კომისიამ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს სტატუტის პროექტი შეადგინა, რომელიც აგრესიის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივ დევნას გულისხმობდა, მაგრამ მასში განმარტება არ იყო მოცემული⁵⁷. დებატებში სამართლებრივ პრინციპთან არსებული თემატიკა დომინირებდა, რომელიც ქვემოთ იქნება განხილული⁵⁸.

ეს საკითხი რომის კონფერენციის მიერ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) შექმნამდე აღარ დამდგარა. აშშ-ის წინააღმდეგობის მიუხედავად⁵⁹, რომის სტატუტი აგრესიას, დანარჩენ სამ დანაშაულთან ერთად, სისხლისსამართლებრივი დევნის ჩამონათვალში აქცევს. სტატუტის შემქმნელებმა განმარტების განსაზღვრა ვერ მოახერხეს, ვერც იმაზე შეთანხმდნენ, თუ რა როლი უნდა შეესრულებინა უშიშროების საბჭოს, ან საერთოდ

⁵² იქვე.

⁵³ იქვე.

⁵⁴ 2237-ე შეხვედრის შეჯამების ჩანაწერი [1991] 1. Y.B ILC 195, 200, U.N. Doc. A/CN.4/SR.2237/1991.

⁵⁵ იქვე.

⁵⁶ კოდექსის პროექტის მე-16 მუხლი ითვალისწინებს, ტაგტოლოგიურად, იმას, რომ: „პირი ლიდერი ან ორგანიზატორი, რომელიც აქტიურად მონაწილეობს, ანდა აგრესიის დაგეგმვის, მომზადების, დაწყების ან გაჩაღების ბრძანებას იძლევა, რომელსაც ახორციელებს სახელმწიფო, პასუხისმგებელია აგრესიის დანაშაულზე“. იხ. 50-ე შენ. ზემოთ, გვ.83, საერთაშორისო სამართლის კომისიის მოხსენება 48-ე სხდომის მუშაობასთან დაკავშირებით.

⁵⁷ საერთაშორისო სამართლის კომისიის მოხსენება 46-ე სხდომის მუშაობასთან დაკავშირებით, გვ. 2, გაეროს დოკ. A/49/355 (1994წ. 1 სექტ.).

⁵⁸ იხ. ქვემოთ 70-101 შენიშვნები თანდართულ ტექსტთან ერთად.

⁵⁹ იხ., მაგალითად, გაეროში აშშ-ის ელჩის – ბილ რიჩარდსონის განცხადება:

„აშშ-ს მტკიცედ მიაჩნია, რომ უნდა მოხდეს დანაშაულის მასშტაბის, მისი დეფინიციისა და ელემენტების სათანადოდ შემუშავება. ამავე დროს, თავიდან უნდა ავიცილოთ ისეთი დანაშაულების განსაზღვრა, რომლებიც ჯერ კიდევ მკაფიოდ არ არის კრიმინალიზებული საერთაშორისო სამართლის მიხედვით. არც ჩვენ და არც სასამართლო არ უნდა ვცდილობდეთ ახალი კანონების გამოცემას ისეთ დანაშაულებზე, რომლებიც ჯერ დადგენილი არ არის. ამის გამო მიგვაჩნია, რომ აგრესიის დანაშაულის დეფინიციის მცდელობა ინდივიდუალური სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის ჯერჯერობით ნაადრევია – ამოცანა, რომელიც საერთაშორისო სამართლის კომისიამაც კი საბოლოოდ დაუმთავრებელი დატოვა.“ ელჩ ბილ რიჩარდსონის განცხადება (17 ივნისი, 1998წ.) განცხადების მოძიება შესაძლებელია საიტზე: <http://www.un.org/icc/speeches/617usa.htm>.

უნდა ჰქონოდა თუ არა იგი სისხლისსამართლებრივი დანაშაულის დევნაში⁶⁰. აგრესიის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დევნა მისწრაფებითი (მისალწევი)⁶¹ დარჩა, რომის კონფერენციამ კი საკითხი მის მოსამზადებელ კომისიას გადაულოცა⁶².

ასე რომ, „უზენაესი საერთაშორისო დანაშაული,“ როგორც მას ნიურნბერგის ტრიბუნალში⁶³ უწოდეს, დროებით მაინც, რეზულტატის გარეშე დარჩა. მოსამზადებელმა კომისიამ ვერ შეიმუშავა განმარტება. 2002 წ. მისი ბოლო სხდომის შემდეგ, წევრი სახელმწიფოების ასამბლეამ, განმარტების განსაზღვრის მიზნით, სამუშაოების გასაგრძელებლად SWGCA დაარსა. ამას ასამბლეის განსახილველი კომისიის კონფერენცია განიხილავს, რომლის მოწვევაც 2010 წელსაა დაგეგმილი⁶⁴.

დ. აგრესიის დანაშაულზე მომუშავე სპეციალური სამუშაო ჯგუფი

2009 წ. 13 თებერვალს SWGCA-მ მუშაობის შედეგების ანგარიში გამოაქვეყნა. ანგარიშის მიხედვით, „ხუთწლიანი განხილვის შემდეგ“ მან „რომის სტატუტთან დაკავშირებით მიიღო შესწორებების პროექტი, რომელიც სასამართლოს აგრესიის დანაშაულთან დაკავშირებით იურისდიქციას მიანიჭებს“⁶⁵. SWGCA-მ ცალ-ცალკე განიხილა დანაშაულის განმარტება და უშიშროების საბჭოს როლი მის სისხლის სამართლებრივ დევნაში. სამუშაო ვარიანტის შესწორებების მიხედვით უნდა მოხდეს რომის სტატუტის მე-5 მუხლის შესწორება და აგრესიის შემდეგი განმარტების ჩასმა:

1. წინამდებარე სტატუტის მიზნებიდან გამომდინარე, „აგრესიის დანაშაული“ გულისხმობს პირის მიერ, რომელსაც უკავია რა ეფექტური (თანამდებობა) პოზიცია, განახორციელოს კონტროლი ან წარმართოს სახელმწიფოს პოლიტიკური ან სამხედრო ქმედება, აგრესიის აქტის დაგეგმვა, მომზადება, დაწყება ან განხორციელება, რომელიც თავისი ხასიათით, სიმძიმითა და მასშტაბით გაეროს ქარტიის აშკარა დარღვევას წარმოადგენს.
2. პირველი პუნქტის მიზნებიდან გამომდინარე, „აგრესიის აქტი“ გულისხმობს ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობისა და პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ ძალის გამოყენებას ან სხვა რაიმე სახის

⁶⁰ რომის სტატუტე, იხ. შენ 4 ზემოთ, მუხლი 5 (1).

⁶¹ იქვე მუხლი 5 (2).

⁶² რომის კონფერენციისა და მოსამზადებელი კომიტეტის სხდომების მოკლე მიმოხილვის სანახავად იხ., გარტ- შოფილდი, აშშ-ის ცარიელი სკამი, აშშ არმონაწილეობა აგრესიის დეფინიციის განმსაზღვრელ მოლაპარაკებებში, 15, Hum. RTS BRIEF 20 (2007).

⁶³ მთავარი გერმანელი სამხედრო დამნაშაევების 1 სასამართლო პროცესი, ნიურნბერგი, 30 სექტ. 1946წ. („ომი თავის არსით, ბოროტებაა. მისი შედეგები მხოლოდ მეომარ მხარეებს როდი ეხება, იგი მთელ სამყაროს აზარალებს. შესაბამისად, აგრესიის ომის დაწყება არა მხოლოდ საერთაშორისო დანაშაულია, ესაა უმაღლესი საერთაშორისო დანაშაული, რომელიც სხვა ომის დანაშაულებისგან მხოლოდ იმით განსხვავდება, რომ იგი თავის თავში ერთად აღებულ მთელ სიბოროტეს მოიცავს...“).

⁶⁴ ICC იხ. შენ. 2 ზემოთ. SWGCA შეხვედრები ღია იყო არა მხოლოდ წევრი სახელმწიფოებისთვის, არამედ ნებისმიერი დაინტერესებული სახელმწიფოსთვის. აშშ ამ შეხვედრებში არ მონაწილეობდა.

⁶⁵ ICC, პრესკონფერენცია აგრესიის დანაშაულზე მომუშავე სპეც. ჯგუფთან დაკავშირებით (2009 წ. 13 თებერვალი). იხ. საიტი <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/9FCD3A51-6568-41DF-819F-5075C3857523/0/UNDOCPressConferenceonSWGCAENG.pdf>.

ქმედებას, რომელიც შეუსაბამობაში მოდის გაეროს ქარტიასთან. ნებისმიერი ქვემოთ ჩამოთვლილი აქტი, ომის გამოცხადების მიუხედავად, გაეროს გენერალური ასამბლეის 1974 წ. 14 დეკემბრის 3314 რეზოლუციის მიხედვით, კვალიფიცირებული უნდა იყოს, როგორც აგრესიის აქტი:

- (ა) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე შეჭრა ან თავდასხმა, ან სამხედრო ოკუპაცია, თუნდაც დროებითი, რომელიც ამგვარი შეჭრის ან თავდასხმიდან მომდინარეობს, ან ძალის გამოყენებით სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიის ან ტერიტორიის ნაწილის ანექსია;
- (ბ) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიის დაბომბვა ან ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს წინააღმდეგ რაიმე სახის იარაღის გამოყენება;
- (გ) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს პორტების ან სანაპირო ზოლის ბლოკადა;
- (დ) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს სახმელეთო, საზღვაო ან საჰაერო ძალებზე ან საზღვაო და საჰაერო ფლოტებზე თავდასხმა;
- (ე) ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების გამოყენება, რომლებიც მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მომწვევ სახელმწიფოსთან გაფორმებული შეთანხმებით იმყოფებიან, შეთანხმებაში გათვალისწინებული პირობების საპირისპიროდ ან ამ ტერიტორიაზე ყოფნის გაგრძელება შეთანხმების ამოწურვის შემდეგ;
- (ვ) ერთი სახელმწიფოს ქმედება, რთავს რა ნებას, მისი ტერიტორია, რომელიც მან მეორე სახელმწიფოს განკარგულებაში გადასცა, გამოყენებულ იქნეს ამ მეორე სახელმწიფოს მიერ აგრესიის დანაშაულის ჩასადენად მესამე სახელმწიფოს წინააღმდეგ;
- (ზ) ერთი სახელმწიფოს მიერ ან მისი სახელით შეიარაღებული რაზმების, ჯგუფების, არარეგულარული არმიის ან დაქირავებული ჯარისკაცების გაგზავნა, რომლებიც მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე იმგვარი სიმძიმის აქტებს ახორციელებენ, რომლებიც ზემოთ ჩამოთვლილი აქტების შესაბამისია ან ხდება მისი არსებითი ჩართვა⁶⁶.

SWGCA-ს მოხსენებაში ასევე შემოთავაზებული იყო რომის სტატუტის 25-ე (3) მუხლში შესწორების შეტანა, რომელიც აგრესიის დანაშაულის ჩადენისთვის ინდივიდუალურ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებდა: „აგრესიის დანაშაულთან დაკავშირებით, წინამდებარე მუხლის დებულებები უნდა გავრცელდეს მხოლოდ იმ პირებზე, რომლებსაც უკავიათ ეფექტური (თანამდებობა) პოზიცია, განახორციელონ კონტროლი ან წარმართონ სახელმწიფოს პოლიტიკური ან სამხედრო ქმედება”⁶⁷.

⁶⁶ ICC, წევრ სახელმწიფოთა ასამბლეა – აგრესიის დანაშაულზე მომუშავე სპეციალური ჯგუფის მოხსენება. ICC Doc. ICC-ASP/7/SWGCA/2 (2009წ.12 თებერვალი).

⁶⁷ იქვე, გვ.13.

SWGCA სისხლისსამართლებრივი დევნის გადაწყვეტილებაში უშიშროების საბჭოს როლთან დაკავშირებით კონსენსუსამდე ვერ მივიდა. მან სხვადასხვა სახის ვარიანტები შეაჯამა. ზოგიერთი მათგანის მიხედვით, საბჭო ჩართული უნდა ყოფილიყო სისხლის სამართლებრივი დევნის გადაწყვეტილებაში, ზოგიერთის მიხედვით კი არა⁶⁸.

განმარტების სტატუტში ჩართვა გათვალისწინებული იქნება განსახილველ კონფერენციაზე, რომელიც კამპალაში 2010 წ. მაისში ჩატარდება⁶⁹.

III. კანონიერების პრინციპი ზიდასახელმწიფოებრივ და სამართაშორისო სამართალში

ფულერს კანონიერების რვა სტანდარტი მოჰყავდა, რომლის მიხედვითაც, შესაძლებელი იყო კანონების შეფასება⁷⁰. იმდენად, რამდენადაც ესენი ფულერის ბუნებითი სამართლის კონცეფციიდან გამომდინარეობს, ორი მათგანი SWGCA-ს მიერ შემოთავაზებული აგრესიის დანაშაულის განმარტების რელევანტურია, რადგანაც მათ საკმაოდ მყარად აქვთ ფეხი მოკიდებული როგორც ზიდასამართლებრივ სისტემებში, ისე საერთაშორისო სამართალში. აღნიშნული სტანდარტები უკუქმედების მქონე კანონების აკრძალვასა და სამართლებრივი სიცხადის მოთხოვნას, ანდა კანონის ბუნდოვანების არარსებობას ეხება⁷¹.

⁶⁸ რეზიუმეში ნათქვამია შემდეგი რამ:

პროკურორის მიერ გამოძიების დაწყებამდე გაეროს უშიშრ. საბჭოს როლთან დაკავშირებით სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს. ზოგიერთი დელეგაცია თვლის, რომ პროკურორს აგრესიის დანაშაულთან დაკავშირებით გამოძიების წარმოება მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა შეეძლოს, თუკი მანამდე უშიშრ. საბჭომ დაადგინა, რომ სახელმწიფომ ჩაიდინა აგრესიის დანაშაული.

სხვა განსახილველი ვარიანტების მიხედვით, უშიშრ. საბჭოს ამგვარი გადაწყვეტილების არარსებობის შემთხვევაში, პროკურორს მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეეძლება გამოძიების წარმოება, თუკი:

(ა) უშიშრ. საბჭომ ქარტიის VII თავის მიხედვით მიიღო რეზოლუცია, რომლითაც პროკურორს გამოძიების წარმოებას სთხოვს;

(ბ) წინასწარი გამოძიების პალატამ, მე-15 მუხლში არსებული პროცედურების მიხედვით, გამოძიების დაწყებაზე გასცა უფლებამოსილება;

(გ) გაეროს გენ.ასამბლეამ დაადგინა, რომ ჩადენილ იქნა აგრესიის აქტი; ან

(დ) მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ დაადგინა, რომ ჩადენილ იქნა აგრესიის აქტი.

უფრო მეტიც, ზოგიერთი დელეგაცია მიიჩნევდა, რომ უშიშრ. საბჭოს მიერ აგრესიის აქტის დადგენის არარსებობამ, პროკურორს ხელი არ უნდა შეუშალოს გამოძიების დაწყებაში. ICC Doc. (13 თებერვალი 2009წ.), <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/841E4C4C-9093-4671-9A20-3B3B80387F5E/ICCASPPressRelease20090213PR390ENG.pdf>.

⁶⁹ იხ. პრეს-რელიზი, შენ.5 ზემოთ. იხ. შენ. 217-219 ქვემოთ თანმხლებ ტექსტთან ერთად.

⁷⁰ ფულერი, იხ. შენ.1 ზემოთ, გვ.46-81.

⁷¹ იქვე, 51-65 გვ. ჯოზეფ რაზი ასევე გამოთქვამს მოსაზრებას, რომ „ყველა კანონი უნდა იყოს მოსალოდნელი, ღია და ცხადი.“ ჯოზეფ რაზი კანონის ძალა, 214 (1979წ.).

ა. უკუქმედების მქონე კანონშემოქმედებითი საქმიანობის აკრძალვა

უკუქმედებაზე უარის თქმის პრინციპის მიხედვით, სამართლებრივი ნორმების გამოქვეყნება საჯაროდ, მათ გამოყენებამდე უნდა მოხდეს. წინამდებარე პრინციპის უძველესი ნიმუშები ლათინურ აქსიომებშია გამოხატული: *ნულლუმ ცრიმენ სინე ლეგე* (არ არსებობს დანაშაული კანონის გარეშე), *ნულლა პოენა სინე ლეგე* (არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე) და *ნულლუმ ცრიმენ, ნულლა პოენა სინე პრაევია ლეგე პოენალი* (არ შეიძლება იმ დანაშაულის ჩადენა ან იმ სასჯელის მისჯა მანამდე არარსებული სისხლის სამართლის კანონის გარეშე). კონტინენტურ სამართალში, ბოლო ფორმულირების კვალს ფოიერბახის 1813 წლის ბავარიის კოდექსამდე⁷² მივყავართ. მსგავსი პრინციპები ანგლო-ამერიკულ სამართალში თავისუფლების დიდი ქარტიის მოთხოვნებმა შვა, რომლის მიხედვითაც, არ შეიძლება თავისუფალ ადამიანს ჩამოერთვას თავისუფლება, საკუთრება, კანონების დაცვა ან სიცოცხლე, კანონით დადგენილი წესის გარდა⁷³. ჯონ ლოკი წინასწარ გაფრთხილებას იმდენად ძირეულ მოთხოვნად მიიჩნევდა, რომ, მისი აზრით, იგი არა მხოლოდ სისხლის სამართლის კანონებთან, არამედ საკუთრების უფლებებთან მიმართებაშიც უნდა გამოეყენებინათ⁷⁴.

მართალია, აშშ-ის კანონმდებლობაში⁷⁵ „კანონიერების პრინციპი“ ამ სახელით იშვიათად მოიხსენიება, მაგრამ უკუქმედების ძალის მქონე კანონშემოქმედებითი საქმიანობის აკრძალვა ღრმად არის გამჯდარი ამერიკულ სამართლებრივ სისტემაში. ჯერ კიდევ 1870 წ. მასაჩუსეტის კონსტიტუცია ითვალისწინებდა შემდეგს: „კანონები, რომლებიც იმ ქმედებების დასასჯელად შეიქმნა, რომელთა ჩადენაც ამ კანონების შექმნამდე მოხდა და რომლებიც წინამდებარე კანონებით დანაშაულად არ იყო აღიარებული, არის უსამართლო, დესპოტური და შეუსაბამოებაში მოდის თავისუფალი სახელმწიფოს ძირეულ პრინციპებთან“⁷⁶. აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, აშშ კონსტიტუცია კრძალავს უკუქმედების ძალის მქონე კანონით გამოტანილ სასჯელს⁷⁷. ეს აკრძალვა იმ გარემოებას ეხმიანება, რომ უკუქმედების ძალის მქონე ნორმების დაკისრებით, უფრო იოლად მოხდება პოლიტიკურად არახელსაყრელ პირობებში მყოფი პირებისთვის ზიანის მიყენება, ვიდრე მოსალოდნელი (სამომავლო) ნორმების დაკისრებით. ამასთან, უკუქმედების ძალის მქონე კანონები იწვევს სოციალურ და ეკონომიკურ არასტაბილურობას, რაც კიდევ უფრო ართულებს იმის განჭვრეტას, თუ რომელი ქცევა უნდა იყოს აკრძალული და რომელი ნებადართული. ეს პოსტ ფაქტო კანონების წინააღმდეგ არსებული აკრძალვები კონსტიტუციის შექმნის

⁷² ჯერომი ჰოლი – სისხლის სამართლის ზოგადი პრინციპები; 34-35 (2005).

⁷³ თავისუფლების დიდი ქარტია 39-ე მუხლი (1215წ.).

⁷⁴ ჯონ ლოკი – სახელმწიფოს ორი ტრაქტატი და ტოლერანტობასთან დაკავშირებული წერილი, 160-161 გვ. (იან შაპიროს გამოცემა, იელის უნივერსიტეტის პრესა 2003წ.) (1690წ.).

⁷⁵ გამონაკლისი შემთხვევის სახით იხ., უოლკერი აშშ-ის წინააღმდეგ, რომელშიც ფედერალურმა საოლქო სასამართლომ აღნიშნა, რომ (ეს) ფორმულირება „ყოველთვის პოულობდა თავის გამოხატულებას [აშშ] სისხლის სამართლის სტატუტების სისხლის სამართლებრივი ნორმების ვიწრო განმარტებაში და კონსტიტუციურ პრინციპებში, რომელიც კრძალავდა სისხლის სამართლის კანონების [და] ბუნდოვანი სისხლის სამართლის სტატუტების *ex post facto* (მოვლენის შემდგომ) გამოყენებას ...“ 514 F. Supp. 294, 316 (E.D. La. 1981წ.).

⁷⁶ მასაჩუსეტის კონსტ. მუხლი XXIV.

⁷⁷ აშშ კონსტიტუცია I მუხლი. §9, cl 3.

დროს იმდენად საბაზისოდ ითვლებოდა, რომ მოსამართლე ჯოზეფ სტორი, ჯ. ლოკის მსგავსად, მიიჩნევდა, რომ იგი ყველა უკუქმედების მქონე კანონის მიმართ უნდა გამოყენებულიყო, იქნებოდა ეს სამოქალაქო თუ სისხლის სამართლის კანონი⁷⁸.

ადამიანის უფლებების დაცვის ადრეულ პრინციპებში კიდევ ერთხელაა დადასტურებული არაუკუქმედობის ძალა. ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაციით „ეროვნული თუ საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, სისხლის სამართლის დანაშაულის რაიმე მოქმედებაზე ან უმოქმედობაზე არავინ არ შეიძლება იქნეს დამნაშავედ ცნობილი, თუკი ეს, მისი ჩადენის დროს, სისხლის სამართლის დანაშაული არ იყო“⁷⁹. წინამდებარე დებულება გამეორებულია სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო შეთანხმებაში⁸⁰, მაგრამ დამატებულია შემდეგი კვალიფიკაცია: „წინამდებარე მუხლით, არაფერმა არ უნდა მიაყენოს ზიანი სასამართლო პროცესს ან პირის დასჯას რაიმე ქმედობაზე ან უმოქმედობაზე, თუკი იგი, მისი ჩადენის დროს, დანაშაული იყო ერთა გაერთიანების მიერ აღიარებული ზოგადი პრინციპების მიხედვით“⁸¹. იგივე აკრძალვა და იგივე კვალიფიკაცია მოცემულია ადამიანის უფლებების ევროპულ კონვენციაში⁸², ხოლო იგივე აკრძალვა, მაგრამ სხვაგვარი კვალიფიკაციით ასახულია ადამიანის უფლებების ამერიკულ კონვენციაში⁸³. ადამიანის უფლებების ევროპულმა კომისიამ აღნიშნა, რომ კანონით გათვალისწინებული მეთოდების (სტატუტების) განმარტება უნდა შეესაბამებოდეს იმ მოთხოვნას, რომ სტატუტის მნიშვნელობა გონივრულად ზუსტი იყოს იმ დროისთვის, როდესაც მოპასუხემ ჩაიდინა ესა თუ ის ქცევა⁸⁴.

არაუკუქმედობის პრინციპმა იმდენად ღრმად მოიკიდა საერთაშორისო დონეზე ფეხი, რომ „ფაქტობრივად ყველა ქვეყანამ აღიარა დანაშაულისა და სასჯელის არაუკუქმედობის ძალა“⁸⁵ და იგი ცივილიზებული ქვეყნების კანონის ზოგადად აღიარებულ პრინციპს წარმოადგენს⁸⁶. მართლაც, როგორც თეოდორ მერონი წერდა, იგი იმპერატიული ნორმაა: „უკუქმედების ძალის მქონე სისხლის სამართლის ზომების აკრძალვა სისხლის სამართლის საქმის წარმოების ძირეული პრინციპია და ჩვეულებითი საერთაშორისო სამართლის იმპერატიულ ნორმასაც კი წარმოადგენს, რომლის გათვალისწინებაც უნდა მოხდეს ყველა ვითარებაში, როგორც ეროვნული, ისე საერთაშორისო მართლმსაჯულების მიერ“⁸⁷.

⁷⁸ 3 ჯოზეფ სტორი – კომენტარები აშშ-ის კონსტიტუციაზე § 1570 (ფრედ როტმანი) & (Co. 1999წ.) (1833წ.).

⁷⁹ ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაცია, მუხლი 11 (2); U.N. Doc. A/810 (1948წ. 12 დეკ.).

⁸⁰ პოლიტიკური და სამოქ. უფლებების საერთ. შეთანხმება, მუხლი 15 (1), 1966 წ. 12 დეკ., S.EXEC. Doc. E 95-2 (1978წ.), 999 U.N.T.S. 171.

⁸¹ იქვე, მუხლი 15 (2).

⁸² ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენცია, მუხლი 7, 1950 წ., 4 ნოემბერი.

⁸³ ადამიანის უფლებების ამერიკული კონვენცია, მუხლი 9, 1969 წ., 22 ნოემბერი.

⁸⁴ X. Ltd. Y v. დიდი ბრიტანეთი, App. No. 8710/79, 28.

⁸⁵ გალანტი, იხ. შენ. 20 ზემოთ, გვ. 214.

⁸⁶ რომის სტატუტი, იხ. შენ. 4 ზემოთ, მუხლი 24. იხ. ასევე გალანტი, შენ. 20 ზემოთ, გვ. 243 („გაეროს წევრი ქვეყნების 4/5 (192 ქვეყნიდან 162 ან დაახლოებით 84 %) თავიანთ კონსტიტუციებში აღიარებენ სისხლის სამართლებრივი დეფინიციის არაუკუქმედების ძალას“).

⁸⁷ თეოდორ მერონი – კანონი სამხედრო დანაშაულზე სრულწლოვანი ხდება 244 (1998წ.); იხ. ასევე გალანტი, შენ. 20 ზემოთ (მიიჩნევდა, რომ დანაშაულისა და სასჯელის არაუკუქმედების ძალა ჩვეულებითი საერთაშორისო სამართლის ნორმაა და ერთა გაერთიანების მიერ აღიარებული სამართლის ზოგადი პრინციპი).

ამ პრინციპების მნიშვნელობა ასახულია რომის სტატუტში. „*ნულუმ ცრიმენ სინე ლეგე*“-თი დასათაურებულ 22-ე მუხლში გათვალისწინებულია შემდეგი: „წინამდებარე სტატუტით არ უნდა მოხდეს იმ პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუკი განსახილველი ქცევა მისი ჩადენის დროს, სასამართლოს იურისდიქციით, არ წარმოადგენს დანაშაულს“⁸⁸. ამასთან, სტატუტი უზრუნველყოფს უფლებას, რათა „არ დაექვემდებაროს თვითნებურ დაპატიმრებასა და დაკავებას... და არ ჩამოერთვას თავისუფლება იმგვარი საფუძვლისა და პროცედურების გარდა, რომელიც დაწესებულია წინამდებარე სტატუტით“⁸⁹. როგორც შემდეგ დავინახავთ, უკუქმედების ძალის მქონე და ბუნდოვანი ნორმები მნიშვნელოვანია, რადგანაც რომის სტატუტი მოითხოვს, რომ ICC-ს მიერ კანონის განმარტება და მისი გამოყენება „საერთაშორისო დონეზე აღიარებული ადამიანის უფლებებთან მოდიოდეს შესაბამისობაში“⁹⁰.

ბ. სამართლებრივი სიცხადის მოთხოვნა

სამართლებრივი ნორმები არ უნდა იყოს ისეთი ბუნდოვანი, რომ მან გაურკვევლობა შეიტანოს მისი გაგებისა და გამოყენების დროს, რაც უკუქმედების აკრძალვის წინააღმდეგ ფრიად მნიშვნელოვანია. როგორც ვორდ ფერდინანდუსი ამტკიცებდა „კანონიერების პრინციპის არსი, რომლითაც არ შეიძლება მოხდეს პირის იმ ქცევისათვის სისხლისსამართლებრივი დევნა, რომელიც მან არ იცოდა, რომ დასჯადი იყო, საჭიროებს იმგვარ კანონს, რომლის სიცხადე მის შედეგებს განსაჭვრეტს გახდის“⁹¹. ამგვარად, გონივრული იქნება, თუკი მივალთ იმ დასკვნამდე, რომ სამართლებრივი სიცხადის მოთხოვნა სისხლის საერთაშორისო სამართლის ზოგად პრინციპს წარმოადგენს. შედეგად, არ შეიძლება იმ კანონის სისხლისსამართლებრივ საქმეში გამოყენება, რომელიც დაუშვებლად ბუნდოვანია⁹². ბუნდოვანი კანონი არ აძლევს მოპასუხეს იმის გაგების უნარს, არის თუ არა მისი ქცევა დასჯადი. იგი არ შეიძლება იყოს არც ერთი კანონის ფუნქციური ეკვივალენტი⁹³.

⁸⁸ რომის სტატუტი, იხ. შენ.4 ზემოთ, მუხლი 22 (1). თუმცა პრინციპი იმგვარად განიმარტა, რომ თითქმის მასში მხოლოდ ის მოთხოვნაა დაყენებული, რომ „სასამართლოს სტატუტის პროექტში სასჯელები განისაზღვროს რაც შეიძლება მეტი სიზუსტით, რაც თავისი არსით, საკმაოდ ზოგადი სტანდარტია, ვიდრე ამას თანამედროვე ჩვეულებითი სამართლებრივი ან აშშ კანონმდებლობა მოითხოვს. სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს დამფუძნებელი მოსამზადებელი კომიტეტის მოხსენება, გვ.63. გაეროს დოკ. A/51/22 (1996წ.) (საზგასმა ავტორისაა)

⁸⁹ რომის სტატუტი, იხ. შენ. 4 ზემოთ, მუხლი 55 (1) (d).

⁹⁰ ქვე, მუხლი 21 (3).

⁹¹ ვორდ ფერდინანდუსი, ეროვნულ სასამართლოებში სისხლის სამართლის საერთაშორისო სამართლის გამოყენება 238 (2006 წ.).

⁹² იხ., მაგ. X. Ltd. Y v. დიდი ბრიტანეთი, App. No. 8710/79, 28 (რომლის მიხედვითაც, განმარტება უნდა შეესაბამებოდეს იმ მოთხოვნას, რომ სტატუტის მნიშვნელობა გონივრულად ზუსტი იყოს იმ დროისთვის, როდესაც მოპასუხემ ჩაიდინა ქმედება); ადამიანის უფლებების კომისიის კომენტარი, საგანგებო მდგომარეობა (მუხლი 4), გაეროს დოკ. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11 (2001 წ., 21 აგვისტო) (რომლის მიხედვითაც, სისხლის სამართლის კანონი „უნდა ჯდებოდეს კანონის დებულებების სიცხადესა და სიზუსტეში, რომელიც ქმედების ჩადენის დროს ან უმოქმედობისას გამოიყენებოდა ან ძალაში იყო“). ბრუს ბრუმჰოლი – საერთაშორისო სამართლიანობა და სისხლის სამართლის საერთაშორისო სამართალი: სუვერენიტეტსა და სამართლის უზენაესობას შორის 26 (2003წ.).

⁹³ თვლიან, რომ სიცხადის მოთხოვნა სიზუსტის მოთხოვნასაც მოიცავს. საერთაშორისო სამართალში სიზუსტის პრინციპზე იხ. ანტონიო კასესი – სისხლის საერთაშორისო სამართალი, გვ.41-43 (მე-2 გამოცემა 2008წ.) და ალექსანდრე ფლუკიგერი – კანონის სიცხადის პრინციპის ორაზროვნება, კანონის სიცხადესა და სიზნეულში: პერსპექტივები და გამოწვევები, გვ.12 (2008წ.). კანონიერების, როგორც გერმანიის ძირითადი კანონის ძირეული პრინციპზე, იხ.ნიგელ ფოსტერი და სატიშ სული – გერმანიის სამართლებრივი სისტემა და კანონები, გვ.172 (მე-3 გამოცემა, 2002წ.) და დონალდ კომერსი – გფრ-ის კონ-

აშშ-ში სამართლებრივი სიციხადის მოთხოვნა კონსტიტუციურ აკრძალვას – ჯეროვანი სამართლებრივი პროცედურის გარეშე ადამიანის სიცოცხლის, თავისუფლების ან საკუთრების ჩამორთმევა – ექვემდებარება. კონსტიტუციის შემქმნელები მკვეთრად გაემიჯნენ მანიპულირებად სამართლებრივ სტანდარტებს⁹⁴. ჯეიმს მედისონი ამას ამგვარად ხსნის:

ხალხისთვის ნაკლები სარგებელი ექნება იმას, თუკი კანონებს ადამიანების საკუთარი სურვილისამებრ შექმნიან, თუკი კანონები ისეთი მოცულობის იქნება, რომელთა წაკითხვაც შეუძლებელი იქნება, ან კიდევ ისეთი ულოგიკო (შეუსაბამო), რომელთა გაგებაც ვერ მოხდება, თუკი მოხდება მათი გამოქვეყნებამდე გაუქმება ან გადასინჯვა, ან კიდევ ისეთ უწყვეტ ცვლილებას განიცდის, რომ ადამიანმა არ იცის, თუ როგორი კანონია დღეს, ხოლო ის, თუ როგორი იქნება იგი ხვალ, ამაზე მხოლოდ ვარაუდი შეუძლია. კანონი უნდა განსაზღვრავდეს ქმედების ნორმას, როგორ შეიძლება არსებობდეს ისეთი ნორმა, რომელიც ნაკლებადაა ცნობილი და ცუდად დაფიქსირებული⁹⁵.

მიჩნეულია, რომ აშშ-ის კონსტიტუციური იურისპრუდენციაში მედისონის მიერ აღწერილი „ნორმები“ სტატუტორულ ბუნდოვანებას განიცდის⁹⁶. როდესაც „საერთო განათლების მქონე ადამიანები აუცილებლად უნდა ჩაწვდნენ (გამოიცნონ) მისი მნიშვნელობა“, ასეთი კანონი არაკონსტიტუციურად ბუნდოვანია⁹⁷. ჯერ კიდევ 1875წ., როდესაც უზენაესი სასამართლო ძალით ამტკიცებდა დოქტრინის ლოგიკურ დასაბუთებას – ამბობდა, რომ:

კანონს, რომელიც რაღაცის გაკეთებას კრძალავს და მათი დარღვევისათვის სასჯელსაც ითვალისწინებს, არ უნდა გააჩნდეს ორმაგი მნიშვნელობა. არ არის აუცილებელი, რომ მოქალაქე მოვითავსოთ იქ, სადაც სისხლის სამართლის სტატუტის საპატიო შეცდომის განმარტების გამო, პირი შესაძლოა სისხლის სამართლებრივ დევნას დაექვემდებაროს...⁹⁸ ...

შესაბამისად, დოქტრინის ბუნდოვანება მიმართულია ადამიანის უსამართლოდ დასჯისკენ, რომელსაც არ ეცნობა, თუ რომელი ქცევა იყო აკრძალული. კანონმა, კონსტიტუციური მოთხოვნების მისასადაგებლად, უნდა უზრუნველყოს „სათანადოდ განსაზღვრული გაფრთხილება იმ ქცევასთან მიმართებაში, რომლის შეფასებაც საერთო გაგებისა და არსებული პრაქტიკის მიხედვით ხდება“⁹⁹. სტატუტი ბუნდოვანია მაშინაც, როდესაც „იგი იძლევა უფლებამოსილებას ან, უფრო მეტი, ახალისებს კიდევ მის თვითნებურ და დისკრიმინატორულ განხორციელებას“¹⁰⁰. ასე რომ, ამგვარი ბუნდოვანების მქონე სტატუტი იურიდიული ძალის არმქონედ იქცა იმ გაგებით, რომ „იგი ვერ ახდენს ჩვეულებრივი განათლების მქონე პირის

სტიტუციური იურისპრუდენცია, გვ. 51 (1997წ.); ევროკავშირის კანონმდებლობაში სამართლებრივი სიციხადის პრინციპზე იხ. ჯანეტ პონტიერი და ელვი ბურგი (2004წ.) და ჯუპა რაიტიო – სამართლებრივი სიზუსტის პრინციპი ევროკავშირის კანონმდებლობაში, გვ.95 (2003წ.).

⁹⁴ V, XIV შესწორება აშშ-ის კონსტიტუციაში.

⁹⁵ THE FEDERALIST No. 62, გვ. 349 (ჯეიმს მედისონი) (კლინტონ როსიტერის გამოცემა – 199წ.).

⁹⁶ კოლენდერი ლოუსონის წინააღმდეგ, 461 აშშ 352 (1983წ.).

⁹⁷ კონალი Gen. Constr. Co. წინააღმდეგ, 269 აშშ 38, 391 (1926წ.).

⁹⁸ აშშ რეესის წინააღმდეგ, 92 აშშ, 214, 219 (1879წ.). სასამართლო განაცხობდა, რომ: თითოეულ ადამიანს მთელი სიზუსტით უნდა შეეძლოს იმის ცოდნა, თუ როდის სჩადის იგი დანაშაულს“. იქვე, გვ.220.

⁹⁹ ჯორდანი დე ჯორჯის წინააღმდეგ, 341 აშშ 223, 231-32 (1951წელი).

¹⁰⁰ ჰილი კოლორადოს წინააღმდეგ, 530 აშშ 703, 732 (2002წ.).

სათანადო გაფრთხილებას იმის თაობაზე, რომ მის მიერ განზრახული ქცევა სტატუტით აკრძალულია” და, რომ „იგი ახალისებს თვითნებურ და ახირებულ დაპატიმრებასა და სასჯელის მისჯას”¹⁰¹.

IV. SWGCA-ს აბრეშის განმარტების გამოყენება და შეფასება

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ეჭვგარეშეა, რომ როგორც თანამედროვე საერთაშორისო, ისე აშშ-ის სამართალი უკუქმედების ძალის მქონე და ბუნდოვან დანაშაულებს კრძალავს. ამ აკრძალვის ფონზე როგორ წარმოჩინდება SWGCA-ს აგრესიის დანაშაულის განმარტება? ტოკიოს ტრიბუნალის ერთ-ერთი ფრანგი მოსამართლე – ჰენრი ბერნარდი წინ უსწრებდა რა აგრესიის დანაშაულის თანამედროვე, ფართო გაგების მქონე ჩვენი დროის მხარდამჭერთა მსგავს მოსაზრებას მის მართლზომიერებასთან დაკავშირებით, იმ აზრს ავითარებდა, რომ საერთაშორისო სამართლის შინაარსი არარელევანტური იყო: უკუქმედების ძალასთან დაკავშირებული თემატიკა აგრესიის დანაშაულთან მიმართებაში უადგილოა, რადგანაც ეს დანაშაული „ ბუნებით სამართალშია გაწერილი”¹⁰².

ამ თეორიის თანახმად, დამატებითი ინფორმაცია, რომელიც შესაძლოა ამგვარად გამოვრებულ იქნეს სტატუტში ან ხელშეკრულებაში, არასაჭირო და დუბლირებული იქნება.

ასეთი მიდგომა არ მიიღო არც ნიურნბერგის და არც ტოკიოს ტრიბუნალმა. უფრო მეტიც, სისხლისსამართლებრივ დევნაში უკუქმედების ძალის, როგორც სამართლებრივი სახის ხელშეშლელი პრობლემა, იმით გადაწყდა, რომ აღმოჩნდა - არაუკუქმედების ძალის პრინციპი საერთაშორისო სამართლის ნაწილს არ წარმოადგენდა. ნიურნბერგის ტრიბუნალი იმ აზრამდე მივიდა, რომ აქსიომა – ნულლუმ ცრიმენ სინე ლეგე - „სუვერენიტეტის შეზღუდვა კი არა, სამართლიანობის ზოგადი პრინციპია”¹⁰³. როგორც ჩანს, ამგვარი განწყობა იმ დროისთვის სახელმწიფოს მიერ საერთაშორისო სამართლის გონივრული შეფასება იყო და იმ პროტესტის პასუხსაც წარმოადგენდა, რომელიც დროებით მაინც იყო კორექტული, რასაც მთავარი მოსამართლე სტოუნი, მოსამართლე დუგლასი და მოსამართლე ვიზანსკი გამოთქვამდნენ. ამ მხრივ, საერთაშორისო სამართალი შიდასამართლებრივ სისტემებს ჩამორჩებოდა. ხელშეკრულებებში და ჩვეულებით სამართალში ადამიანის უფლებების საერთაშორისო ნორმები სახელმწიფოს სახელით მოქმედ პირებზე ჯერ კიდევ ვერ ახდენდა მნიშვნელოვან შეზღუდვებს. ნიურნბერგის სასამართლოს პროცესების დროს ჯერ კიდევ

¹⁰¹ პაპაქრისტო ქალაქ ჯექსონვილის წინააღმდეგ, 405, აშშ 156,162 (1972წ.) (ციტატა აშშ ჰარისის წინააღმდეგ, 347, აშშ, 612, 617 (1954წ.)).

¹⁰² აშშ არაკის წინააღმდეგ (1948წ. ნოემბერი), ტოკიოს მთავარ სამხედრო დამნაშავეთა ტრიბუნალის, გადაწყვეტილება, ცალკეული მოსაზრებები, პალატებში მიმდინარე სხდომები, შორეული აღმოსავლეთის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის აპელაციები და მიმოხილვა 1, 10 (1948წ.) [შემდეგში IMTFE სხდომები]

¹⁰³ საერთ. სამხედრო ტრიბუნალი, იხ. შენ. 12 ზემოთ, გვ.219.

არ არსებობდა ის ზოგადი და ფართოდ გავრცელებული პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც, ინდივიდები სახელმწიფოს წინააღმდეგ წარმატებით დაამტკიცებდნენ თავიანთ უფლებას – არ შეეფარდებინათ მათთვის უკუქმედების ძალის მქონე სასჯელი. როგორც ზემოთ აღინიშნა¹⁰⁴, ეჭვს არ იწვევს ის გარემოება, რომ ამჟამად ბუნდოვანი და უკუქმედების ძალის მქონე სისხლისსამართლებრივი ზომების აკრძალვა საერთაშორისო სამართლის ქვაკუთხედს წარმოადგენს.

გაუგებარია, თუ რას გულისხმობდა ნიურნბერგის ტრიბუნალი „სამართლიანობის პრინციპში“, თუმცა, ეს სიტყვები იმაზე მიუთითებს, რომ ტრიბუნალს გაცნობიერებული ჰქონდა უკუქმედების ძალის გამოყენების შესაძლებლობა, რომელიც ნაწილობრივ მაინც გამოწვეული იყო ისეთი ხელშეკრულების ან შიდასახელმწიფოებრივი კანონის არარსებობით, რომელშიც ამგვარი გაფრთხილება იქნებოდა მოცემული¹⁰⁵. ვინმე აუცილებლად იტყვის, „ნაწილობრივ მაინც“, რადგან პრობლემა მართლაც რომ უფრო დიდი იყო: ნიურნბერგის და ტოკიოს ტრიბუნალის განსასჯელებს პრეტენზია ექნებოდათ არა მხოლოდ იმის გამო, რომ მათ არა თუ არ ჰქონდათ იმის შესაძლებლობა სცოდნოდნენ მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის თაობაზე, რომელიც მანამდე არ არსებობდა, არამედ იმის გამოც, რომ იმ დროისთვის არ არსებობდა ისეთი ტრიბუნალი, სადაც მათ, სავარაუდოდ, იმის მოლოდინი ექნებოდათ, რომ ისინი ამგვარი დანაშაულისთვის გასამართლდებოდნენ. მოსამართლე რობერტ ჯექსონის ცნობილი პასუხი: ის რომ მოპასუხეებს ბრალად ედებოდათ იმ დანაშაულის ჩადენა, რომელიც მას შემდეგ იყო აღიარებული დანაშაულად, როდესაც კაენმა მოკლა აბელი¹⁰⁶ – ვერა პასუხია დაუსჯელობის იმ განცდაზე, რომლის მოლოდინიც მათ ალბათ ექნებოდათ. როგორიც არ უნდა ყოფილიყო ბრალდება, მანამდე, საერთაშორისო დონეზე არსებული ინსტიტუციური ვაკუუმი სისხლისსამართლებრივ დევნას შეუძლებელს ხდიდა. აგრესიის დანაშაულის ჩადენისთვის მანამდე არავინ გასამართლდებულა. „მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის“ მანამდე არარსებობა ნიურნბერგზე მიტანილი პირველი დარტყმაა, მეორე კი მანამდე არარსებული ტრიბუნალი¹⁰⁷.

პრინციპში, უკუქმედების ძალასთან დაკავშირებული საკითხის რომის სტატუტში გარდაუვალი გამოყენება იქნებ საჭირო არც გახდეს, რამეთუ შესაძლოა სტატუტმა თავად შექმნას აგრესიის დანაშაული, ხოლო, თუკი იგი საკმარისად ზუსტი იქნება, მაშინ სტატუტში

¹⁰⁴ იხ. ტექსტი ზემოთ თანმხლებ შენიშვნებთან ერთად, 79-93.

¹⁰⁵ ერთადერთი მანამდე ძალაში არსებული საერთაშორისო შეთანხმება, რომლითაც სადავოდ, მაგრამ მაინც, დაშვებული იყო სისხლის სამართლებრივი დევნა აგრესიული ომის გაჩაღებისთვის – ვერსალის ხელშეკრულება, რომლითაც შესაძლებელი იყო შემდგარიყო გერმანიის კაიზერის სასამართლო პროცესი „საერთაშორისო ზნეობისა და ხელშეკრულებების დაურღვევლობის წინააღმდეგ ჩადენილი უმაღლესი სასჯელისთვის“. მშვიდობის ხელშეკრულება - მუხლი 227, 1919 წ. 28 ივნისი. ამის მიუხედავად, მან თავშესაფარი მიიღო ნიდერლანდებში, რომლის დედოფალმაც უარი განაცხადა მის ექსტრადიციასზე. როგორც მანამდე აღინიშნა, იხ. ტექსტი ზემოთ 11 შენიშვნასთან ერთად, კელოგ-ბრიანის აქტში ფორმულირებული აგრესიული ომის აკრძალვა მხოლოდ სახელმწიფოებზე ვრცელდებოდა. იგი არ გულისხმობდა ინდივიდუალური ქცევის კრიმინალიზებას და არც სახელმწიფოებს სთხოვდა ამგვარად მოქცევას. იხ. ომის დაგმობის ხელშეკრულება, იხ. შენ. 9 ზემოთ, მუხლი 1. „მნელია იპოვო ვერსალის ხელშეკრულების 227-ე მუხლზე მეტი... „ბუნდოვანი, მაგალითი...“ უილიამ შაბასი აგრესიის კრიმინალიზაციის საწყისები : როგორ მოხდა მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის „უმაღლესი საერთაშორისო დანაშაულად გადაქცევა (2004წ.).

¹⁰⁶ იხ. ომის დროს ჩადენილი სისასტიკე და სამხედრო დანაშაული. რობერტ ჯექსონის პრეზიდენტისთვის გაკეთებული მოხსენებიდან (1945 წ. 10 ივნისი).

¹⁰⁷ მსგავს სირთულეებთან დაკავშირებული დისკუსია იხ. ქვემოთ მოყვანილ ტექსტში, შენ. 175-181.

უზრუნველყოფილი იქნება ის გაფრთხილება, თუ დღეიდან მოყოლებული, რომელი ქცევა უნდა იყოს სისხლისსამართლებრივი დევნის ობიექტი. მაგალითად, სტატუტში ასეთი რამ გათვალისწინებულია სამხედრო დანაშაულთან დაკავშირებით, რაც განსაზღვრულია მე-8 მუხლში. მისი გაგება კი თავისუფლად შეუძლიათ ზოგადი განათლების მქონე პირებს. უფრო მეტიც, მე-8 მუხლს მნიშვნელოვნად ამყარებს ჩვეულებით და ხელშეკრულებით სამართალზე დაფუძნებულ კანონთა უზარმაზარი კრებული, ასევე უამრავი შიდასახელმწიფოებრივი სტატუტები და ის საქმეები, რომლებმაც თანდათანობით შეავსო საომარ კანონებსა და ჩვეულებებში არსებული ბზარი¹⁰⁸. ამ ხელშეკრულებებისა და ჩვეულებითი ნორმების დიდი ოდენობა მოცემულია მე-8 მუხლში¹⁰⁹. მართალია, მე-8 მუხლში სამხედრო დანაშაულთან მიმართებაში არსებული დისკრიმინატორული და თვითნებური სისხლისსამართლებრივი დევნის საფრთხე ბოლომდე არ არის აღმოფხვრილი, მაგრამ განხორციელებულმა სულ უფრო მზარდმა ნაბიჯებმა მნიშვნელოვნად შეამცირა ამის რისკი. შესაბამისად, თუკი მოხდება აგრესიის დანაშაულის სათანადო განსაზღვრა, რაც მის მნიშვნელობასთან დაკავშირებულ ამოცანებს საბოლოოდ აღმოფხვრის ან, თუკი საერთაშორისო ადმინისტრაციული პროცესი, რომლის მიხედვითაც ამგვარი დევნა გადაწყვეტილების მიმღებთა სათანადო გონივრულობით იქნება შემოფარგლული და უკუქმედების ძალის მქონე სისხლისსამართლებრივი დევნა ან მისი თვითნებური და დისკრიმინატორული განხორციელება გამოირიცხება, მაშინ ჯეროვანი პროცესი და კანონიერების საკითხი არასწორი მიმართულებით აღარ წარიმართება.

თუმცა აგრესიის დანაშაულთან დაკავშირებით, ისე როგორც ამას SWGCA განსაზღვრავს, ამას ვერ ახერხებს. გაწეილი და ბუნდოვანი განმარტება პოტენციურ განსასჯელებს ვერ აწვდის საკმარის ინფორმაციას იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელი ქცევაა ნებადართული და რომელი აკრძალული. დეტალური ახსნა მოცემულია ქვემოთ:

ა. „აგრესიის აქტის“ განმარტება SWGCA-ს მიერ: ისტორიული პერსპექტივა

SWGCA-ს მიდგომა ორ განმარტებას ეფუძნება: პირველი - „აგრესიის აქტებისთვის“, მეორე - აგრესიის დანაშაულისთვის“.

დავიწყოთ „აგრესიის აქტის“ დეფინიციით. ეს ტერმინი „ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობისა თუ პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ შეიარაღებული ძალების გამოყენებას გულისხმობს ან სხვა რაიმე ფორმას, რომელიც შეუსაბამოაში მოდის გაეროს ქარტიასთან“¹¹⁰. აღსანიშ-

¹⁰⁸ იხ. ომის წარმოების შეზღუდვები (მე-3 გამოცემა, 2001წ.); იორამ დინსტეინი - საომარი მოქმედებების წარმოება საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის კანონის მიხედვით (2004წ.); დოკ-ბი ომის კანონებსა და ჩვეულებებზე (მე-3 გამოცემა, 2000წ.); უან-მარი ჰენკერტსი & ლუის დოსვალდ-ბეკი - ჩვეულებითი საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი (2005წ.).

¹⁰⁹ იხ. შერიფ ბასიონი - სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს საკანონმდებლო ისტორია, შესავალი, ანალიზი, სტატუტის ინტეგრირებული ტექსტი, დანაშაულის ელემენტები და პროცედურებისა და სამხილების წესები, 152 გვ. (2005წ.).

¹¹⁰ ICC, წევრ სახელმწიფოთა ასამბლეა - თავმჯდომარის მიერ აგრესიის დანაშაულზე შემოთავაზებული განსახილველი დოკუმენტი, გვ.2, ICC დოკ. ICC-ASP/7/SWGCA/INF.1 (2009წ. 19თებ.).

ნავია, რომ აგრესიის აქტის წინამდებარე განსაზღვრება, დანაშაულის აგრესიის განსაზღვრებისგან განსხვავებით, თავდაცვასთან დაკავშირებულ ქმედებებს ან გაეროს უშიშროების საბჭოს სანქციებთან დაკავშირებულ გამონაკლისებს არ მოიცავს. იმის მიუხედავად, რომ, მაგალითისთვის, გაეროს უშიშროების საბჭომ 1990 წ.¹¹¹ გასცა მკაფიო უფლებამოსილება ერაყის „ტერიტორიული მთლიანობის“ წინააღმდეგ ძალის გამოყენებაზე, მისი ამგვარი გამოყენება, SWGCA-ს განმარტების მიხედვით, აგრესიის აქტად დაკვალიფიცირდებოდა. ამ კუთხით, SWGCA-ს განმარტების მასშტაბებს შესაძლოა გარკვეული ნათელი მოჰფინოს გენერალური ასამბლეის 3314 რეზოლუციის დებულებამ: ერთი სახელმწიფოს მიერ ქარტიის დარღვევით ძალის პირველად გამოყენება აგრესიის აქტის პრიმა ფაცე (თავდაპირველი) სამხილია¹¹². 3314 რეზოლუციის მიზანი ანალიტიკური სტრუქტურის შექმნა იყო, რომლის პირველ ეტაპზე თავდაცვა არ განიხილებოდა. ამასთან, SWGCA-ს შესაბამისი დეფინიციით, აგრესიის აქტის არსებობის დადგენისას, პოტენციური თავდაცვა არარელევანტურია.

SWGCA-ს განმარტებაში გაკეთებული მითითება „სხვა სახით, რომელიც გაეროს ქარტიის შეუსაბამოა“, როგორ ჩანს, საწყისი განმარტების ხაზგასასმელად და ქარტიის¹¹³ მე-2 (4) მუხლში მოცემული ფორმულირების ეფექტის მისაღწევად იყო გამიზნული, რომელიც მისი შესაბამისია. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, იგი აკრძალვის მასშტაბის გაფართოებისკენაა მიმართული და რომ ამ აკრძალვებში გამონაკლისები არ იყოს დაშვებული (უშიშროების საბჭოს სანქცია ან თავდაცვითი ძალის გამოყენება). სიტყვები „გაეროს ქარტიასთან შეუსაბამო“ არ ახდენს „ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობისა და პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ ძალის გამოყენებაში“ შესწორებების შეტანას. პირიქით, სიტყვა „სხვა“ იმაზე მიუთითებს, რომ შეიარაღებული ძალის ზემოთ მითითებული სამივე გამოყენება ქარტიასთან შეუსაბამოა. ამის მიუხედავად, შემდგომი კვლევებით შესაძლოა აღმოჩნდეს, რომ ძალის გამოყენება თავდაცვითი იყო ან კიდევ გაეროს უშიშროების საბჭოს მიერ ნებადართული. წინამდებარე განმარტება „აგრესიის დანაშაულის“ დეფინიციით დასტურდება. როგორც ქვემოთ დავინახავთ, ეს სწორად ის პუნქტია, სადაც აღიარებულია წესიდან გამონაკლისი: აგრესიის დანაშაული აგრესიის აქტს წარმოადგენს, რომელიც ქარტიას არღვევს.

მაშასადამე, SWGCA-ს დეფინიციით იქმნება კურიოზული ვითარება, რომ აგრესიის ყველა აქტი როდი არღვევს ქარტიას. დასაშვებია აგრესიის ის აქტები, რომლებიც თავდაცვით ხასიათს ატარებს ან ნებადართულია უშიშროების საბჭოს მიერ. გამოდის, რომ ქარტიის მიხედვით, აგრესიის აქტი შეიძლება იყო კანონიერი, იმის მიუხედავად, რომ ქარტია თავის ერთ-ერთ უპირველეს ამოცანად „აგრესიის აქტის აღკვეთას“ ისახავს¹¹⁴. SWGCA-ს დეფინიციით, 1991 წლის ბალდაის დაბომბვა ერაყის სუვერენიტეტის წინააღმდეგ და-

¹¹¹ 687 რეზოლუცია უფლებას იძლეოდა „მშვიდობისა და უსაფრთხოების აღსადგენად ყველა საჭირო საშუალებაზე, რომელიც „მოიცავს ძალის გამოყენებას ერაყის ტერიტორიული მთლიანობის წინააღმდეგ“. უშიშრო. საბჭოს რეზოლ. 678, გაერო SCOR 45-ე სხდომა (1990 წ. 29 ნოემბერი).

¹¹² 3314 რეზოლუცია, იხ. შენ. 43 ზემოთ, დანართი, მუხლი 2. მე-2 მუხლი SWGCA-ს დეფინიციაში მოცემული არ არის.

¹¹³ გაეროს ქარტია, მუხლი 2, პუნქტი 4.

¹¹⁴ გაეროს ქარტია მუხლი 1, პუნქტი 1.

ლის გამოყენებად და, შესაბამისად, აგრესიის აქტად უნდა დაკვალიფიცირებულიყო, იმის მიუხედავად, რომ იგი უშიშროების საბჭოს მიერ იყო სანქცირებული¹¹⁵. ანალოგიურად, 2001 წ. აშშ-ის მიერ ავღანეთში თალიბანის რეჟიმის დამხობა ავღანეთის სუვერენიტეტის წინააღმდეგ ძალის გამოყენება, შესაბამისად აგრესიის აქტი უნდა ყოფილიყო, იმის მიუხედავად, რომ იგი სანქცირებული იყო გაეროს ქარტიის 51-ე მუხლის მიხედვით¹¹⁶. ამ თვალსაზრისით, SWGCA-ს განმარტება 3315 რეზოლუციასთანაა შესაბამისობაში, რომლითაც გაცხადებულია, რომ „არანაირი სახის მოსაზრება, იქნება ეს პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო თუ სხვა, ვერ გამოდგება აგრესიის გასამართლებლად“¹¹⁷. SWGCA-ს დეფინიციით, ვერანაირი სამართლებრივი მოსაზრება ვერ გამოდგება აგრესიის გასამართლებლად.

SWGCA-ს მიერ რეკომენდებული „აგრესიის აქტისა“ და „აგრესიის დანაშაულის“ განმარტების შეფასების ერთი გზა, თუ რამდენად პასუხობს იგი სამართლებრივი სტანდარტებით საჭირო კონკრეტულობისა და სიცხადის მოთხოვნებს, SWGCA-ს დეფინიციების ქარტიის მიღების დროიდან ძალის გამოყენების ასეულობით შემთხვევასთან მიმართებაში გამოყენებაა. მხოლოდ ამის შემდეგ დადგინდება, თუ რამდენად ექნება პროკურორს SWGCA-ს დეფინიციებით ობიექტურად და მიუკერძოებლად განსაზღვროს, შეადგენს თუ არა განხილვის ქვეშ მყოფი შეიარაღებული ძალების გამოყენება აგრესიის აქტს ან აგრესიის დანაშაულს. ამასთან, დაწვრილებით განვიხილავ ბოლო ათწლეულების მანძილზე იმ შემთხვევების რაოდენობასა და მრავალმხრივობას, როდესაც ძალის გამოყენება მოხდა. კანონის ფარგლებში ნებადართული თავდაცვის გამორიცხვის შეუსაბამობა უფრო თვალსაჩინო გახდება ამ ინციდენტების განხილვისას, როდესაც უმეტეს შემთხვევაში, აქცენტი სწორედ რომ თავდაცვასა და უშიშროების საბჭოს წინმსწრებ სანქციაზეა გაკეთებული.

1. აგრესიის აქტი აშშ-ის თვალთახედვით

SWGCA-ს განმარტების მე-2 პუნქტის ა-დან გ მუხლებში ფორმულირებულია აგრესიის შემადგენელი სამხედრო აქციის შვიდი კატეგორია. კონგრესის კვლევითი სამსახურის მიერ შედგენილი დეტალური კვლევის თანახმად, „ამერიკის შეერთებულმა შტატები აშშ-ის ინტერესების ხელშეწყობისა და აშშ-ის მოქალაქეების დაცვის მიზნით, საზღვარგარეთ, ასეულ შემთხვევაში, სამხედრო კონფლიქტურ სიტუაციებში ან პოტენციური კონფლიქტის დროს

¹¹⁵ უშიშრო. საბჭოს 678 რეზოლუცია, გაეროს დოკ. S/RES/678 (1990 წ. 29 ნოემბერი).

¹¹⁶ ქარტია პირდაპირ აღიარებს სახელმწიფოთა „განუყოფელ უფლებას“ შეიარაღებული ძალების გამოყენებას შეიარაღებული თავდასხმის პასუხად. გაეროს ქარტია, მუხლი 51. არავინ მოითხოვს, რომ განსახილველი თავდასხმა სახელმწიფოსგან უნდა გამომდინარეობდეს. 2001წ. 12 სექტემბერს თავად უშიშროების საბჭომ 1368 რეზოლუციის ერთსულოვნად მიღებისას გაუსვა ხაზი მის მიერ ამ განუყრელი უფლების აღიარებას, რომლითაც მან „ცალსახად დაგმო“ წინა დღეების შეტევა როგორც „საერთაშორისო ტერორიზმი“, რომელიც „საერთაშორისო უსაფრთხოებისა და მშვიდობის წინააღმდეგ მიმართულ საფრთხეს“ წარმოადგენდა. უშიშრო. საბჭოს რეზოლ. 1, გაეროს დოკ. S/RES/1368 (2001 წ. 12 სექტ.).

¹¹⁷ 3314 რეზოლ., იხ. შენ. 43 ზემოთ, დანართი მუხლი 5 (1).

ძალას იყენებდა”¹¹⁸. ამ შემთხვევების უმეტესობა თავსებადია ზემოთ მოცემულ შვიდ კატეგორიასთან. წინამდებარე ქვეთავში განილულია აშშ-ის მიერ 1945 წლიდან დაწყებული მნიშვნელოვანი სამხედრო ქმედებების მოკლე ნიმუში.

ა. შეჭრა თუ თავდასხმა მე-2 (ა) პუნქტის მიხედვით

მე-2 (ა) პუნქტის მიხედვით, „ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე შეჭრა ან თავდასხმა” აგრესიის ტოლფასია. ამ დებულებით, აშშ-ის მიერ განხორციელებული ბევრი ცნობილი სამხედრო ქმედება, სულ ბოლოს 2003 წლის მარტში ერაყში შეჭრიდან დაწყებული, კვალიფიცირებული იქნებოდა როგორც აგრესია. ამ კამპანიაში მონაწილეობას იღებდა სხვადასხვა ქვეყნის საჯარისო შენაერთი, განსაკუთრებით კი დიდი ბრიტანეთის. აშშ ამტკიცებდა, რომ ამ ძალების ქმედება უშიშროების საბჭოს მიერ იყო სანქცირებული¹¹⁹. მთავარი მიზეზი, რომელიც ერაყში შეჭრას უსწრებდა წინ ერაყის მიერ მასობრივი განადგურების იარაღის ხელში ჩაგდების თავიდან აცილება და სადამ ჰუსეინის მიერ საერთაშორისო ტერორიზმისათვის გაწეული დახმარების ბოლოს მოღება იყო¹²⁰.

ამავე პუნქტით, აგრესიად უნდა დაკვალიფიცირებულიყო 2001 წ. ოქტომბერში აშშ-ის მიერ ავღანეთის წინააღმდეგ დაწყებული სამხედრო ოპერაცია. აშშ-ის ქმედება, რომელსაც ამჯერადაც დიდი ბრიტანეთი ედგა მხარში, მსოფლიო სავაჭრო ცენტრსა და პენტაგონზე ალ-ქაიდას მიერ 2001 წ. 11 სექტემბერს განხორციელებულ თავდასხმაზე პასუხი იყო. აშშ-ისა და მოკავშირეთა ათეულ ათასობით სამხედრო შენაერთები კვლავაც რჩებოდა ავღანეთში 2009 წლის დასაწყისისთვის¹²¹.

კარიბის ზღვის აუზში აშშ-ის მიერ განხორციელებული სამხედრო ქმედებები – სულ ბოლოს ასეთი შეჭრა პანამაში მოხდა 1989წ. – აგრესიად უნდა დაკვალიფიცირებულიყო. შეჭრის შედეგად დაემხო მანუელ ნორიეგას მთავრობა, რასაც წინ უსწრებდა აშშ-ის რამდენიმე სამხედრო მოსამსახურეზე დაუმტკიცებელი თავდასხმა. პანამაში მცხოვრები ამერიკის მოქალაქეების სიცოცხლის დაცვა აშშ-ის პრეზიდენტ ჯორჯ ბუში უფროსი, მიერ შეჭრის ერთ-ერთ მთავარ გამამართლებელ საბუთად დასახელდა¹²².

¹¹⁸ კონგრესის კვლევითი სამსახური. RL 32710, აშშ-ის მიერ საზღვარგარეთ შეიარაღებული ძალების გამოყენების შემთხვევები, 1798-2006წწ. ტომას ფრანკის, მაიკლ გლენზონის და სინ მერფის ხელახალი გამოცემა, საგარეო ურთიერთობები და კანონი ეროვნულ უსაფრთხოებაზე 652, 652 (2007წ.).

¹¹⁹ უშიშრო. საბჭოში აშშ-ის მუდმივი წარმომადგენლის ჯონ ნეგროპონტეს უშიშრო. საბჭოს პრეზიდენტისადმი გაგზავნილი წერილიდან, გაეროს დოკ. S/2003/352 (2003წ. 21 მარტი), იხ. გაეროს დოკ. S/PV.4726 (გაგრძელება 1), გვ.25 (2003წ. მარტი) (ჯ.ნეგროპონტეს განცხადება) (687 რეზოლუცია (1991წ.) ერაყის ცეცხლის შეწყვეტის პირობებთან დაკავშირებით მთელ რიგ ვალდებულებებს აკისრებდა. აღიარებულ იქნა, რომ ამ ვალდებულებების არსებითი დარღვევა საფუძველს აცლიდა ცეცხლის შეწყვეტას და 678 (1990წ.) რეზოლუციის მიხედვით, ძალის ხელახალი გამოყენება შესაძლებელი ხდებოდა).

¹²⁰ რიჩარდ ჰაასი – ომის საჭიროება, ომის არჩევანი, ერაყის ორი ომის მემუარები, 230 (2009წ.); თომას რიკსი – ფიასკო: ამერიკის სამხედრო ავანტიურა ერაყში, 2003-2005წწ., გვ. 61 (2007წ.).

¹²¹ სეტ ჯონსი: იმპერიათა სასაფლაოზე, ომის არჩევანი: ამერიკის ომი ავღანეთში, გვ.301 (2009წ.); უილიამ მელი – ავღანეთის ომები 183 გვ. (მე-2 გამოცემა, 2009 წ.).

¹²² იხ. ზოგადად კევინ ბაკლი – პანამა, გ. 183 (1991წ.); რობერტ კოული – ოპერაცია – ასმართლიანი მიზანი: 1988-

ამას, ექვის წლით ადრე, 1983წ. ოქტომბერში, წინ უსწრებდა აშშ-ის შეჭრა გრენადაში. წინამდებარე დებულებით, ეს კამპანია აგრესიას უტოლდებოდა. გრენადაში კუბელი პერსონალის დახმარებით საველე აეროდრომი შენდებოდა, რომელიც რეიგანის ადმინისტრაციის წარმომადგენელთა მტკიცებით, შესაძლოა გამოყენებული ყოფილიყო საბჭოთა თვითმფრინავების მიერ¹²³. ადმინისტრაციის მტკიცებით, კუნძულზე სამოქალაქო დაპირისპირების დაწყებამ საფრთხე შეუქმნა სენტ ჯორჯის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის ამერიკელ სტუდენტებს¹²⁴. ამასთან დაკავშირებით, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო რეზოლუცია, იგი მწუხარებას გამოთქვამდა „გრენადაში განხორციელებული შეიარაღებული ინტერვენციის გამო, რომელიც საერთაშორისო სამართლის, სახელმწიფოს დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის უხეში დარღვევაა“¹²⁵.

აგრესია იყო ასევე 1965 წლის აპრილში აშშ-ის შეჭრა დომინიკის რესპუბლიკაში. დედაქალაქ სანტო დომინგოდან აშშ-სა და სხვა ქვეყნების მოქალაქეების ევაკუაციისათვის ათობით ათასი ამერიკელი სამხედრო მოსამსახურე იქნა გადაყვანილი. აშშ-ის ოფიციალური განცხადებების მიხედვით, ეს ქმედება უცხოელი სტუმრების დაცვის მიზნით განხორციელდა. თუმცა აშკარაა, რომ თავდაპირველად, პრეზიდენტი ლინდონ ჯონსონი შეშფოთებული იყო „მეორე კუბის“ შექმნის გამო მას შემდეგ, რაც დამხობილ მთავრობას ოპოზიციურ ძალებთან სამხედრო დაპირისპირების დროს სირთულეები შეექმნა¹²⁶.

დაბოლოს, წინამდებარე დებულების თანახმად, აშშ-ის მიერ 1970წ. კამბოჯის წინააღმდეგ გამოყენებული ძალა აგრესია იყო. 1970წ. გაზაფხულზე და ზაფხულში აშშ-ის და სამხრეთ ვიეტნამის სამხედრო შენაერთები, სახმელეთო ძალებისა და საარტილერიო ნაწილების მეშვეობით, რომელთაც მხარს უმაგრებდა საჰაერო ძალები, ჩართული აღმოჩნდნენ ათობით ოპერაციაში. ამ ოპერაციების მიზანი იყო ჩრდილოეთ ვიეტნამის შეიარაღებული ძალებისა და ვიეტ კონგის დასუსტება, რომლებიც თავშესაფარს პოულობდნენ ნეიტრალურად განწყობილ პრინც ნოროდომ სიჰანუკთან¹²⁷.

ბ. „დაბომბვა“ მე-2 (ბ) პუნქტის მიხედვით

მეორე (ბ) პუნქტის მიხედვით, „ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიის დაბომბვა ან ერთი სახელმწიფოს მიერ სხვა სახელმწიფოს წინააღმდეგ სხვა სახის იარაღის გამოყენება“ აგრესიის ტოლფასია. წინამდებარე დებულების

1990წწ. თებერვალ-იანვარში პანამაში ერთობლივი ოპერაციების დაგეგმვა-შესრულება, გვ.11 (1995წ.).

¹²³ იხ. ზოგადად, ფრანცის ბოილი – საერთაშორისო უსამართლობა გრენადაში, 78 (1984წ.); კრისტოფერ ჯოინერი – აშშ-ის ქმედება გრენადაში: ფიქრები შეჭრის უკანონობაზე, 78 (1984წ.); ჯონ ნორტონ მური – გრენადა და ორმაგი საერთაშორისო სტანდარტი, 78 Am.J.Int'l L. 145 (1984წ.).

¹²⁴ მარკ ადკინი – მყისიერი მრისხანება, ბრძოლა გრენადისთვის, სიმართლე ვიეტნამის შემდეგ აშშ-ის ყველაზე მასშტაბური ოპერაციის მიღმა, 87-88 (1989წ.); ლიი რასელი და ალბერტ მენდესი – გრენადა 1983, გვ.6 (1985წ.).

¹²⁵ გენერალური ასამბლეის 38/7რეზოლ., მუხლი 1, გაეროს დოკ. A/RES/38/7 (1983წ. 2 ნოემბ.).

¹²⁶ იხ. ზოგადად, რასელ კრანდალი – დემოკრატია სამხედრო ნაგებობით, აშშ ინტერვენცია დომინიკის რესპუბლიკაში, გრენადასა და პანამაში (2006წ.); აბრაამ ლოვენტჰოლი – დომინიკის ინტერვენცია (1994წ.).

¹²⁷ იხ. ზოგადად, ჯონ შოუ – კამბოჯის კამპანია: 1970 წ. თავდასხმა და ამერიკის ომი ვიეტნამში, (2005წ.); უილიამ შოუკროსი – მეორეხარისხოვანი მანევრი: კისინჯერი, ნიქსონი და კამბოჯის განადგურება (1979წ.).

მიხედვით, აშშ-ის მიერ განხორციელებული სამხედრო ქმედებები აგრესიად დაკვალიფიცირდებოდა, მათ შორის, ყველაზე ბოლოს, აშშ-ის უპილოტო თვითმფრინავების მიერ სარაკეტო თავდასხმა პაკისტანში არსებული სამიზნეების წინააღმდეგ, რომელიც 2008წ. დაიწყო. 2008წ. ზაფხულიდან და 2009წ. იანვრის განმავლობაში ცენტრალურმა სადაზვერვო სამსახურმა უპილოტო ჭურვების მეშვეობით, ალ-ქაიდას წევრებისა და ტერორისტში ეჭვმიტანილი სხვა პირების წინააღმდეგ, ავღანეთ-პაკისტანის საზღვრიდან პაკისტანის საველე-საფორთიფიკაციო მოწყობილობების მისამართით, ოცდაათზე მეტი უპილოტო ჭურვი გაუშვა¹²⁸.

2003წ. ერაყში შეჭრისა და ავღანეთის წინააღმდეგ 2001 წ. ოქტომბერში დაწყებული სამხედრო ოპერაციების დროს აშშ ინტენსიურად ახორციელებდა დაბომბვით კამპანიას, რაც წინამდებარე დებულებით, ორივე შემთხვევაში, აგრესია იყო.

1999წ. ნატოს მიერ კოსოვოს საკითხთან დაკავშირებული დაბომბვითი ოპერაციებიც, წინამდებარე დებულებით, აგრესიის ტოლფასი იყო. საჰაერო დარტყმები 1999წ. 24 მარტიდან 1999წ. 11 ივნისამდე გრძელდებოდა. დაბომბვით კამპანიაში მონაწილეობას იღებდა ათასამდე თვითმფრინავი, რომლებიც ფრენას იტალიაში განლაგებული საჰაერო ბაზებიდან ახორციელებდნენ და აშშ-ის ავიაშიდი – თეოდორ რუზველტი, რომელიც განთავსებული იყო ადრიატიკის ზღვაში. გამოყენებული იყო ასევე მფრინავი რაკეტები¹²⁹.

კლინტონის ადმინისტრაციის პერიოდში ამ ტიპის აგრესიის კიდევ სამი დამატებითი შემთხვევა დაფიქსირდა. პირველი მოიცავდა აშშ-ის საჰაერო დარტყმებს ავღანეთსა და სუდანში 1998წ., რასაც წინ უძღოდა აშშ-ის საელჩოებზე განხორციელებული თავდასხმები კენიასა და ტანზანიაში¹³⁰. 1998 წ. აგვისტოში აშშ-მა განახორციელა მოულოდნელი საჰაერო თავდასხმები ავღანეთის ექვს და სუდანის ერთ ქალაქში, რომლებიც კლინტონის ადმინისტრაციის წარმომადგენლების მიხედვით, ერთი თვით ადრე კენიასა და ტანზანიაში აშშ-ის საელჩოებზე მომხდარ აფეთქებებზე პასუხისმგებელი ისლამისტი ტერორისტების ძირითად ბაზებს წარმოადგენდა. ოპერაციების დროს 75-დან ას ცალამდე ერთეული ტომაჰოკის ტიპის მფრინავი რაკეტები გამოიყენეს¹³¹. მეორე შემთხვევა დაკავშირებული იყო აშშ-ის პრეზიდენტ ჯორჯ (უფროს) ბუშზე განხორციელებული თავდასხმის შედეგად 1993წ. ჩატარებულ საჰაერო დარტყმებთან ერაყის წინააღმდეგ. 1993წ. ივნისში კლინტონის ადმინისტრაციამ ბალდადში არსებული სადაზვერვო შტაბ-ბინის გასანადგურებლად 23 მფრინავი რაკეტა გამოიყენა, რასაც წინ უძღოდა აშშ-ის ყოფილ პრეზიდენტ ჯორჯ ბუშზე განხორციელებული მკვლელობის მცდელობა 1993წ. აპრილში მისი ქუვეითში სტუმრობის დროს¹³². მესამე შემთხვევა დაკავშირებული იყო აშშ-ის მიერ ერაყის დაბომბვასთან და 1991წ. იან-

¹²⁸ რიჩარდ ოპელი უმცრ. –პაკისტანის მიმართულებით განხორციელებული დარტყმები ხაზს უსვამს ობამას არჩევანს, ნიუ-იორკ ტაიმსი, 2009წ. 13 იანვარი, გვ.8.

¹²⁹ იხ. ზოგადად, მაიკლ გლენონი – ომის ზღვარი, ძალაუფლების უფლებამოსილება: ინტერვენცია კოსოვოს შემდეგ, (2001წ.).

¹³⁰ იხ. ზოგადად, ლოურენს რაითი – ალ-ქაიდა და გზა 9/11-საკენ, (2006წ.)/.

¹³¹ ჯოზეფ ფიჩეტი - „არა უბრალოდ სამაგიეროს მიზლვა, არამედ თავდაცვის აქტი“: აშშ-ის თავდასხმები ავღანეთსა და სუდანში ტერორისტების ადგილსამყოფელზე, ნიუ-იორკ ტაიმსი, 1998წ., 21 აგვისტო, <http://www.nytimes.com/1998/08/21/news/21iht-terr.t.html>.

¹³² ერიკ შმიტი – როგორც ამბობენ, 23-დან 16 ჭურვი მთავარ სამიზნეს მოხვდა, ნიუ-იორკ ტაიმსი, 1993წ. 28 ივნისი, გვ. A1.

ვარ-თებერვალში სპარსეთის ყურის პირველი ომის დროს მოკავშირეების სამხედრო ოპერაციებთან. დაბომბვა, რომელიც სანქცირებული იყო გაეროს უშიშროების საბჭოს მიერ, წინ უსწრებდა ერაყის შეიარაღებული ძალების მიერ ქუვეითის ოკუპაცია.¹³³ აშშ-ის ამ კამპანიის დროს მთელი რიგი მოკავშირეები ამოუდგა მხარში.

აშშ-ის მიერ 1989წ. პანამასა და 1983წ. გრენადაში განხორციელებული შეჭრის დროს ასევე გამოიყენებოდა დაბომბვა. ორივე შემთხვევა SWGCA-ს დეფინიციით, აგრესია იყო.

დაბოლოს, ამავე დეფინიციით, აგრესია იყო ვიეტნამის ომის დროს, აშშ-ის მიერ განხორციელებული ჩრდილოეთ ვიეტნამის დაბომბვა, რომელიც 1964 წლიდან 1973 წლამდე გრძელდებოდა. 1964 წ. 2 აგვისტოს ტონკინის ყურეში აშშ-ის გამანადგურებლებზე განხორციელებული თავდასხმიდან 1973წ. 27 იანვარს ჩრდილოეთ ვიეტნამის მიერ გამოცხადებულ ცეცხლის შეწყვეტამდე, აშშ-მ ჩრდილოეთ ვიეტნამის სამიზნეებზე 7 087 032 ტონა ბომბი ჩამოაგდო¹³⁴.

გ. „ბლოკადა“ მე-2 (ც) პუნქტის მიხედვით

მე-2 (ც) პუნქტის მიხედვით, „ერთი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების მიერ მეორე სახელმწიფოს პორტების ან სანაპირო ხაზის ბლოკადა“ აგრესიის ტოლფასია. წინამდებარე დებულებით, აშშ-ის მიერ 1962წ. ოქტომბერში განხორციელებული კუბის ბლოკადა კუბის კრიზისის დროს¹³⁵ (რასაც პრეზიდენტმა ჯ.კენედიმ „კარანტინი“ უწოდა) აგრესია იყო, ისევე, როგორც 1965წ. დომინიკის რესპუბლიკის კამპანიის დროს განხორციელებული ბლოკადა, რომელშიც აშშ-ის სამხედრო-საზღვაო ძალების 41 სამხედრო ხომალდი მონაწილეობდა.

დ. სახმელეთო, საზღვაო ან საჰაერო ძალების მიერ განხორციელებული შეტევა მე-2 (დ) პუნქტის მიხედვით

მე-2 (დ) პუნქტის თანახმად, „ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს სახმელეთო, საზღვაო ან საჰაერო ძალების, საზღვაო ან საჰაერო ფლოტზე შეტევა“ აგრესიის ტოლფასია. წინამდებარე დებულების თანახმად, ზემოთ აღწერილი აშშ-ის სამხედრო ქმედებების უმეტესობა აგრესიად უნდა დაკვალიფიცირებულიყო, მათ შორის აშშ-ის მიერ ძალის გამოყენება 2003 წ. ერაყში შეჭრის დროს - ერაყის შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგ; 2001წ. ავღანეთში შეჭრა - ტალიბანის წინააღმდეგ; 1991წ. შეჭრა ერაყის შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგ; 1989წ. შეჭრა პანამის შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგ; 1983წ.

¹³³ უშიშრ. საბჭოს 678 რეზოლ., 45-ე სხდომა, 2963-ე შეხვედრა, გაეროს დოკ. S.RES/678 (1990წ. 29 ნოემბერი).

¹³⁴ იხ. ზოგადად, ფილიპ დავიდსონი - ვიეტნამი ომში, ისტორია, 1946-1975წწ. (1991წ.); სტენლი კარნოუ - ისტორია (1997წ.).

¹³⁵ იხ. ზოგადად, გრაჰამ ალისონი & ფილიპ ზელიკოუ - გადაწყვეტილების არსი: კუბის კრიზისის ახსნა (1999წ.).

შეჭრა გრენადის შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგ და ვიეტნამის ომის დროს ვიეტნამის შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგ გამოყენებული ძალა.

ე. შეიარაღებული დაჯგუფებების გაგზავნა მეორე სახელმწიფოს წინააღმდეგ სამხედრო ქმედებების განსახორციელებლად მე-2 (გ) პუნქტის მიხედვით

მე-2 (გ) პუნქტის მიხედვით, ერთი სახელმწიფოს მიერ ან მისი სახელით შეიარაღებული რაზმების, დაჯგუფებების, არარეგულარული სამხედრო შენაერთების ან დაქირავებული ჯარისკაცების გაგზავნა, რომლებიც მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე იმგვარი სიმძიმის აქტებს ახორციელებენ, რომლებიც ზემოთ ჩამოთვლილი აქტების შესაბამისია ან ხდება მისი არსებითი ჩართვა აგრესიის ტოლფასია. წინამდებარე დებულების თანახმად, 1980-იან წლებში აშშ-ის მიერ მოძრაობა კონტრას მხრდაჭერა აგრესია იყო. აშშ ღიად უწევდა დახმარებას იმ ძალებს, რომლებიც ნიკარაგუაში სანდინისტას მთავრობის დამხობას ცდილობდნენ¹³⁶. მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ დაადგინა, რომ მე-2 (გ) პუნქტში ჩამოყალიბებული პრინციპი ჩვეულებითი საერთაშორისო სამართლის დებულებას წარმოადგენდა და აშშ-მ აღნიშნული აკრძალვა დაარღვია¹³⁷. წინამდებარე დებულების მიხედვით, აგრესიის ტოლფასი იყო ასევე 1961წ. აპრილში კუბაში, ღორების ყურეში აშშ-ის შეჭრა. აშშ აქტიურ მხარდაჭერას უწევდა კუბელ აჯანყებულებს, რომლებიც კუბაში გადასხდნენ და ფიდელ კასტროს მთავრობის დამხობას ცდილობდნენ¹³⁸.

2. აგრესიის აქტები სხვა სახელმწიფოების თვალთახედვით

ისე არ უნდა გავიგოთ, რომ მხოლოდ აშშ-ია ის ქვეყანა, რომლის ქმედებებიც შემოთავაზებული განმარტების ფარგლებში ჯდება. აღსანიშნავია, რომ ბევრი სხვა ქვეყანაც ჩართული იყო ისეთ ქმედებებში, რომლებიც SWGCA-ს დეფინიციით, აგრესია იქნებოდა. კოფი ანანის – გენერალური მდივნის მიერ შექმნილმა უმაღლესი დონის ექსპერტთა ჯგუფმა, რომლის მიზანიც მსოფლიოში გაეროს როლის ხელახალი ხედვა-ჩამოყალიბება იყო, დაადგინა, რომ ქარტიის ძალის გამოუყენებლობის წესების დარღვევა იმდენად მრავალრიცხოვანი იყო, რომ მისი რაოდენობრივი აღწერა შეუძლებელიც კი იქნებოდა¹³⁹. ექსპერტთა ჯგუფის ერთი გა-

¹³⁶ იხ. ზოგადად, კონგრესის საგამოძიებო კომიტეტის მოხსენება ირანი-კონტრას საქმის გამოძიებასთან დაკავშირებით, H.R. Rep. No. 100-433, S. Rep. No. 100-216 (1987წ.).

¹³⁷ ნიკარაგუაში და მის წინააღმდეგ სამხედრო და გასამხედროებული ძალების საქმიანობები (ნიკარაგუა აშშ-ის წინააღმდეგ), 1986წ. I.C.J. 14, 123-26 (27 ივნისი).

¹³⁸ იხ. ზოგადად, არტურ შლესინგერი, უმცრ., - ათასი დღე, ჯონ ფ. კენედი თეთრ სახლში (1965წ.).

¹³⁹ ექსპერტთა ჯგუფმა დაასკვნა, რომ „გაეროს არსებობიდან პირველი 44 წლის მანძილზე წევრი სახელმწიფოები ხშირად არღვევდნენ [ქარტიის] წესებს და იყენებდნენ სამხედრო ძალას პირდაპირი გაგებით ასობით შემთხვევაში, ხდებოდა რა უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილებების პარალიზება, რასაც VII თავის მიხედვით მიღებული რეზოლუციები და 51-ე მუხლი იშვიათად თუ უწევდა დამაჯერებელ საფარს.“ უმაღლესი დონის ექსპერტთა ჯგუფის მოხსენება საფრთხეებზე, გამოწვევებსა და ცვლილებებზე, უსფრთხო სამყარო, ჩვენი საერთო პასუხისმგებლობა. გაეროს დოკ. A/59/565 (2004წ., 2 დეკ.).

მოთვლით, 1945 წლიდან 1989 წლამდე „ძალის გამოყენება 200 ჯერ მოხდა, მეორეთი კი - 680-ჯერ“¹⁴⁰. სხვადასხვა კვლევებით ჩატარებულმა ანგარიშმაც მსგავსი შედეგები აჩვენა¹⁴¹. ფორმატის სიმჭიდროვიდან გამომდინარე, მოკლედ განვიხილავთ აღნიშნულ შემთხვევებს.

ყველაზე ბოლოს, 2008 წ. რუსეთის საქართველოში შეჭრა მე-2 (ა) პუნქტის მიხედვით, „[რუსეთის] შეიარაღებული ძალების [საქართველოს] ტერიტორიაზე შეჭრას ან თავდასხმას“ და მე-2 (დ) პუნქტის მიხედვით, „[რუსეთის] შეიარაღებული ძალების --- [საქართველოს] სახმელეთო --- ძალებზე თავდასხმას“ წარმოადგენდა. ომი 7 აგვისტოს დაიწყო, როდესაც საქართველომ ცხინვალში - სამხრეთ ოსეთის დედაქალაქში - მყოფ რუსების მიერ მხარდაჭერილ სეპარატისტებს შეუტია.¹⁴² რუსეთმა ამას სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში, შემდეგ კი საქართველოს შიდა რეგიონებში ჯარების გაგზავნით უპასუხა¹⁴³. 1979წ. საბჭოთა კავშირის ავღანეთში შეჭრა რამდენიმე დეზულების მიხედვით, აგრესია იყო. მე-2 (ა) პუნქტის მიხედვით, ეს იყო: „[საბჭოთა კავშირის] შეიარაღებული ძალების შეჭრა ან თავდასხმა [ავღანეთის] ტერიტორიაზე,“ „[საბჭოთა კავშირის] შეიარაღებული ძალების მიერ [ავღანეთის] ტერიტორიის დაბომბვა“ მე-2 (ბ) პუნქტის მიხედვით, ასევე „[საბჭოთა კავშირის] ტერიტორიის შეიარაღებული ძალების [ავღანეთის] სახმელეთო --- ძალებზე --- თავდასხმა“. მე-2 (დ) პუნქტის თანახმად¹⁴⁴.

წინამდებარე განმარტების მიხედვით, აშშ-ის გარდა მსოფლიოს სხვა დიდი სახელმწიფოებიც ბევრ სხვა შემთხვევაში ჩართული აღმოჩნდნენ აგრესიაში. 1982წ. ფოლკლენდის კუნძულებზე შეჭრა მე-2 (ა) პუნქტის მიხედვით, „[არგენტინის] შეიარაღებული ძალების [დიდი ბრიტანეთის] ტერიტორიაზე შეჭრა ან თავდასხმა“ იყო¹⁴⁵. 1956წ. სუეცის კრიზის დროს საფრანგეთის, დიდი ბრიტანეთისა და ისრაელის ეგვიპტეში შეჭრა მე-2 (ბ) პუნქტის მიხედვით, საფრანგეთის, დიდი ბრიტანეთის და ისრაელის „შეიარაღებული ძალების“ ეგვიპტის სახმელეთო ძალებზე „თავდასხმა“ იყო¹⁴⁶. 1979 წ. საფრანგეთის ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში შეჭრა ჟან-ბედელ ბოკასას დასამხობად, მე-2 (ა) პუნქტის მიხედვით, საფრანგეთის

¹⁴⁰ იქვე, გვ.140, შენ.104.

¹⁴¹ იხ., მაგ., არტურ ვეისბერდი - ძალის გამოყენება, სახელმწიფოების გამოცდილება II მსოფლიო ომის შემდეგ (1997წ.). ვეისბერდმა 1945-97 წლამდე სახელმწიფოთაშორისი ასი ომი დათვალა. კ.პოლსტმა - 38 1945 წლიდან 1995 წლამდე, კ.პოლსტი - სახელმწიფო, ომი და საომარი მდგომარეობა, 24 (1996წ.). ომის პროექტის კორელირებით, 1945წ. 1997 წლამდე დათვლილი იქნა 23 შემთხვევა, ომის მონაცემების კორელაციები ომზე: 1997წ. განახლებული ვერსია, 18 კონფლიქტების მართვა და მშვიდობა 123, 135 (2000წ.). ჰერბერტ ტილემ 1945 წ. 1996 წ-მდე ღია უცხოური ინტერვენციის 690 მაგალითი მოიყვანა. 1996 წ. ჰერბერტ ტილემ - ბრძოლის რისკი და ომის ვადები, შეიარაღებული საერთაშორისო კონფლიქტები, 1945-1991წწ. (1996წ. 16 აპრილი) (გამოუქვეყნებელი ხელნაწერი), ციტირებული პეტერ ვალენსტინის მიერ - ახალი მოქმედი პირები, ახალი საკითხები საერთაშორისო ინტერვენციებში: პოსტ ცივი ომის ახლი ნორმები? გვ. 5,6 (პეტერ ვალენსტინის გამოცემა, 1997წ.). კარტერ ცენტრის მოხსენების მიხედვით, 1998წ. თებერვალი, მოხდა ოცდაათი „ძირითადი მიმდინარე ომის“ იდენტიფიკაცია (1998წ. 9 თებერვალი). იხ. ზოგადად, გლენონი, ზემოთ 129 შენ. გვ. 67-100.

¹⁴² საქართველოში კონფლიქტის გარემოებების დამდგენი დამოუკიდებელი საერთაშორისო მისია, მოხსენება 5. (2009წ.) http://www.ceig.ch/pdf/IIFMCG_Volume_I.pdf.

¹⁴³ ენ ბარნარდი, ენდრიუ კრამერი და კ. ჩივერსი, რუსები საქართველოს ცენტრალურ ნაწილებზე თავდასასხმელად სეპარატისტულ რეგიონებს გასცდნენ, ნიუ-იორკ თაიმსი, 2008წ. 10 აგვისტო, <http://www.nytimes.com/2008/08/11/world/europe/11georgia.html>; იხ. ასევე ზემოთ შენ.142.

¹⁴⁴ საბჭოთა კავშირის შეჭრასთან დაკავშირებული ამომწურავი ინფორმ. სანახავად იხ. გრიგორი ფეიფერი - დიდი თამაში, საბჭოთა ომი ავღანეთში (2009წ.) და დეუარდ ჯირარდელი - ავღანეთი, საბჭოთა ომი (1986წ.).

¹⁴⁵ იხ. ზოგადად, ლოურენს ფრიდმენი - ფოლკლენდის კუნძულების ომი, 1982 წ. 61 Foreign Affairs, 196 (1982წ.).

¹⁴⁶ იხ. ზოგადად, ქეთი კაილი - სუეცი: ბრიტანეთის იმპერიის დასასრული ახლო აღმოსავლეთში (2003წ.).

„შეიარაღებული ძალების“ ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკის ტერიტორიაზე „შეჭრა ან თავდასხმა“ იყო¹⁴⁷.

ამასთან, აღსანიშნავია კიდევ სამი სამხედრო ოპერაცია, რომლებსაც ხანდახან ჰუმანიტარული მიზნებისთვის განხორციელებულ ქმედებადაც ნათლავენ. ეს ქმედებები „შეჭრას ან თავდასხმასაც“ და, შესაბამისად, (ა) პუნქტის თანახმად, აგრესიას მოიცავდა. ესენია: 1979 წ. უგანდის შეჭრა ტანზანიაში, რომლის დროსაც პრეზიდენტი იულიუს ნიერერეს დაქვემდებარებაში მყოფმა ძალებმა უგანდის დიქტატორი იდი ამინი ჩამოაგდეს და მის ნაცვლად მილტონ ობოტე დასვეს; 1979წ. ვიეტნამის შეჭრა კამბოჯაში – დესპოტ პოლ პოტის ჩამოგდება; და 1971წ. ინდოეთის აღმოსავლეთ პაკისტანში შეჭრა, რომელმაც ბოლო მოუღო უღმობელ ჩაგვრას, წამებას, გაუპატიურებასა და საკუთრების დარცვას¹⁴⁸.

დაბოლოს, 1960 წლიდან 1975 წლამდე ჩრდილოეთ ვიეტნამის სამხედრო ქმედებები სამხრეთ ვიეტნამის წინააღმდეგ მე-2 (ა) პუნქტის თანახმად, იყო „[ჩრდილოეთ ვიეტნამის] შეიარაღებული ძალების შეჭრა ან თავდასხმა [სამხრეთ ვიეტნამის] ტერიტორიაზე“ და 1981 წ. ისრაელის თავდასხმა ერაყის ოსირაკის რეაქტორზე, მე-2 (ბ) პუნქტის მიხედვით, „[ისრაელის] შეიარაღებული ძალების მიერ [ერაყის] ტერიტორიის დაბომბვა იყო“¹⁴⁹.

3. ორაზროვნება SWGCA-ს განმარტებაში

როგორც ზემოთ მოყვანილი ისტორიული მაგალითები გვიჩვენებს, SWGCA-ს მიერ რეკომენდებული „აგრესიის აქტის“ განმარტების პოტენციური თვალსაწიერი ძალიან ფართოა, განმარტების მასშტაბი და მისი გამოყენება რიგ მნიშვნელოვან საკითხებში კი გაურკვეველი.

ა. ძალა

უნდა აღინიშნოს, რომ გაეროს ქარტიის მე-2 (4) მუხლში არსებული ფორმულირება, რომელიც SWGCA-ს განმარტებაშია გამოყენებული, წინამდებარე დეფინიციით შეცვლილია სიტყვები. პირველი ცვლილება – ქარტიაში გამოყენებული ტერმინი „ძალა“ კორექტივების გარეშეა, მაშინ როცა SWGCA-ს განმარტებაში იგი შეცვლილია ტერმინით „შეიარაღებული“. ამას თითქოს SWGCA-ს აკრძალვის მასშტაბის შემცირებაზე უნდა ჰქონდეს გავლენა ისეთი შემთხვევების გამორიცხვით, როდესაც ძალის გამოყენება შეიარაღების გარეშე ხდება. აქ რამდენიმე კითხვა იბადება.

¹⁴⁷ იხ. გლენონი, ზემოთ, შენ. 129, გვ.73.

¹⁴⁸ იქვე, გვ.72-74, 80.

¹⁴⁹ იხ. ზოგადად, რიჩარდ ფოლკი – ვიეტნამის ომი და საერთაშორისო სამართალი (1968წ.); შაი ფელდმანი – ოსირაკის დაბომბვა – ხელახალი განხილვა, 7 საერთაშორისო უსაფრთხოება 114 (1982წ.).

ძალის რომელი გამოყენებაა ნებადართული SWGCA-ს აკრძალვით, რომელიც აკრძალულია ქარტიის მიხედვით? რა ლოგიკური ახსნა შეიძლება ჰქონდეს ძალის გამოყენების დაშვებას, რომელსაც ქარტია კრძალავს? რა შეიძლება ითქვას იმ ქვეყნებზე, რომლებსაც არ შეუძლიათ ან არ უნდათ საკუთარ ტერიტორიაზე ტერორისტთა საწვრთნელი საქმიანობის აღკვეთა (მაგ., ავღანეთი 1990-იან წლებში ან დღევანდელი პაკისტანი) გულისხმობს თუ არა მე-2 (გ) პუნქტით გათვალისწინებული „შეიარაღებული“ ძალის გამოყენებას ან შეიარაღებული რაზმების თუ დაჯგუფებების „გაგზავნას“? ამ შემთხვევაში მე-2 (ფ) პუნქტი გულისხმობს ერთი სახელმწიფოს ტერიტორიის „მეორე სახელმწიფოს განკარგულებაში“ გადასვლას აგრესიის აქტის ჩასადენად. რატომ უნდა განვასხვაოთ ერთმანეთისგან სახელმწიფო და ისეთი არასახელმწიფო აქტორი, როგორიც ალ-ქაიდაა? წარმოდგინეთ, რომ სახელმწიფოს თავისი კეთილი განზრახვის მიუხედავად, არ შეუძლია გააკონტროლოს მისი ტერიტორიის გამოყენება. არის თუ არა ამ დროს სახელმწიფო პასუხისმგებელი არასახელმწიფო აქტორის მიერ ჩადენილ ქმედებაზე? რა უნდა ითქვას შეიარაღებული დაჯგუფებისთვის გაწეულ დახმარებაზე, იქნება ეს აღჭურვილობა, წვრთნები, ლოგისტიკური თუ სადაზვერვო სახის მხარდაჭერა? გამორიცხავს თუ არა ძალის „შეიარაღებულობის“ მოთხოვნა კიბერ თავდასხმებს? აქვს თუ არა მნიშვნელობა, რა სამიზნეების ფოკუსირება ხდება კიბერ თავდასხმების დროს, რა შეიძლება ითქვას არასასიკვდილო, მაგრამ ზიანის მომტან ქიმიური და ბიოლოგიური ნივთიერებების გამოყენებაზე?

ქარტიის მიხედვით, ნებადართულია ძალის გამოყენება რიგ შემთხვევებში, განმარტების მიხედვით - სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობის ან პოლიტიკური დამოუკიდებლობის დასაცავად. რომელი გამოყენებაა ნებადართული SWGCA-ს დეფინიციით? რას მოიცავს „ტერიტორიული მთლიანობა“ და „პოლიტიკური დამოუკიდებლობა“? არის თუ არა შეიარაღებული ძალის გამოყენება ნებადართული, როდესაც იგი არაა მიმართული ტერიტორიის ოკუპაციისაკენ, ძირს არ უთხრის მთავრობის ავტონომიასა და მის გადარჩენას? რა უნდა ითქვას შეიარაღებული ძალის გამოყენებისას იმ სახელმწიფოს მოაქალაქეებისა და შეიარაღებული ძალების წევრების წინააღმდეგ, რომლებიც ამ სახელმწიფოს ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ იმყოფებიან? ან ისეთი ობიექტების წინააღმდეგ, როგორებიცაა: სატელიტები, ჰესები, ელექტროსისტემები, იარაღის მწარმოებელი ობიექტები ან ლაბორატორიები?

ბ. სუვერენიტეტი

მე-2 (4) მუხლის ფორმულირებაში შეტანილი მეორე ცვლილება განმარტებაში სიტყვა „სუვერენიტეტის“ ჩართვაა, რომელიც მე-2 (4) მუხლის ძალის გამოყენების აკრძალვის მასშტაბს ზრდის. ამასთან, მისი მნიშვნელობა გაურკვეველია. რას მოიცავს სახელმწიფოს „სუვერენიტეტის“ წინააღმდეგ ძალის გამოყენება? კონკრეტულად როგორ ზრდის ეს ტერმინი შეიარაღებული ძალის გამოყენების აკრძალვის კატეგორიებს? შეიარაღებული ძალის რომელი გამოყენება არ იქნება „მეორე სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობის ან პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ მიმართული“, მაგრამ „გაეროს ქარტიასთან შეუსაბამო“? მოდის თუ არა ქარტიასთან შესაბამისობაში ერთი სახელმწიფოს

მიერ შეიარაღებული ძალის გამოყენება უშიშროების საბჭოს სანქციის გარეშე იმ მიზნით, რომ, მაგალითად, შეწყდეს სახელმწიფოს შიგნით გენოციდი?

გ. კავშირი 3314 რეზოლუციასთან

SWGCA-ს განმარტების მიხედვით, უნდა მოხდეს კონკრეტული აქტების, „3314 რეზოლუციის შესაბამისად“, აგრესიის აქტად კვალიფიცირება. აქ ჩნდება შემდეგი კითხვა - განსაზღვრავს თუ არა 3314 რეზოლუციის ის დებულებები, რომლებიც გათვალისწინებული არაა SWGCA-ს განმარტებაში, გათვალისწინებული დებულებების გამოყენებას¹⁵⁰. არის თუ არა რეალურად 3314 რეზოლუცია მასში შესაბამისი მითითებებით ინკორპორირებული (ჩართული)¹⁵¹?

თუ ეს ასეა, მაშინ „[მე-2 (ა-დან) (გ) პუნქტებამდე] ჩამოთვლილი აქტები არ არის ამომწურავი, უშიშროების საბჭომ შესაძლოა განსაზღვროს სხვა ისეთი აქტები, რომლებიც ქარტიის დებულებების მიხედვით, აგრესია იყოს“¹⁵². თუ ეს ასეა, მაშინ „წინამდებარე განმარტებაში არაფერი არ უნდა იყოს იმგვარად განმარტებული, რომელიც რაიმე გზით გაზრდის ან შეამცირებს ქარტიის მასშტაბს იმ დებულებების ჩათვლით, როდესაც ძალის გამოყენება კანონიერია“¹⁵³. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, SWGCA-ს განმარტების რეკომენდებული მასშტაბი, მისი განსხვავებული ფორმულირების მიუხედავად, ქარტიაში მოცემული განმარტების იდენტურია. SWGCA-ს განმარტება ქარტიაში მოცემული განსაზღვრების მსგავსია – არც რამეს ამატებს და არც გადაუხვევს არსებულს. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, პროცესის სათანადო მიზნებიდან გამომდინარე, „თუკი ზოგად მუხლში არსებული აბსტრაქტული განმარტება თვითგამოყენებადია, მაშინ აქტების ან სიტუაციების ჩამონათვალი საჭიროებას აღარ წარმოადგენს“¹⁵⁴. თუ ეს ასე არ არის და, თუკი 3314 რეზოლუციის არაინკორპორირებული დებულებები SWGCA-ს რეკომენდებულ განმარტებაში არა არის გამოყენებული და ეს რეზოლუცია მხოლოდ ზრდილობის, ან ეთიკის ნორმების გამო ანდა ავტორიტეტული ნუსხის, ან გენეალოგიის ნუსხის წარმოსაჩენადაა მოხსენიებული, მაშინ მე-2 (ა-დან) (გ) პუნქტამდე ჩამოთვლილი აქტები ამომწურავია და ის ზოგადი განმარტება, რაც ამ ჩამონათვალს წინ უსწრებს, იმ კატეგორიის უბრალო აღწერაა, რომელიც ამ აქტებს უკავიათ ექსკლუზიურად. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო (ICC) სხვა სახის ქცევაზე, როგორც აგრესიის დანაშაულზე, ვეღარ განახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას.

¹⁵⁰ 3314 რეზოლ. მე-4 მუხლის აგრესიის დეფინიცია თავად ითვალისწინებს იმას, რომ აქ ჩამოთვლილი აქტები „არ არის ამომწურავი და შესაძლოა უშიშროების საბჭომ განსაზღვროს, რომ ქარტიის დებულებების თანახმად, სხვა აქტებიც მოიცავს აგრესიას“. 3314 რეზოლ. იხ. ზემოთ შენ. 43, დანართი, მუხლი 4. თუმცა ამგვარი რამ მოცემული არ არის SWGCA-ს დეფინიციაში. იხ. ზემოთ ტექსტი, რომელიც თან ერთვის 6-ე შენ.

¹⁵¹ როგორც ზემოთ აღინიშნა, დამატებითი სირთულე იმ ფაქტის გამო შეიქმნება, რომ 3314 რეზოლ. SWGCA-ს დეფინიციისგან განსხვავებით, ახდენს მხოლოდ აგრესიის „ომის“ კრიმინალიზებას და არა აგრესიის „აქტის“. იხ. ზემოთ შენ. 49.

¹⁵² 3314 რეზოლ. იხ. ზემოთ შენ. 43, დანართი, მუხლი 4.

¹⁵³ იქვე, მუხლი 6.

¹⁵⁴ იულიუს სტოუნ - აგრესია და მსოფლიო წესრიგი, გვ. 80 (1958წ.).

რომელი განმარტებაა მართებული? ამაზე შეიძლება მხოლოდ ვარაუდები გამოითქვას. SWGCA-ს განმარტების ფორმულირებიდან გამომდინარე, გონივრული არგუმენტების მოტანა ორივე მხარესაა შესაძლებელი. ერთი შეხედვით, თითქოს SWGCA-ს ობიექტის კომპრომეტირება მოხდა, რადგანაც ეს საკითხი ისევ ბადებს კითხვებს. თუკი ეს მისი მიზანი იყო, მაშინ მან წარმატებას მიაღწია. როგორც ჩანს, SWGCA-ს ამ მყიფე კავშირზე არსებული კონსენსუსის მსხვერველ ეწადა, აარიდა რა თავი გადაჭრილ და გადაუჭრელ საკითხებზე მყარი გადაწყვეტილების მიღებას და ეს გადაწყვეტილება ICC-ს პროკურორებსა და მოსამართლეებს, სავარაუდოდ, უშიშროების საბჭოსაც მიანდო მას შემდეგ, როდესაც მოპასუხეს ესა თუ ის ქცევა უკვე ჩადენილი ჰქონდა.

აგრესიის „აქტის“ და არა „ომის“ არჩევით „აგრესიის დანაშაულის“ პრედიკატად SWGCA თავისი დეფინიციით, - ხელს უწყობს იმ ტიპის ქცევას, რომლის წინააღმდეგაც ელიზაბეტ უილმშურსტი ასეთ გაფრთხილებას იძლეოდა: „როდესაც სახელმწიფოს მეორე სახელმწიფოსთან აქვს დავა, რომელიც ამ მეორე სახელმწიფოს მიერ ძალის გამოყენებას მოიცავს, სახელმწიფოს შესაძლებლობა ექნება ამ საკითხით სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მიმართოს და მასში ინდივიდების მონაწილეობაზე მტკიცებას შეუდგეს“¹⁵⁵. შედეგი კი მნიშვნელოვნად გაზრდილი დისკრიმინატორული იძულებითი განხორციელების რისკი და პოლიტიზირებული სისხლის სამართლებრივი დევნა იქნება.

ბ. SWGCA-ს „აგრესიის დანაშაულის“ განმარტება

„აგრესიის დანაშაული“ კიდევ უფრო ვიწროდაა განსაზღვრული. SWGCA-ს შემოთავაზებით, „აგრესიის ყველა აქტი“ როდი ბადებს „აგრესიის დანაშაულს.“ ისევ და ისევ, „აგრესიის დანაშაული“ ესაა „პირის მიერ, რომელსაც უკავია რა ეფექტური (თანამდებობა) პოზიცია, განხორციელოს კონტროლი ან წარმართოს სახელმწიფოს პოლიტიკური ან სამხედრო ქმედება, აგრესიის აქტის დაგეგმვა, მომზადება, დაწყება ან განხორციელება, რომელიც თავისი ხასიათით, სიმძიმითა და მასშტაბით გაეროს ქარტიის აშკარა დარღვევას წარმოადგენს“¹⁵⁶. აღნიშნული განსაზღვრება ძალიან წააგავს, მაგრამ მისი იდენტური არ არის, ნიურნბერგის ტრიბუნალის „მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის“ ბრალდებას, რომელიც „აგრესიული ომის დაგეგმვის, მომზადების, დაწყების ან გაჩაღებისგან“ შედგებოდა¹⁵⁷. როგორც განსაზღვრებიდან ვიცით, აგრესიის დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ პოლიტიკურმა ან სამხედრო ხელმძღვანელობამ და არა უბრალო ჯარისკაცებმა. იგი მოიცავს ქარტიის არა-

¹⁵⁵ ელიზაბეტ უილმშურსტი – აგრესიის დანაშაულის დეფინიცია: სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა თუ ინდივიდუალური სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა? სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოში. იხ. ზემოთ შენ. 105, გვ. 93, 96. იგი თავის გაფრთხილებაში კიდევ უფრო შორს მიდის და ამბობს, რომ „რეალურად ამან შეიძლება სახელმწიფოთაშორისი სასამართლოს შექმნამდე მიგვიყვანოს იმ სასამართლოს ნაცვლად, რაზედაც ჩვენ ყველანი შევეთანხმდით, რომ მისი იურისდიქცია მხოლოდ პირებზე გავრცელდებოდა. ეს კი იმათთვის, ვინც ამ სასამართლოს შესაქმნელად დიდი ხანი იბრძოდა, ნამდვილად არ იქნება მისასალმებელი შედეგი.

¹⁵⁶ იხ. ICC თავმჯდომარის მიერ შემოთავაზებული აგრესიის დანაშაულის განსახილველი დოკუმენტი, გვ. 2 ICC-ASP/7/SWGCA/INF.1 (2009წ. 19 თებერვალი).

¹⁵⁷ შეთანხმება მთავარი სმხედრო დამნაშავეების სისხლის, სამართლებრივ დევნასა და დასჯაზე, იხ. ზემოთ, შენ. 13 დანართი, მუხლი VI (ა) (ხაზგასმა ავტორისა).

ტრივიალურ და აშკარა დარღვევას, რომელიც იმას გულისხმობს, რომ უშიშროების საბჭოს მიერ სანქცირებული ან თავდაცვის მიზნით განხორციელებული აგრესიის აქტი არ იქნება სისხლისსამართლებრივი დევნის ობიექტი.

თუმცა, ისევე როგორც SWGCA-ს „აგრესიის აქტის“ განმარტებას, „აგრესიის დანაშაულსაც“ თან სდევს გამალიზიანებული კითხვები. „დაგეგმვა“ და „მომზადება“ პოლიტიკური და სამხედრო აქტივობების ფართო სპექტრს მოიცავს. ამათგან უმეტესობა დაკავშირებულია სამხედრო ოპერაციების ტაქტიკისა და სტრატეგიის კოორდინაციასთან, რომელიც არცერთ კონკრეტულ კონტექსტში მოფიქრებული არ არის. ხშირად შეუძლებელია იმის გაგება, გვაძლევს თუ არა არსებული გარემოებები ამგვარი აქტივობების „აგრესიის დანაშაულად“ მართებულად შერაცხვის შესაძლებლობას. (შეიძლება სწორად ამიტომაცაა 3314 რეზოლუციის პრეამბულის ტექსტში გათვალისწინებული, რომ „კითხვა იმასთან დაკავშირებით, მოხდა თუ არა აგრესიის აქტი, განხილული უნდა იყოს კონკრეტული შემთხვევის ირგვლივ არსებული გარემოებების ფონზე“¹⁵⁸.) იქნებოდა თუ არა, მაგალითად, „აგრესიის დანაშაული“ ნატოს გადაწყვეტილებების დამგეგმვაში პირების მიერ ბალდადის დაბომბვასთან დაკავშირებული გეგმების შემუშავება ერაყის ქუვეითში შეჭრამდე, თუკი იმას დავუშვებთ, რომ ამგვარი შეჭრა დასშვები იყო? ან საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ კონტინენტთაშორისი ბალისტიკური რაკეტების გაშვების „დაგეგმვა“ ან „მომზადება“ იმის ვარაუდით, რომ საბჭოთა კავშირს ამგვარი შეტევა თავად სურდა განხორციელებინა ან კიდევ კუბის კრიზისის დროს კუბაში შეჭრის მიზნით, გეგმის შედგენა. ხშირად სამხედრო სტრატეგები გაუთვალისწინებელი შემთხვევებისთვის გეგმებს ადგენენ ან ემზადებიან თავდაცვითი ან საპასუხო ოპერაციებისთვის, რაც ნაწილობრივ მაინც შეიძლება გამოყენებული იყოს პირველი დარტყმის განსახორციელებლად. ამგვარი ფაქტები, ფაქტობრივი კონტექსტისა და სტრატეგიული მიზნების განხილვის გარეშე, სხვადასხვა სახის განმარტების გაკეთების საბაბს იძლევა. უფრო მეტიც, დღეისათვის ნებისმიერი თავდაცვის სამინისტრო, არაპირდაპირ მაინც, შეიარაღებული ძალის „გამოყენებისთვის“ ემზადება. თავადცავის სამინისტროები, სხვა თუ არაფერი, ამისთვის არსებობენ. არა მხოლოდ შეიარაღებით უზრუნველყოფა და საბრძოლო მოქმედებებისთვის მზაობა, არამედ სამხედრო პერსონალისა და მათი ოჯახების ჯანდაცვა, დაბინავება, პენსია და სოციალური მომსახურება, ეს ერთი საბოლოო მიზნისთვის – ბრძოლის მზაობის გასაზრდელად კეთდება, რათა შეიარაღებულმა ძალებმა შეძლონ იმ სამხედრო მისიის მიღწევა, რაზედაც გადაწყვეტილებების მიმღებები შეჯერდებიან. დიდი მზაობა, რეალურად, სულ უფრო მეტად გაეროს სამშვიდობო ძალებთან ერთად წარმოებული სამხედრო ოპერაციების მხარდასაჭერადაა გამიზნული. SWGCA-ს აგრესიის დანაშაულის დეფინიციით, არც ერთ გონიერ სამხედრო სტრატეგს არ ეცოდინება, სად უნდა გაივლოს ხაზი თავდაცვის სამინისტროს ყოველდღიურ დაძაბულ საქმიანობასა და აგრესიის დანაშაულის ჩადენის სისხლისსამართლებრივ დევნას შორის.

დაბოლოს, თანამედროვე დემოკრატიულ ქვეყნებში, შეიარაღებულ კონფლიქტში ჩასართველად მზადება არა მხოლოდ სამხედროებსა და თავდაცვის სამინისტროს მუშაკებს

¹⁵⁸ 3314 რეზოლუცია, იხ. ზემოთ შენ.42, დანართი.

მოიცავს. დაზვერვის სამასხურები თავდაცვის ხელმძღვანელ პირებს სამხედრო მიზნების მისაღწევად ფართო სპექტრის ინფორმაციას აწვდიან. დიპლომატები კი მოკავშირეების მიმხრობით სამხედრო ქმედებისთვის საფუძველს ამზადებენ. კანონმდებლები სამხედროებისთვის ფულის გამოყოფას ახდენენ, ამტკიცებენ შეიარაღების იმ სისტემას, რომელიც მოცემულ კონფლიქტში გამოიყენება, გასცემენ სანქციას ძალის გამოსაყენებლად და ზედამხედველობას უწევენ საომარი მოქმედებების მსვლელობას. იურისტები კი გადაწყვეტილების მიმღებ პოლიტიკოსებს აძლევენ რჩევას თუ რომელი ძალის გამოყენებაა კანონიერი. რომელ მათგანს ეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა აგრესიის დანაშაულის დაგემვისა და მომზადების გამო? სად უნდა გაივლოს ხაზი?

SWGCA-ს სამხედრო და პოლიტიკური თანამდებობის პირების რიცხოვნობის შემოფარგვლას, რომლებსაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროთ, მხოლოდ იმ პირების სისხლისსამართლებრივ დევნაზე დაყვანით ცდილობს, რომელთაც „ისეთი თანამდებობრივი მდგომარეობა უკავიათ, რაც საშუალებას აძლევს ეფექტურად განხორციელონ კონტროლი ან წარმართონ სახელმწიფოს პოლიტიკური ან სამხედრო ქმედება“¹⁵⁹. თუმცა მათ მიერ ჩამოყალიბებული ხაზი ნაკლებად მიმზიდველია. გამოდის, რომ შეიარაღებული ძალის გამოყენების შემთხვევების ილუსტრაციული ჩამოთვლისას, რომელიც აგრესიის აქტად კვალიფიცირდება, აგრესიის დანაშაულის ჩადენისთვის აგრესიული სახელმწიფოს უამრავ პოლიტიკურ და სამხედრო ხელმძღვანელ პირებზე უნდა განხორციელებულიყო სისხლისსამართლებრივი დევნა, თუკი მათ მიმართ SWGCA-ს განმარტება იქნებოდა გამოყენებული. პოტენციურ მოპასუხეთა ნუსხაში სხვებთან ერთად თავისი ადგილი ექნებოდა ჯონ კენედის დან მოყოლებული და ობამათი დამთავრებული აშშ-ის ყველა პრეზიდენტსა და თავდაცვის მინისტრს, ასევე სხვადასხვა ქვეყნის ბევრ ლიდერს, რომლებიც ეფექტურად ახორციელებდნენ კონტროლს ან წარმართავდნენ თავიანთი ქვეყნების პოლიტიკურ ან სამხედრო ქმედებას ზემოთ ჩამოთვლილი აგრესიის სხვა აქტების დროს¹⁶⁰. სად უნდა დამთავრდეს ეს ჩამონათვალი სადამდე უნდა მისწვდეს სისხლისსამართლებრივი დევნის ხელი თავდაცვისა და საგარეო უწყებებს, დაზვერვის სამსახურსა და საპარალმენტო და საკანონმდებლო ორგანოებს გაურკვეველია. „დემოკრატიული საზოგადოების უმრავლესობაში თითქმის შეუძლებელია კონკრეტულ ქმედებაზე პასუხისმგებელი რამდენიმე პირის გამოკვეთა, რადგანაც გადაწყვეტილების მომზადებასა და განხორციელებაში ბიუროკრატების მთელი არმიაა ჩართული“¹⁶¹. ისეც ხდება, რომ ამ გაგებით, დაზვერვის ანალიტიკოსები, დიპლომატები, კანონმდებლები და იურისტები ყველა ერთად აღებული, ახორციელებენ „კონტროლს“, მაგრამ ესა თუ ის ქმედება მათი ქცევის გამო არ მომხდარა. (უფრო მეტიც, ამ საკითხთან დაკავშირებული

¹⁵⁹ იხ. ICC, ზემოთ შენ. 156, გვ.2.

¹⁶⁰ ამ ჩამონათვალიში ასევე იქნებოდა კონკრეტული სამხედრო ოპერაციის დროს გაერთიანებული სამხედრო შტაბის თავმჯდომარე. ამასთან, კონგრესის ის ასეულობით წევრი, რომლებმაც ხმა მისცეს იმ რეზოლუციებს, რითაც სანქცირებული იყო ძალის გამოყენება ჩრდილოეთ ვიეტნამის, ავღანეთისა და ერაყის წინააღმდეგ. უცხოელ ლიდერებს შორის ამ ჩამონათვალში აღმოჩნდებოდა, ტონი ბლერი, უაკ შირაკი, გერჰარდ შროდერი და ნატოს სხვადასხვა პოლიტიკური და სამხედრო ლიდერები, რომლებსაც ესა თუ ის თანამდებობა ეკავათ 1999წ. იუგოსლავიის წინააღმდეგ განხორციელებული თავდასხმის დროს, ანტონი იდენი, გაი მოლე, დავით ბენ-გურიონი და ბრიტანელი, ფრანგი და ისრაელელი სამხედრო ლიდერები სუეცის არხზე განხორციელებული შეტევის გამო, ჰო ში მინი, უისკარ დ'ესტანი, იულიუს ნიერერე, ვლადიმერ პუტინი, ა დიმიტრი მედვედევი და ბევრი სხვ.. აღსანიშნავია, რომ დროებით იურისდიქციაზე არსებული შეზღუდვების გამო, ICC ფაქტობრივად ვერ შეძლებს ამ ადამიანების სისხლისსამართლებრივ დევნას აგრესიის დანაშაულის ჩადენის გამო.

¹⁶¹ შუსტერი, იხ. ზემოთ, შენ. 101, გვ.21/.

რომის სტატუტის ორაზროვნების გამო, გაურკვეველია, უნდა სარგებლობდნენ თუ არა ისინი იმუნიტეტით)¹⁶².

და კვლავ, აგრესიის ყველა აქტი არ წარმოქმნის აგრესიის დანაშაულს. აგრესიის დანაშაული აგრესიის აქტის ის ჩადენილი ინციდენტია, რომელიც SWGCA-ს განსაზღვრებით, „გაეროს ქარტიის აშკარა დარღვევაა“. თუკი აგრესიის აქტი სანქცირებულია უშიშროების საბჭოს მიერ ან დაშვებულია 51-ე მუხლით, ეს იქნება აგრესიის აქტი, მაგრამ იგი აგრესიის დანაშაულის წინა პირობას ვერ შექმნის. შესაბამისად, სანამ აქტი სისხლისსამართლებრივი დევნის საგანი გახდება, იგი ორ მოთხოვნას უნდა აკმაყოფილებდეს: სახეზე უნდა იყოს ქარტიის დარღვევა და ეს დარღვევა უნდა იყოს მკვეთრად გამოხატული (აშკარა).

ზემოთ აღწერილი აგრესიის რომელი აქტებით მოხდა ქარტიის დარღვევა და რომლით არა? იმის გათვალისწინებით, რომ შეიარაღებული ძალის გამოყენება მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევაში იყო სანქცირებული, ლოგიკურია, რომ 51-ე მუხლით თავდაცვაზე არსებული გამონაკლისები კონკრეტულ შეიარაღებულ კონფლიქტში ყველა მხარისთვის ხელმისაწვდომი ვერ იქნება. თითქმის ყველა ამ ასობით შემთხვევაში გარკვეული სახელმწიფოების მიერ ქარტით გათვალისწინებული უკანონო ძალა იყო გამოყენებული. ამასთან, ფაქტობრივად, შეუძლებელია იმის განსაზღვრა, თუ სად მოხდა დარღვევა. თითქმის ყველა ზემოთ აღწერილ შემთხვევაში „აგრესორი სახელმწიფო“ თავდაცვის ან უშიშროების საბჭოს სანქციის შესაბამისად მოქმედებდა (ყველაზე ცნობილი გამონაკლისი ნატოს 1999წ. კოსოვოს ოპერაციაა, რაზედაც ნატოს ხელმძღვანელობის ზოგადი სამართლებრივი ახსნა ასეთი იყო: რაც ნაკლებია, მით უკეთესი¹⁶³). მაშინ ზემოთ მოყვანილ რომელ შემთხვევაში შეიძლება ობიექტურად ითქვას, რომ ეს სახელმწიფოები ცდებოდნენ და ადგილი ჰქონდა გაეროს ქარტიის „აშკარა დარღვევას“? ის, რომ ქარტიის მიერ გათვალისწინებული ძალის გამოყენების წესების 200-680 შემთხვევა¹⁶⁴ დაფიქსირდა 1945 წლიდან მოყოლებული, ნიშნავს თუ არა იმას, რომ ეს კვლავაც კარგი კანონია¹⁶⁵? თავდაცვასთან დაკავშირებულ გამონაკლისებთან არსებულ ფართოდ გავრცელებულ უთანხმოებაზე ძალიან ბევრი დაიწერა. ჭეშმარიტება კი

¹⁶² რომის სტატუტის 98 (1) მუხლის მიხედვით, „სასამართლომ შესაძლოა არ მოითხოვოს დახმარება ან უფლებაზე უარის თქმა და ამ სახელმწიფოსგან მისი საერთაშორისო სამართლის ვალდებულებების შეუსაბამოდ მოქმედება სახელმწიფოს ან მესამე სახელმწიფოს პირის დიპლომატიურ იმუნიტეტსა ან ქონებასთან მიმართებაში, თუკი სასამართლო მანამდე შეძლებს თანამშრომლობის დამყარებას ამ მესამე სახელმწიფოსთან, რომ ამ უკანასკნელმა უარი თქვას იმუნიტეტის უფლებაზე“. რომის სტატუტი, იხ. ზემოთ შენ. 4, მუხლი 98(1), თუმცა „თანამდებობრივი მდგომარეობის შეუსაბამობით“ დასაბუთებული 27-ე მუხლი ითვალისწინებს:

1. წინამდებარე სტატუტი, თანამდებობრივ მდგომარეობაზე დაყრდნობით, ყოველგვარი გარჩევის გარეშე თანაბრად უნდა გამოიყენებოდეს ყველა პირის მიმართ. კერძოდ, წინამდებარე სტატუტით, ისეთი თანამდებობრივი მდგომარეობა, როგორიცაა: სახელმწიფოს ან მთავრობის მეთაური, მთავრობის ან პარლამენტის წევრი, არჩეული წარმომადგენელი ან მთავრობის ოფიციალური პირი არც ერთ შემთხვევაში არ თავისუფლდება სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან. ეს ვერ გამოდგება სასჯელის შემცირების საფუძველად;
2. იმუნიტეტები ან სპეციალური პროცედურული წესები, რომლებიც შესაძლოა, ეროვნული ან საერთაშორისო სამართალით თანამდებობის პირს გააჩნდეს, ვერ აუკრძალავს სასამართლოს ამ პირზე მისი იურისდიქციის განხორციელებას.

¹⁶³ იხ. გლენონი, ზემოთ შენ. 129, გვ.13-35, არგუმენტი რომლის მიხედვითაც, ნატო-ს კოსოვოს ქმედება ქარტიის დარღვევა იყო.

¹⁶⁴ ეს მონაცემები მოცემულია გაეროს მოხსენებაში – უსაფრთხო სამყარო. იხ. მაღალი დონის ექსპერტთა ჯგუფის მოხსენება, ზემოთ, შენ. 139, გვ.140. მსგავსი შედეგები აისახა სხვა კვლევებშიც. იხ. ზემოთ შენ.141.

¹⁶⁵ იხ. გლენონი, ზემოთ შენ. 129, 84-100გვ., 207-209გვ.; მაიკლ გლენონი – როგორ ხდება საერთაშორისო წესების მიცვალება, 93 GEO. L.J. 939, 986 (2005წ.).

იმაშია, რომ ამ და სხვა შემთხვევების უმეტესობაში, საშუალო განათლების მქონე ადამიანს ვარაუდების გამოთქმა მოუწევს, თუ რომელმა მხარემ დაარღვია ქარტია. ვარაუდები კი საკმარისი არაა იმისთვის, რომ მოხდეს შესაბამისი სამართლებრივი პროცედურისა და კანონიერების პრინციპის დაცვაყოფილება.

SWGCA მცირე ან მარგინალური სახის აგრესიის დანაშაულზე სისხლის სამართლებრივი დევნის აკრძალვით, თავისი განმარტების ბუნდოვანების აღმოფხვრას ცდილობს. ამის გაკეთებას იგი იმით ცდილობს, რომ ესა თუ ის დარღვევა თავისი „ხასიათით, სიმძიმითა და მასშტაბით“ უნდა იყოს „მკვეთრად გამომხატული“¹⁶⁶. თუმცა კვალიფიკაციის ეს მახასიათებლები ვერ უზრუნველყოფს სამართლებრივად საჭირო განსაზღვრულობასა და სიზუსტეს. იგი, უბრალოდ, ახდენს საკითხის სულ უფრო ზევით, სემანტიკურ კიბეზე ფოკუსირებას, იმაზე, თუ რა არის „მკვეთრად გამომხატული“ (იოგი ბერას მსგავსად, რომელიც გვთავაზობდა, რომ პირველ ბაზაზე არსებული ახლო წარმოდგენები გამოერიცხათ პირველი ბაზის ერთი ნაბიჯით უკან წაწევით)¹⁶⁷. ისეთი სტატუტიც კი, რომლითაც მხოლოდ მკვეთრად გამომხატული, უხეშო „არამართლობიერი“ სისხლის სამართლებრივი დევნის შემთხვევები იქნება დაშვებული, ბუნდოვანი იქნება. აქ ვაწყდებით მთავარ სირთულეს, როდესაც ბუნდოვანების აღმოფხვრას მხოლოდ მარგინალურობის გამორიცხვის გამოცხადებით ვცდილობთ. შეუძლებელია განსაზღვრული საკითხის პირობებიდან გამომდინარე, ვიცოდეთ, თუ რა არის მარგინალური და რა არსებითი. მაგალითად, 1986წ. ბერლინის ლამის კლუბის დაბომბვის შემდეგ, როდესაც ორი ამერიკელი სამხედრო დაიღუპა, აშშ-მა ამის საპასუხოდ, ლიბია დაბომბა (დაიღუპა პოლკოვნიკ კადაფის ქალიშვილი)¹⁶⁸. იყო თუ არა ეს ფაქტი მისი „ხასიათიდან, სიმძიმითა და მასშტაბიდან“ გამომდინარე ქარტიის „მკვეთრად გამომხატული“ დარღვევა? გულისხმობს თუ არა „ხასიათი“ იმას, რომ ლიბიის შესაძლო მონაწილეობა ლამის კლუბის დაბომბვაში მხედველობაში უნდა მივიღოთ? გულისხმობს თუ არა „სიმძიმე“ რეგიონის სტაბილურობაზე (შეზღუდული) ზეგავლენის მოხდენას? გულისხმობს თუ არა „მასშტაბი“ იმას, რომ საჰაერო დარტყმების შემჭიდროებული ხანგრძლივობა ფაქტორს წარმოადგენს? მოხდა თუ არა ამ შემთხვევაში ძალის გამოყენება ლიბიის „ტერიტორიული მთლიანობის“ ან „პოლიტიკური დამოუკიდებლობის“ წინააღმდეგ? იყო თუ არა ამერიკელ სამხედრო მოსამსახურეებზე თავდასხმა აშშ-ზე შეიარაღებული თავდასხმა ქარტიის 51-ე მუხლის გაგებით? ისევე როგორც ძალის გამოყენების ისტორიულ მაგალითების განხილვისას, არსებულ კითხვებზე, რომელიც ზემოთ, II თავში იყო მოცემული, ამ კითხვებზე პასუხი ისევე და ისევე სუბიექტური შეხედულებების საქმედ რჩება. „მკვეთრად გამომხატულობის“ მოთხოვნა ვერ ახდენს უზუსტობის ჯადოსნურ აღმოფხვრას.

აქედან გამომდინარე, ვერ ავიცილებთ შემდეგ დასკვნას: SWGCA-ს აგრესიის დანაშაულის განმარტება - ერთა ლიგის შეთანხმების დამწვარი შეშის რეკონსტრუქციის არ იყოს, რომლის მიხედვითაც, „წევრი ქვეყნები პატივს სცემენ და ინარჩუნებენ, ისევე როგორც

¹⁶⁶ იხ. ზემოთ, შენ. 65.

¹⁶⁷ იხ. ჰაროლდ ჰონგიუ კოგი - რატომ არის, რომ პრეზიდენტი (თითქმის) ყოველთვის იგებს საგარეო ურთიერთობებში. ირანი-კონტრას მაგალითი, 97 YALE L.J. 1255, 1336 (1988წ.).

¹⁶⁸ ედუარდ შუმხერი - დიდი ზარალი: ამოვბ, რომ დაიღუპა კადაფის ქალიშვილი. ნიუ-იორკ თაიმსი, 1986წ. 16 აპრილი, A1.

გარე აგრესიის დროს, ტერიტორიულ მთლიანობას და ლიგის ყველა წევრის არსებულ პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას¹⁶⁹ - გამოუსწორებლად ბუნდოვანია. აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს მოსწრებული სიტყვებით რომ ვთქვათ, იგი ვერ გვაძლევს „დანაშაულის დამადასტურებელ სტანდარტებს“¹⁷⁰. რომის სტატუტის მოთხოვნებისგან განსხვავებით, წინამდებარე განმარტება „საერთაშორისო დონეზე აღიარებული ადამიანის უფლებებთან შესაბამისობაში“ არ მოდის¹⁷¹.

დ. უშიშროების საბჭოს როლი აგრესიის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივ დევნაში

შესაძლებელია თუ არა განსახილველ ვარიანტებთან დაკავშირებული სირთულეების მოგვარება სისხლისსამართლებრივი დევნის გადაწყვეტილებებში უშიშროების საბჭოს მონაწილეობით ან არმონაწილეობით¹⁷²? ასეთ გადაწყვეტილებაში უშიშროების საბჭოს (ან გაეროს სხვა ორგანოების, როგორცაა: გენერალური ასამბლეა და მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო) როლთან დაკავშირებით სხვადასხვა სახის წინადადებები იყო წარმოდგენილი¹⁷³. ეს ყველაფერი ორ ზოგად ალტერნატივამდე დადის: ჩართვა ან არჩართვა. საბჭოს სისხლისსამართლებრივი დევნის პროცედურაში ჩართვა, ქარტიკაში შესწორებების შეტანის გარეშე, საერთაშორისო სამართლის კანონიერების პრინციპის დარღვევა იქნება, საბჭოს არჩართვა კი ქარტიკის დარღვევა. ქვემოთ გთავაზობთ ამ საკითხის განხილვას.

ა. უშიშროების საბჭოს ჩართვა

SWGCA-ს მსგავსი წინადადებების მიხედვით, რომლებიც საბჭოს ჩართვას გთავაზობს, მაგალითად, ნებას რთავს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს, გამოიძიოს აგრესიის პოტენციური დანაშაული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი უშიშროების საბჭომ (ან გენერალურმა ასამბლეამ ან მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ) მანამდე დაადგინა, რომ სახელმწიფოს მიერ ჩადენილი იყო აგრესიის აქტი ან უფლებას აძლევს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს, გააგრძელოს საქმე მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი „უშიშროების საბჭომ ქარტიკის VII თავის შესაბამისად მიიღო რეზოლუცია, რომე-

¹⁶⁹ ერთა ლიგის შეთანხმება, მუხლი 10. აღსანიშნავია, რომ ამ შეთანხმებით არაფერი გაკეთებულია იმისათვის, რომ განსაზღვრულიყო აგრესია ან კიდევ ძალის გამოყენება კანონგარეშედ ეცნოთ.

¹⁷⁰ პალმერი ქ. ეუკლიდის წინააღმდეგ, 401 აშშ, 544, 545 (1971წ.) (სასამართლოს გადაწყვეტილებით).

¹⁷¹ რომის სტატუტი, იხ. ზემოთ შენ. 4, მუხლი 21 (3).

¹⁷² იხ. ზოგადად პაულა ესკარამეია – ICC და უშიშრ. საბჭო აგრესიასთან მიმართებაში: კომპეტენციების თანხვედრა, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო, იხ. ზემოთ შენ. 105, გვ.133.

¹⁷³ ამ წინადადებების ამომწურავი რეზიუმეს სანახავად იხ. კერი მაკდუგალი – როდის ხდება სამართლისა და რეალობის შეჯახება, კომპრომისის იმპერატიულობა ერთი მთელი აკუმულირებული სიბოროტის კონტექსტში, აგრესიის დანაშაულზე სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციის პირობები, 7 INT'L CRIM. L. REV. 277, 322 (2007წ.) და მარკ სტეინი – უშიშრ. საბჭო, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო და აგრესიის დანაშაული: რამდენად ექსკლუზიურია უშიშრ. საბჭოს უფლებამოსილება აგრესიის დადგენაში? 16 IND. INT'L & COMP.L.REV. 1,3 (2005წ.).

ლიც პროკურორის სთხოვს, გააგრძელოს საქმესთან დაკავშირებული გამოძიება¹⁷⁴. ასეთი და მსგავსი სქემებით, ICC-ს სისხლისსამართლებრივი დევნის პროცედურის დაწყება გამოწვეული იქნება ზოგიერთი გარე ორგანოს მოქმედებით ან უმოქმედობით, რომელიც შეზღუდული არ არის რაიმე სახის გარე (ექსოგენური) დეფინიციური შეზღუდვებით, რაც მიზნად ისახავს მისი მოქმედების თავისუფლების შემოფარგვლას აგრესიის არსებობის დასადგენად. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, რადგანაც უშიშროების საბჭო ქარტიის თანახმად, ფლობს არჩევანის ფართო შესაძლებლობას თავად განსაზღვროს, იყო თუ არა კონკრეტულ შემთხვევაში არსებული ქცევა აგრესიის აქტი¹⁷⁵, ამგვარ ქცევაზე დაკისრებული სასჯელი აუცილებლად იქნება ეს პოსტ ფაქტო (მოვლენის შემდგომი). მის გადაწყვეტილებას კი რაიმე სახის კონკრეტული სტანდარტები არ განსაზღვრავს. დაადგენს თუ არა იგი კონკრეტულ შემთხვევაში „აგრესიის აქტს“, ეს, ყველა შემთხვევაში, ფაქტებზეა დამოკიდებული და ერთობ სპეკულატიურია¹⁷⁶. საბჭოს მოქმედების ფართო თავისუფლება გააჩნია, მიიღოს გადაწყვეტილებები, რომლებიც უმეტესწილად პოლიტიკური შეხედულებებია. მაგრამ „ექვგვარეშე“, როგორც ეს აშშ-ის უზენაესმა სასამართლომ განაცხადა, „სისხლის სამართლის მსჯავრდება პოლიტიკური შეხედულებების გამოყენებით მიღწეულ განმარტებას კი არ უნდა ეფუძნებოდეს, არამედ შესაბამისი ენის ულმოხელ ფლობას“¹⁷⁷. პოლიტიკური შეხედულებები მოქმედების ფართო თავისუფლებას გულისხმობს. მოქმედების ფართო თავისუფლება მკაფიო და ზუსტ შეტყობინებას გამოიწვევს. უშიშროების საბჭოს ჩართვით გამოწვეული შეტყობინების პრობლემას კენეტ გალანტი მოსწრებულად აჯამებს:

შეტყობინება მოითხოვს არა მხოლოდ კანონის არსებობას, არამედ იმასაც, თუ რამდენად გამოიყენება იგი აქტორის მიერ ამა თუ იმ აქტის ჩადენის დროს. თუკი კანონი არ გამოიყენებოდა აქტორის მიმართ, მაშინ გამოდის, რომ აქტორს არ ჰქონდა ინფორმაცია იმ მოთხოვნის თაობაზე, რომ მისი ქცევა კანონით ფორმულირებული სტანდარტების შესაბამისი ყოფილიყო¹⁷⁸.

შეტყობინების არარსებობა დისკრიმინატორული სისხლისსამართლებრივი დევნის საფრთხის შემცველია. აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს სწავლება პროდუქტიული საკითხის ბუნდოვანებასთან დაკავშირებით პირდაპირ ეხმიანება სათქმელს. სასამართლო აღნიშნავდა:

იმისათვის, რომ კანონის თვითნებური და დისკრიმინატორული განხორციელება თავიდან იქნეს აცილებული, ამისთვის კანონმა მისი გამოყენებელი მკაფიო და ზუსტად განსაზღვრული სტანდარტებით უნდა უზრუნველყოს. ბუნდოვანი კანონი დაუშვებელი სახით ახდენს მთავარი

¹⁷⁴ პრეს-რელიზი, იხ. ზემოთ შენ. 68.

¹⁷⁵ `რა სტანდარტებს გამოიყენებს უშიშრო. საბჭო ICC-ში აგრესიის დასადგენად? ეს არავინ არასოდეს იცის, მაგრამ უშიშრო. საბჭოზე იქნება დიდი ზეწოლა, რომ გამოყენებული იყოს ICC სტატუტში არსებული დეფინიცია, მაშინ როცა ამ დეფინიციაზე საბოლოო შეთანხმება იქნება მიღწეული. სტეინი, იხ. ზემოთ შენ. 173, გვ.12. თუმცა „უშიშრო. საბჭომ არსებითად უგულებელყო გენ. ასამბლეის აგრესიის დეფინიცია“, იქვე.

¹⁷⁶ აუცილებელი პირობის არარსებობა უშიშრო. საბჭოს მოქმედება თუ უმოქმედობა, ICC, ჰიპოთეზის თანახმად, ვერ იქნებოდა დადგენილი იმ სახით, რომელიც საქმის განხილვაზე კანონიერ სანქციას გასცემდა და ამ მნიშვნელობით, (ამერიკის ადამიანის უფლებების კონვენციის 8 (1) მუხლის მოთხოვნა) ვერ იქნებოდა „მანამდე კანონით დადგენილი მიუკერძოებელი ტრიბუნალი“. ამერიკის ადამიანის უფლებების კონვენცია, იხ. ზემოთ შენ. 83, მუხლი 8 (1).

¹⁷⁷ კრაუსი & ბროს აშშ-ის წინააღმდეგ, 327 აშშ, 614, 626 (1946წ.).

¹⁷⁸ გალანტი, ზემოთ იხ. შენ. 20, მე-20 გვ. (შენიშვნები გამოტოვებულია).

საკითხების პოლიციელებზე, მოსამართლეებსა და ნაფიცი მსაჯულებისთვის დელეგირებას, რითაც ხდება სპეციალურ (*ad hoc*) და სუბიექტურ საფუძველზე გადაწყვეტილების მიღება მის თვითნებურ და დისკრიმინატორული გამოყენების თანმდევ საფრთხესთან ერთად¹⁷⁹.

დასაშვებია თუ არა სისხლისსამართლებრივი დევნის საკითხის „სპეციალურ (*ad hoc*) და სუბიექტურ საფუძველზე“ უშიშროების საბჭოსთვის დელეგირება, სწორედაც რომ თვითნებური და დისკრიმინატორული გამოყენების საშიშროებას ქმნის. საკითხი შეიძლება მოინათლოს როგორც „პროცედურული“ ან „იურისდიქციული“, როგორც ამას SWGCA ჩათვლის საჭიროდ, ან სხვა სახელი მოიძებნოს, მაგრამ სახელის შეცვლა პრობლემის არსს როდი ცვლის: ეს არის შესაბამისი სამართლებრივი პროცედურისა და კანონიერების პრობლემა, რომელიც უსაქმურობის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დევნის მსგავსია, ისიც მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი კონკრეტული განსახილველი ქცევა ქალაქის საბჭოს მიერ მიღებული აქტის შემდეგ არის უსაქმურობად დენომინირებული (განსაზღვრული)¹⁸⁰. სტატუტის აკრძალვისგან განსხვავებით, უშიშროების საბჭოს სისხლისსამართლებრივი პრედიკატის ჩართვა პირს, სტატუტის მიხედვით, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობას აკისრებს, იმისდა მიუხედავად, რომ განსახილველი ქცევა, მისი ჩადენის დროს არის დანაშაული, რომელიც სასამართლოს იურისდიქციას არ ექვემდებარება¹⁸¹. კატეგორიების და სახელების ვერანაირი გადარქმევა ვერ შეცვლის იმ ფაქტს, რომ განსახილველი ქცევა, როდესაც მისი ჩადენა მოხდა, სისხლისსამართლებრივი დევნის საგანი ვერ იქნება.

ბ. უშიშროების საბჭოს არჩართვა

პრინციპში, უკუქმედების ძალასა და ბუნდოვანებასთან დაკავშირებული საკითხების თავიდან აცილება სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) სისხლისსამართლებრივი დევნის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში უშიშროების საბჭოს (ასევე სხვა

¹⁷⁹ გრენიედი ქალაქ როგორდის წინააღმდეგ, 408, აშშ, 104, 108-09 (1971წ.) (შენიშვნები გამოტოვებულია).

¹⁸⁰ პრობლემა არ წარმოქმნილა სხვადასხვა სპეციალურ რეჟიმში (*ad hoc*) შექმნილ სისხლის სამართლის ტრიბუნალებთან მიმართებაში ან უშიშრო. საბჭოს მიერ რომის სტატუტის 13 (ბ) მუხლის მითითებით (რამაც ICC-ს სუდანის პრეზიდენტის წინააღმდეგ საბრალდებო დასკვნის გამოტანისკენ უბიძგა), რადგანაც საყოველთაო იურისდიქციის პრინციპების მიხედვით ის დანაშაულები, რომლის ჩადენაც მოპასუხეებს ედებოდათ ბრალად, მანამდე არსებულ ეროვნულ სასამართლოებში სისხლის სამართლებრივი დევნის საგანი იყო. იხ. Amnesty International – საყოველთაო იურისდიქცია: სახელმწიფოების ვალდებულება, გამოსცეს და განახორციელოს კანონმდებლობა (2001წ.). Human Rights Watch – ბელგია: კითხვები და პასუხები ანტიჰუმანური კანონმდებლობის წინააღმდეგ (2003წ.) იხ. <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/Belgium-qna.pdf> (აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფოთა უმეტესობამ თავიანთ სასამართლოებს ზოგიერთ საერთაშორისო დანაშაულთან მიმართებაში საყოველთაო იურისდიქცია მიანიჭეს). ჩვეულებრივი სამხედრო დანაშაულები ჩვეულებითი საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, დანაშაულადაა მიჩნეული სულ მცირე II მსოფლიო ომიდან მოყოლებული. იხ. გალანტი ზემოთ შენ. 20, გვ.343. აშშ-ში რამდენადაც რომელიმე დანაშაული ზუსტადაა კანონის მიხედვით კანონგარეშედ გამოცხადებული და მასში სასჯელის შეცვლა არ ხდება, „სასამართლო პროცესის ადგილის შეცვლა ან დაუსაბუთებელი დანაშაულის ჩადენა მის დეფინიციამ *ex post facto* კანონს არ გულისხმობს“. ასე რომ, „ის გარემოება, რომ მაშინ, როდესაც დემუაჟუკმა დაუსაბუთებელი დანაშაული იმ დროს ჩაიდინა, როდესაც ისრაელის სახელმწიფო არ არსებობდა, [საერთაშორისო სამართლის იმ ნორმების დარღვევა, რომელზედაც საყოველთაო იურისდიქცია ვრცელდება (სამხედრო დანაშაულისა და კატორბიობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაული)] უნივერსალურობის პრინციპიდან გამომდინარე, ეს ისრაელის იურისდიქციის განხორციელებაზე აკრძალვას არ წარმოადგენს“, დემუაჟუკი პეტროვსკის წინააღმდეგ 77გ.2დ571, 582 (1985წ.). იხ. ზოგადად, ჟორდან პოსტი: ეს თავდაცვა არაა: Nullum Crimen, საერთაშორისო დანაშაული და თაფლაკერას კაცი, 60 ALB. L. REV. 657 (1997წ.).

¹⁸¹ რომის სტატუტი, იხ. ზემოთ შენ. 4, მუხლი 22; იხ. ასევე ზემოთ შენ. 87.

გარე ორგანოების) არჩართვითაა შესაძლებელი. ამის შემდეგ შესაძლებელია დანაშაულის ბრალდების კონკრეტულ საზღვრებში მოქცევა, რომლის ფარგლებიც განსახილველი ქცევის ჩადენამდე სრულადაა განსაზღვრული. შესაბამისად, არჩართვასთან დაკავშირებული წინადადებები, ზემოთ მოყვანილი კანონიერების სირთულეებისთვის გვერდის ავლას, საგამოძიებო და საბრალდებო გადაწყვეტილებების მიღების მხოლოდ და მხოლოდ ICC-თვის გადაცემით ცდილობს.

იმ შემთხვევაშიც, კი თუ აგრესიის განსაზღვრაში კონკრეტულობის საჭირო დონე იქნება მიღწეული, არჩართვასთან დაკავშირებული წინადადებები სხვა სახის პრობლემის წინაშე დადგება: იგი შეუსაბამობაში მოვა გაეროს ქარტიასთან. ქარტიის 39-ე მუხლი უშიშროების საბჭოს სანქციას აძლევს, „განსაზღვროს მშვიდობის წინააღმდეგ არსებული საფრთხის არსებობა, მშვიდობის დარღვევა ან აგრესიის აქტი“¹⁸². უშიშროების საბჭოს მიერ აგრესიის არსებობის განსაზღვრის უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით, ამ მეტად მნიშვნელოვანი დებულების სამი ძირითადი სახის განმარტების შესაძლებლობა არსებობს, რაც, თავის მხრივ, შემდეგი დასკვნების გაკეთების საშუალებას იძლევა: თანმხვედრი, პრევენციული და შეუზღუდავი უფლებამოსილება.

1. უშიშროების საბჭოს თანმხვედრი უფლებამოსილება

39-ე მუხლი შეიძლება მხოლოდ და მხოლოდ სახელმწიფოს ქცევასთან მიმართებაში აგრესიის განმარტებისთვის იყოს გამოყენებული, რომლის მიზანიც, 41-ე მუხლის მიხედვით, სანქციების დაკისრება ან 42-ე მუხლის მიხედვით, ძალის გამოყენებაზე სანქციის გაცემა იყოს. ეს შესაბამისად, მეორე ისეთ საერთაშორისო ორგანიზაციას, როგორიც ICC-ია, ინდივიდუალურ ქცევასთან დაკავშირებით აგრესიის არსებობის ან არარსებობის განსაზღვრის უფლებას უტოვებს, რამაც შეიძლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება გამოიწვიოს. წინამდებარე განმარტებით, 39-ე მუხლი შეიძლება განმარტებული იყოს, უშიშროების საბჭოს მიზნებისთვის, სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების უფლებამოსილებისთვის ზიანის მიყენების გარეშე, რომელსაც ამის გაკეთება სხვა მიზნებისთვის შეუძლია, თანმხვედრი უფლებამოსილების მინიჭება აგრესიის არსებობის ან არარსებობის განსაზღვრად. აქედან გამომდინარე, დაშვებული იქნება აგრესიის არსებობასთან დაკავშირებული კონფლიქტური დასკვნები.

2. უშიშროების საბჭოს პრევენციული უფლებამოსილება

39-ე მუხლი შეიძლება განიმარტოს უშიშროების საბჭოსთვის აგრესიის არსებობის დადგენის უფლებამოსილების მინიჭებად, რომელიც ამასთან, სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებს

¹⁸² გაეროს ქარტია მუხლი 39.

აგრესიის დადგენის უფლებას უტოვებს იმ შემთხვევაში, თუკი ამას უშიშროების საბჭო არ დაადგენს. ამ განმარტებით, საბჭო აშშ-ის კონგრესის ვაჭრობის დებულების¹⁸³ მსგავსი უფლებამოსილების განხორციელების უფლებას იტოვებს, სახელმწიფო რეგულაციებთან არსებულ კონკრეტულ სახელმწიფოთაშორის ვაჭრობასთან დაკავშირებით. სიჩუმე უშიშროების საბჭოს მხრიდან, ისევე როგორც კონგრესის მხრიდან, განმარტებული იქნება, როგორ თანხმობა. შესაბამისად, კონფლიქტური ხასიათის დასკვნები დაუშვებელი იქნება.

3. უშიშროების საბჭოს შეზღუდავი უფლებამოსილება

39-ე მუხლი შეიძლება განიმარტოს უშიშროების საბჭოსთვის ისეთი უფლებამოსილების მინიჭებად, რომელიც, იმისდა მიუხედავად, მიიჩნევა თუ არა უშიშროების საბჭო მოცემულ ინციდენტს აგრესიად, ფაქტობრივად სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებს აგრესიის არსებობის დადგენის ან არდადგენის უფლებას ართმევს¹⁸⁴. ამ განმარტებით, საბჭოს უფლებამოსილება, პრეზიდენტის შეწყალების ექსკლუზიური უფლებამოსილების მსგავსად, დაადგინოს ან უკუაგდოს აგრესიის არსებობა ექსკლუზიური იქნება¹⁸⁵. წინამდებარე განმარტებით, სხვა საერთაშორისო ორგანიზაცია აგრესიასთან დაკავშირებულ დასკვნას – იქნება ეს კონფლიქტური, თუ არაკონფლიქტური, ვერ გააკეთებს¹⁸⁶.

გ. გარდაუვალი დილემა

39-ე მუხლის მასშტაბთან დაკავშირებული ზემოთ მოყვანილი კითხვები, რომელთაც შემდეგ შევხვებით, 103-ე მუხლის¹⁸⁷ უპირატესობას წარმოადგენს. ამ მუხლის მიხედვით, ქარტიის ვალდებულებებს სხვა ხელშეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებებთან კონფლიქტში მოსვლის შემთხვევაში უპირატესობა ენიჭება.

უპირატესი დებულების ფონზე, 39-ე მუხლის რომელი განმარტებაა ყველაზე მნიშვნელოვანი? თანმხვედრი უფლებამოსილების სასარგებლო მოსაზრებით, გაეროს ქარტიის წევრ სახელმწიფოებს საშუალება ექნებათ, რომის სტატუტის მსგავსი ხელშეკრულების რატიფიკაცია მოახდინონ, რაც მათ დაავალდებულებს, პატივი სცენ იმ დასკვნას, რომლის მიხედვითაც, აგრესია არ მომხდარა, იმის მიუხედავად, რომ *qartia maT ex hypothesi*-ის მიხედვით ავალდებულებს, პატივი სცენ უშიშროების საბჭოს დადგენილებას, რომელმაც აგრესიის არსებობა დაადგინა. ვალდებულებების ის წყება, რომლებიც ICC-ის განსაზღვრებიდან გამომდინარეო-

¹⁸³ აშშ კონსტ. მუხლი I, § 8, 3.

¹⁸⁴ იხ. საერთაშორისო სამართლის კომისიის 46-ე სხდომის მუშაობის მოხსენება, 49, გაერო GAOR, Supp. No.10 | გვ. გაეროს დოკ. A/49/10 (1994წ.).

¹⁸⁵ აშშ კონსტ. მუხლი II, § 2.

¹⁸⁶ საიდ მირზა იენგეჯე – უშიშროების საბჭოს როლი აგრესიის დადგენაში, სისხლის სამართალი, საერთაშორისო სამართლო, იხ. ზემოთ შენ. 105, გვ. 125, 125-32.

¹⁸⁷ იხ. ზემოთ ტექსტი, რომელიც შენ. 35-ს ეერთვის.

ბენ სისხლის სამართლის საერთაშორისო მოთხოვნებიდან წარმოიშობა, რაც მაგალითისთვის, გამოძიებას, დაპატიმრებას, სასამართლო სხდომას ან პირების დაკავებას ეხება. ამის საპირისპიროდ, ვალდებულებების ის წყება, რომელიც უშიშროების საბჭოს განსაზღვრებიდან გამომდინარეობს, სახელმწიფოს უსაფრთხოების საერთაშორისო სისტემიდან იქნება ნაკარნახევი. მაგალითად, ურჩი სახელმწიფოების წინააღმდეგ სანქციების გატარება. ამ მოსაზრების თანახმად, სახელმწიფომ შესაძლოა, სხვა ვალდებულებებისთვის ზიანის მიუყენებლად, ვალდებულებების ერთი წყება განახორციელოს. თუკი ამას სწორად შევხედავთ, ვალდებულებების ორივე წყება ერთმანეთთან კონფლიქტში არ მოვა. შესაბამისად, ამ შემთხვევაში 103-ე მუხლი გამოუსადეგარი იქნება.

ამ მოსაზრებას, 103-ე მუხლთან დაკავშირებით მაინც, ნამდვილად აქვს მიმზიდველი ძალა, მაგრამ იგი აგრესიის არსებობის ინსტიტუციონალური და გეოპოლიტიკური შედეგების ურთიერთგამომრიცხავ დასკვნებთან დაკავშირებით საჭირო ძალას ვერ გვაძლევს. თუკი ICC-ს და უშიშროების საბჭოს ერთნაირ ფაქტებთან დაკავშირებით განსხვავებული დასკვნა ექნებათ იმას არ ნიშნავს, რომ საზოგადოების დამოკიდებულება ამ ინსტიტუციების მიმართ უარყოფითი იქნება. ICC-ს და უშიშროების საბჭოს შორის ღია კონფლიქტის შემთხვევაში, ერთი მხარის მხარდამჭერებს მეორეს მიერ გაკეთებული დასკვნებისა თუ დადგენილი ფაქტების მიმართ ცილისწამბელური პოზიცია ექნებათ. საბჭო მასზე VII თავით დაკისრებულ მოვალეობებს ეფექტურად ვერ განახორციელებს, თუკი მის ინსტიტუციონალურ ერთობას სხვა ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებები უშლის ხელს.

მეტად მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, რომ თანმხვედრი უფლებამოსილების მოსაზრება იმ არასწორი დაშვებიდან გამომდინარეობს, რომლის მიხედვითაც, საერთაშორისო უსაფრთხოება და სისხლის სამართლის საერთაშორისო სამართალი სხვადასხვა ქვესისტემებია. ეს ასე არ არის. ორივე მათგანი სახელმწიფოს მართვისა და ინდივიდუალური ქცევის მიხედვით წარიმართება. სახელმწიფოების მოქმედება განპირობებულია ინდივიდუალური გადაწყვეტილების მიმღებების მოქმედებით. სახელმწიფო ინდივიდების ერთობაა. მოტივაცია ან უმოტივაციოება, რომელიც გავლენას ახდენს ერთი პირის ქცევაზე, აუცილებლად მოახდენს გავლენას მეორე პირის ქცევაზეც. რომის სტატუტის გრავაუზ პრეპარატორიეს (მოსამზადებელი სამუშაოები) ზედაპირული გაცნობაც კი მისი შემქმნელების მიზანს გვიჩვენებს – სახელმწიფოებისა და ინდივიდუალური გადაწყვეტილების მიმღებთა ქცევის მართვა¹⁸⁸. ეს ორი ერთიმეორისგან განუყოფელია.

ამ გათვლებით, ICC-უშიშროების საბჭოს აგრესიის არსებობის დადგენის თანმხვედრ უფლებამოსილებასთან დაკავშირებული მოსაზრება ნაკლებად დამარწმუნებელია. მათ შორის აგრესიის შემთხვევის დადგენის გამო ძალაუფლების გაზიარებასთან დაკავშირებული ღია დაპირისპირება იმდენად დიდი იქნება, რაც მის გასამართლებლად ვერ გამოდგება. არ შეიძლება მათ შორის უსაფრთხოებასა და სისხლის სამართალთან დაკავშირებული ურთიერთკავშირის იგნორირებაც.

¹⁸⁸ იხ. ზოგადად, THE STATUTE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT: A DOCUMENTARY HISTORY (რედ. მ. შერიფ ბასიონი, 1998წ.).

მეორე განმარტება, რომელიც უშიშროების საბჭოს პრევენციულ უფლებამოსილებას ანიჭებს, არსებული სირთულეების შესაბამისია, თუკი მივიჩნივთ, რომ საბჭოს რეალურად „ადგილის ოკუპაციას“ მოახდენს, როდესაც იგი აგრესიის არსებობას დაადგენს. ამ განმარტებით, ICC-მ ავტომატურად უნდა მიიღოს საბჭოს გადაწყვეტილება, თუკი ამ უკანასკნელის მოსაზრება აგრესიასთან დაკავშირებით პოზიტიური იქნება. მეორე მხრივ, როდესაც საბჭო არაფერს ადგენს ან მისი პასუხი უარყოფითი იქნება, მაშინ ICC-ს მოქმედების თავისუფლება ექნება.

თუმცა რეალურ ცხოვრებაში მოვლენების ასე ქრონოლოგიურად განვითარება ნაკლებად მოსალოდნელია, რაც იმ ვარაუდის დაშვებას ეფუძნება, რომ უშიშროების საბჭო პირველი იმოქმედებს (ან არ იმოქმედებს). რეალობაში, ICC-ის ყოველთვის შეუძლია საბჭოზე „ერთი ნაბიჯით წინ გადახტეს“, ხოლო იმის მიჩნევა, რომ საბჭოს ICC-ის მანამდე მიღებული გადაწყვეტილების იგნორირება და საკითხის ხელახლა (დე ნოვო) განხილვა შეეძლება, გულუბრყვილობა იქნება. იმ შემთხვევაში კი, თუკი საბჭო ასე მართლაც მოიქცევა, მაშინ შესაძლებელი იქნება, რომ საბჭოს ICC-ს მიერ მანამდე მიღებული დადგენილების საპირისპირო დადგენილება მიიღოს, რაც ზუსტად იმ კონფლიქტამდე მიგვიყვანს, რის თავიდან აცილებასაც თანმხვედრი უფლებამოსილება ცდილობდა. სავარაუდო გამოსავალი საბჭოს ქმედება იქნება, მაგრამ მხოლოდ დროის მოცემულ პერიოდში, რომლის შემდეგაც ICC-ს საშუალება ექნება, საკითხი განსახილველად მიიღოს. თუმცა ამ გამოსავლის სიცოცხლის უნარიანობა საეჭვოა (რა მოვლენამ უნდა განსაზღვროს დროის პერიოდი?). ამასთან, ნებისმიერი მოვლენის შემთხვევაში, მთლიანი სქემის განხორციელება შესაძლებელი იქნება ქარტიაში შესწორების შესვლის შემდეგ. ნაკლებად მოსალოდნელია, რომ რომის სტატუტის ხელშემკვრელმა წევრმა სახელმწიფოებმა უშიშროების საბჭოს მიერ აგრესიის არსებობის დადგენისას მისი შეზღუდვა მხოლოდ მოცემული დროის პერიოდში შეძლონ.

ამას გარდა, პრევენციულ მოსაზრებას კიდევ უფრო სერიოზული ნაკლი აქვს. ეს დაკავშირებულია იმ მოსაზრებასთან, რომ უშიშროების საბჭოს უმოქმედობა, აგრესიის არსებობის შემთხვევაში, მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით არანაირ გადაწყვეტილებას არ მოიცავს. რეალურად, დუმილის ან აგრესიის უარყოფის შემთხვევაში, საბჭომ შესაძლოა გამოცხადების გარეშე მიიღოს გადაწყვეტილება, რომ მოცემული ქცევა არ არის აგრესია, ან კიდევ, სხვა მოსაზრებების რჩევის თანახმად, არანაირი დადგენილება არ მიიღოს. როგორც თეოდორ მერონი აღნიშნავს:

უშიშროების საბჭოს შესაძლოა ჰქონდეს კანონიერი საფუძველი, რომ არ აირჩიოს 39-ე მუხლის ან VII თავის გზა. უშიშროების საბჭომ შესაძლოა სხვა გზა შეარჩიოს, მაგალითად, VI თავი, რომელიც დავების მშვიდობიან მოგვარებას ეხება. მოცემულ შემთხვევაში არმოქმედება მაინც და მაინც არმოქმედების დამადასტურებელი არ არის. ეს შეიძლება იყოს სახელმწიფო საქმეების ოსტატური მართვის დამადასტურებელი¹⁸⁹.

ეს ყველაზე დამაჯერებელი არგუმენტია მესამე მოსაზრების სასარგებლოდ, რომ უშიშროების საბჭოს აგრესიასთან დაკავშირებით შეუზღუდავი უფლებამოსილება გააჩნდეს.

¹⁸⁹ Theodor Meron, Defining Aggression for the International Criminal Court, 25 SUFFOLK TRANSNAT'L L. REV. 1, 13 (2001 წ.).

აგრესიის არსებობის დადგენის ან არდადგენის უფლებამოსილება მედლის სხვადასხვა მხარეებია. უფლებამოსილება ერთის გასაკეთებლად აუცილებლად გულისხმობს მეორესაც. ასე რომ, როგორც მერონმა აღნიშნა: „39-ე მუხლის მიხედვით, უშიშროების საბჭოს პრეროგატივა აგრესიის აქტის არსებობის დადგენაში ექსკლუზიურია“¹⁹⁰. ქარტიის ტრავაუზ პრეპარატორიეს ამ დასკვნის დადასტურებაა. ქარტიის ავტორებმა განიხილეს და არ მიიღეს წინადადებები¹⁹¹ „აგრესიის აქტის“ ტერმინის განმარტებასთან დაკავშირებით. ამის ნაცვლად კი, უშიშროების საბჭოს მოქმედების მაქსიმალური თავისუფლება მია-ნიჭეს მოეხდინა ტერმინის ოპერატიული განმარტება არსებული ვითარების მოთხოვნე-ბიდან გამომდინარე¹⁹². მისი მიზანი „უშიშროების საბჭოსთვის სრული გადაწყვეტილების მიღების მიცემაა, თუ რა წარმოადგენს მშვიდობის საფრთხეს, მშვიდობის დარღვევას ან აგრესიის აქტს“¹⁹³. აქედან გამომდინარე, მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასა-მართლოს მის მიერ განხილულ არც ერთ საქმეზე ფორმალურად არ დაუდგენია აგრე-სიის აქტის შემთხვევა¹⁹⁴. ის, რომ უშიშროების საბჭოს აგრესიის აქტის განსაზღვრაში შეუზღუდავი უფლებამოსილება გააჩნია ამ ფუნქციის შესრულებასთან დაკავშირებით, საბჭოსთვის გენერალურ ასამბლეასთან მიმართებაში პრევენციული უფლებამოსილების მინიჭებითაა ხაზგასმული¹⁹⁵. იგივე პრიორიტეტი, როგორც ჩანს, უნდა ჰქონდეს სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციასთან მიმართებაშიც, ისეთი როგორიცაა – სისხლის სა-

¹⁹⁰ იქვე, გვ. 14; იხ. ასევე შუსტერი, ზემოთ შენ. 10. გვ. 39 (არსებული სამართლებრივი მდგომარეობა უშიშროების საბჭოს, როდესაც საქმე აგრესიის ეხება აბსოლუტურ უპირატესობას ანიჭებს“).

¹⁹¹ იხ. ზოგადად Jochen Abr. Frowein & Nico Krisch, Article 39, in THE CHARTER OF THE UNITED NATIONS—A COMMENTARY 717, 719 (ბრუნო სიმა 2002წ.). ფილიპინებისა და ბოლივიის მიერ შეთავაზებული კონკრეტული წინადადებები განიხილეს, მაგრამ არ მიიღეს. იხ. U.N. Conference on Int'l Org., Proposals of the Delegation of Bolivia for the Organisation of a System of Peace and Security and Proposed Amendments to the Dumbarton Oaks Proposals Submitted by the Philippines Delegation (1945წ. 5 მაისი) წიგნი 1 BENJAMIN B. FERENCZ, DEFINING INTERNATIONAL AGGRESSION: THE SEARCH FOR WORLD PEACE: A DOCUMENTARY HISTORY AND ANALYSIS 313, 313-21, 322-27 (1975წ.).

¹⁹² იხ. შუსტერი ზემოთ შენ. 10, გვ. 36.

¹⁹³ გაეროს საერთ. ორგან. კონფერენცია, ჯოზეფ პოლ-ბონკურის მოხსენება, Ch VIII მომხსენებელი, სექცია B, დოკ. 881, III/3/46 (1945წ. 10 ივნისი), 2 ფერენცი, ზემოთ შენ. 191 გვ. 349, 352.

¹⁹⁴ იხ. ზოგადად ფროუეინი & კრიში, ზემოთ შენ. 191, გვ. 722, შენ. 31 იხ. ასევე სამხედრო და გასამხედროებული ფორმირე-ბების საქმიანობა ნიკარაგუაში და მის წინააღმდეგ, 1986წ. და შეიარაღებული მოქმედებები კონგოს ტერიტორიაზე 2005წ. I.C.J 116 (19 დეკ.), სადაც სასამართლომ განიხილა, მოხდა თუ არა აგრესია, ალბათ იმას გულისხმობდა, რომ მისი შეხედულებით, მას აქვს უფლებამოსილება, პოზიტიური დასკვნის გასაკეთებლად. ამ მიმართულებით ICJ პასიურობა შეიძლება იმ ხანგრძლივ სირთულეებთანაა დაკავშირებული, თუ რა არის რეალურად აგრესია, რაც როგორც ჩანს, უშიშროების საბჭოსაც აფერხებს. „55 წლიანი არსებობის მანძილზე, ერთადერთი, 387 რეზოლუციის გარდა (1976წ.), რომელმაც „დაგმო სამხრეთ აფრიკის აგრესია ანგოლის სახალხო რესპუბლიკის წინააღმდეგ“, უშიშროების საბჭოს აგრე-სიის ჩადენის სხვა ფაქტი არ დაუდგენია. ერაყის მიერ ქუვეითში შეჭრაც კი უშიშრ. საბჭოს 661 რეზოლუციით მხოლოდ „მშვიდობის დარღვევად“ განისაზღვრა. (1990წ.).“ ჯიორჯიო კახა, იხ. ზემოთ შენ. 105, გვ. 121, 124 (ციტირება უშიშრ. საბჭოს 387 რეზოლუციიდან, გაეროს დოკ. S/RES/387 (1976წ. 31 მარტი) და უშიშრ. საბჭოს 661 რეზოლ. გაეროს დოკ. S/RES/661 (1990წ. 6 აგვისტო)).

¹⁹⁵ გაეროს ქარტიის მე-12 მუხლის მიხედვით, „მანამ, სანამ უშიშრ. საბჭო ნებისმიერ დავასთან ან ვითარებასთან დაკავშირებით წინამდებარე ქარტიით დაკისრებულ მოვალეობებს ახორციელებს, გენ. ასამბლეამ არ უნდა მიიღოს რაიმე სახის რეკომენდაცია ამ დავასთან დაკავშირებით, თუკი ამის გაკეთებას უშიშრ. საბჭო არ სთხოვს.“ როგორც ჩანს, გენ. ასამბლეამ ეს დებულება ისე არ განმარტა, რომ იგი მას გამორიცხავდა აგრესიის დადგენისგან ჩინეთის მიერ კორეის ომში განხორციელებული ინტერვენციის დროს, იხ. G.A. Res. 498 (V) U.N. Doc. Q/1775 (1951 წ. 1 თებერ-ვალი); სამხრეთ აფრიკის მიერ ნამიბიის ოკუპაცია, იხ. გენ. ასამბლეის რეზოლ. 36/121 A/RES/36/121 (1981 წ. 10 დეკ.); სანსრეთ აფრიკის აგრესია სხვა მეზობელი ქვეყნების წინააღმდეგ გენ. ასამბლეის რეზოლ. S-9/2 A/RES/S-9/2 (1978წ. 3 მაისი) პორტუგალიის მიერ გვინეა ბისაუსა და კაბო ვერდეს მართვა, ისრაელის თავდასხმა ერაყის ობი-ექტებზე; ისრაელის მიერ პალესტინის ტერიტორიების ოკუპაცია, იხ. გენ. ასამბლეის რეზოლ. 36/226 A/RES/36/226 (1981წ. 17 დეკ.) ან სერბიის ჩართვა ბოსნია-ჰერცეგოვინის სამხედრო ოპერაციებში, იხ. გენ. ასამბლეის რეზოლ. 47/121, გაეროს დოკ. A/RES/47/121 (1992წ. 18 დეკ.), გენ. ასამბლეის რეზოლ. 46/242 გაეროს დოკ. A/RES/46/242 (1992წ. 15 აგვისტო).

მართლის საერთაშორისო სასამართლო, - რომელიც არც ქარტიის მიერაა შექმნილი და არც აღიარებული¹⁹⁶.

უშიშროების საბჭოს ექსკლუზიურობის შედეგები ნათელია. ქარტია მოითხოვს, რომ „გაეროს წევრი ქვეყნები თანხმდებიან მიიღონ და განახორციელონ უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილებები წინამდებარე ქარტიის შესაბამისად“¹⁹⁷. წევრი ქვეყნების ვალდებულებას მიიღონ და განახორციელონ უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილებები ჩირქი მოეცხობა იმ შემთხვევაში, თუკი წევრი ქვეყნები ისეთ ხელშეკრულებას დადებენ, როგორიცაა რომის სტატუტი, რომელიც უშიშროების საბჭოს მიერ აგრესიის არარსებობის თაობაზე ნაგულისხმევი ან გამოთქმული დასკვნის საპირისპიროდ, საშუალებას მისცემდა მოეხდინა აგრესიის ჩადენის გამო სახელმწიფოთა ლიდერების სისხლისსამართლებრივი დევნა. ასეთ ვითარებაში, გაეროს ქარტიით ნაკისრი ვალდებულებები რომის სტატუტით ნაკისრ ვალდებულებებთან მოვიდოდა კონფლიქტში. უპირატესი ძალა კი ქარტიით ნაკისრ ვალდებულებებს მიენიჭებოდა. ამგვარი დასკვნა თავად რომის სტატუტით არის გამყარებული, რომლის თანახმადაც, სტატუტში შეტანილი ნებისმიერი სახის ცვლილება, რომელიც აგრესიის დანაშაულის განმარტებას ეხება, „შესაბამისობაში უნდა მოდიოდეს გაეროს ქარტიის შესაბამის დებულებებთან“¹⁹⁸.

ამგვარად, ქარტია რომის სტატუტის წევრ ქვეყნებს შეუძლებელი არჩევანის წინაშე აყენებს: უშიშროების საბჭოს სისხლისსამართლებრივი დევნის¹⁹⁹ გადაწყვეტილებაში ჩართვა და უკუქმედების ძალასთან დაკავშირებული რთული პრობლემის შექმნა ან საბჭოს ამ გადაწყვეტილებაში არჩართვა და ქარტიასთან შეუსაბამობაში მყოფი სტრუქტურის შექმნა. ეს დილემა კიდევ უფრო თვალსაჩინო ხდება რომის სტატუტის იმ მოთხოვნით, რომ სისხლის

¹⁹⁶ იხ. მერონი ზემოთ შენ.189, გვ. 14; იხ. ასევე შუსტერი, ზემოთ შენ. 10, გვ.38 („თუკი გაეროში არსებული ორგანო უშიშრო. საბჭოსგან დამოუკიდებლად ვერ იმოქმედებს, მაშინ არარეალურია იმის დაშვება, რომ ICC-ს რომელიც ქარტიის გარეთ არსებული სახელმწიფოებო ორგანიზაციაა, ფლობდეს იმაზე ფართო უფლებამოსილებას, ვიდრე საკუთრივ მისი ორგანოები.“)

Certain Expenses საქმესთან დაკავშირებით, მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლომ კონსულტაციური დასკვნის სახით მოითხოვა, რომ გაეროს არაიდულებითი ხასიათის სამშვიდობო ძალების უფლებამოსილების მინიჭების გზით, პასუხისმგებლობა აეღო საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების დასაცავად. გაერო Certain Expenses, კონსულტაციური დასკვნა, 1962 წ. I.C.J 151 (ივლისი 20). სასამართლომ ქარტიის ციტირება მოახდინა, რომლის მიხედვითაც, „წევრი ქვეყნები უშიშროების საბჭოს ანიჭებენ უპირატეს პასუხისმგებლობას საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების დაცვის საქმეში“. იქვე, გვ.163 (ციტატა გაეროს ქარტიიდან, მუხლი 24) და აღნიშნავდა, რომ „მინიჭებული პასუხისმგებლობა „უპირატესია“ და არა ექსკლუზიური“. იქვე. ამის მიუხედავად, სასამართლოს მოსაზრებით, აშკარაა, რომ ამ პასუხისმგებლობის ზოგიერთი ასპექტი მართლაც რომ ექსკლუზიურად აქვს მინიჭებული უშიშროების საბჭოს. კერძოდ, გასცეს ისეთი მოქმედების უფლებამოსილება, რომელიც მოიცავს იძულებას ან თანხმობის არარსებობას აგრესიის სახელმწიფოსთან დაკავშირებით. გენ.ასამბლევს აქვს უფლებამოსილება, რომ „სახელმწიფოების მოთხოვნით ან მათი თანხმობის შემთხვევაში, ორგანიზება გაუკეთოს სამშვიდობო ოპერაციებს“. იქვე, გვ.164. თუმცა „სწორედ უშიშროების საბჭოს შეუძლია ექსკლუზიურად გასცეს იძულებითი ქმედების ბრძანება“. იქვე, გვ.163. სასამართლო ასევე აღნიშნავდა: „სწორედ უშიშროების საბჭოს აქვს მინიჭებული უფლებამოსილება, გაწეროს შესაბამისობის ზუსტი ვალდებულება, თუკი, მაგალითად, VII თავის თანახმად, იგი აგრესიის მიმართებაში გამოსცემს ბრძანებას ან განკარგულებას. მხოლოდ უშიშროების საბჭოს შეუძლია მოითხოვოს აგრესიის წინააღმდეგ იძულებითი ქმედების განხორციელება“. იქვე.

¹⁹⁷ გაეროს ქარტია, მუხლი 25.

¹⁹⁸ რომის სტატუტი, იხ. ზემოთ, შენ. 4, მუხლი 5 (2). მერონი აღნიშნავს: „დელეგაციის წევრებმა ეს კვალიფიკაცია გაიგეს უშიშროების საბჭოს მიერ აგრესიის შემთხვევის დადგენის უფლებამოსილების აღიარებად.“, მერონი, იხ. ზემოთ შენ.189, გვ.2.

¹⁹⁹ უშიშრო. საბჭოს ჩართვა ასევე შექმნის აგრესიასთან დაკავშირებულ ორრიგიანი სახის იურისპრუდენციას; ძნელი დასაჯერებელია, რომ საბჭოს ხუთი მუდმივი წევრი, რომლებსაც ვეტოს უფლება გააჩნიათ, აგრესიის არსებობაზე დასკვნის გამოტანას დაუშვებენ საკუთარ თავთან ან მოკავშირეებთან მიმართებაში, რაც სახელმწიფოთა ერთ ჯგუფს, ფორმალურად, კანონზე მაღლა აყენებს.

სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მიერ კანონის განმარტება და მისი გამოყენება „ადამიანის საერთაშორისო დონეზე აღიარებული უფლებების შესაბამისი უნდა იყოს“²⁰⁰. როგორ უნდა მოახდინოს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლომ აგრესიის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დევნა, თუკი ამის გაკეთებით ადამიანის უფლებების საერთაშორისო ნორმებისა და კანონიერების პრინციპის ფუნდამენტის დარღვევა იქნება? ერთადერთი გამოსავალი ქარტიში შესწორებების შეტანაა, რომელშიც ინკორპორირებული იქნება აგრესიის პოლიტიკურად მისაღები და საკმარისად ზუსტი განმარტება, რომლის გაკეთებაც აგერ უკვე ოთხმოცი წლის მცდელობის მიუხედავად, ვერავინ შეძლო.

VI. რატომ ვერ მოხერხდა აგრესიის განმარტება

რატომ ვერ მოხერხდა აგრესიის გონივრული განმარტების მიღწევა? ნუთუ მხოლოდ იმის გამო, როგორც ჯ.ფიცმორისი წერდა, რომ აგრესიის კონცეფცია „თავისი არსით მოკლებულია ზუსტ განმარტებას“²⁰¹. წმინდა სამართლებრივი თვალსაზრისიდან გამომდინარე, არ არსებობს არანაირი საფუძველი, რომ „აგრესია“ ან სხვა ნებისმიერი სახის დანაშაული არ განისაზღვროს საჭირო სიზუსტით, ისე რომ, იგი კანონიერების პრინციპის მოთხოვნებს შეესაბამებოდეს. ენისა და ზღვრული უზუსტობების გარდაუვალობით არსებული შეზღუდვების გათვალისწინებით, კანონშემოქმედებს თავისუფლად შეუძლიათ მათ მიერვე შექმნილი კონცეფციების მნიშვნელობის კონტროლი. სისხლისსამართლებრივი დანაშაულები ადამიანის მცდელობის არტეფაქტს წარმოადგენს. კონტრასტულმა კულტურულმა თვითშეგნებამ შესაძლოა კიდევ უფრო გამოხატულად დაგვანახოს მნიშვნელობის განსხვავებული სიმები, მაგრამ არც ერთი მათგანი არ საჭიროებს აუცილებელ კონტროლს, თუკი მიღწეული იქნება პოლიტიკური შეთანხმება, რომ მოხდეს ბუნდოვანი და შეუსაბამო ელემენტების უგულებელყოფა. არ არსებობს არანაირი სამართლებრივი დაბრკოლება აგრესიასთან დაკავშირებული სისხლისსამართლებრივი დანაშაულის იურიდიულად მისაღები კოხტა ფორმის სკულპტურული ნამუშევრის გამოძერწვის გზაზე.

ბევრი შესაძლო ილუსტრაციიდან ერთი ვარიანტი რომ ავიღოთ, შეიძლება დავინახოთ, რომ განმარტების არსი 3314 რეზოლუციის მეორე ვარიანტში იყოს ფორმულირებული (რაც შეიძლება ბევრმა ტერმინის არსებითი მნიშვნელობის ისტორიულად ყველაზე ახლო მდგომ ვარიანტად მიიჩნიოს): „ძალის გამოყენებით მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიის ან მისი ნაწილის ანექსია“²⁰². მნიშვნელოვანი ტერმინები, თუნდაც ისეთი მოკლე განმარტების მქონე, როგორიც ეს არის ყოველმხრივ დახვეწას საჭიროებს. მაგალითად, „ანექსია“ შეიძლება ან

²⁰⁰ რომის სტატუტი, იხ. ზემოთ, შენ. 4, მუხლი 21 (3); იხ. ზემოთ ტექსტი, რომელიც 79-ე შენ. ახლავს.

²⁰¹ G.G. Fitzmaurice, *The Definition of Aggression*, 1 INT'L & COMP. L.Q. 137, 138 (1952წ.) (ახსნილია, თუ რატომ ვერ მოახერხა საერთაშორისო სამართლის კომისიამ დეფინიციის შეთანხმების მიღწევა).

²⁰² 3314 რეზოლ., იხ. ზემოთ შენ. 43, დანართი მუხლი 3 (a).

არ შეიძლება მოიცავდეს მარიონეტული რეჟიმის შექმნას ან მის პირდაპირ ინკორპორაციას²⁰³. „ძალა“ თავისთავად საჭიროებს ვრცელ განმარტებას. როგორც ზემოთ აღინიშნა²⁰⁴, იგი შეიძლება ან არ შეიძლება მოიცავდეს ძალის მუქარას. ამასთან, იყო თუ არა „ანექსირებული“ სახელმწიფო მანამდე „აგრესორი“ სახელმწიფოს შემადგენელი ნაწილი, თუ დამოუკიდებელი, ცალკე ერთეული (ერაყის ქუვეითში შეჭრა²⁰⁵, ჩინეთის შეჭრა ტიბეტში²⁰⁶ და არგენტინის ფოლკლენდის კუნძულებზე შეჭრა²⁰⁷), შეიძლება ბევრი კითხვა დაბადოს, რაც სერიოზულ განხილვას მოითხოვს. სიზუსტობის საჭირო დონის მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად რაიმე სახის „განუყრელი“ დაბრკოლება არ არსებობს. ამის გაკეთება შესაძლებელია როგორც ლინგვისტურად, ისე კონცეპტუალურად. აქ მთავარია ერთ წამყვან ისტორიულ მაგალითზე შეჯერება, რომელსაც ყველა აღიარებს აგრესიად. მაგალითად, გერმანიის შეჭრა პოლონეთში განსაკუთრებული სიზუსტის მქონე იურიდიული ტერმინებით აღიწეროს და ამ აღწერამ კონსენსუსის ფარგლებს გარეთ, ძალის დამატებითი გამოყენების გამორიცხვა უზრუნველყოს.

არ არსებობს იმის არანაირი სამართლებრივი საფუძველი, თუ რატომ არ უნდა მოხდეს აგრესიის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დევნა სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოსა (ICC) და გაეროს შესწორებულ ქარტიასთან ჰარმონიზებით. პრინციპში, უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილება, თუ რამდენად არის ესა თუ ის ქცევა აგრესიის აქტი, შესაძლებელია გადაიხედოს ICC-ს მიერ, რომელიც არის დაკონკრეტებული, მანამდე არსებული სტანდარტების და არა არსებული ვეტოს საგანი. შესაბამისად, ამით კანონის თვითნებური და დისკრიმინატორული შეფარდება მნიშვნელოვნად იქნება შემცირებული. ალტერნატივად კი შეიძლება განვიხილოთ ის, რომ 103-ე მუხლის უპირატესი დებულება არ იყოს გამოყენებული რომის სტატუტით იმ ახალი დებულებების მიმართ, რომელიც აგრესიას ეხება. ამ ორივე მიდგომისათვის საჭირო იქნება ქარტიაში ფორმალური შესწორებების შეტანა. ქარტიის შესწორებასთან დაკავშირებული ისტორიული ბარიერების გათვალისწინებით, ეს მიმართულება პოლიტიკურად არარეალისტურია. თუმცა წმინდა სამართლებრივი კუთხით, ამის გაკეთება კონცეპტუალურად შესაძლებელია.

უფრო მეტიც, ის მიზეზი, რის გამოც სამართლებრივად მყარი განმარტების მიღწევა ასეთი შეუძლებელი აღმოჩნდა კულტურული და პოლიტიკურია. სახელმწიფოებს შორის არსებულმა ისტორიულმა უთანხმოებამ და სამხედრო და ეკონომიკური შესაძლებლობების უთანასწორობამ ძალის ჯეროვნად გამოყენებასთან დაკავშირებით სიღრმისეულ უთანხმოებაზე მიგვიყვანა²⁰⁸. ზოგიერთი სახელმწიფო ისეთი ფართო განმარტების მიღებას ითხოვს დაუინებით, რომელშიც აგრესიის თითქმის ყველა პოტენციური ფორმა იქნება მოცემული. ეს ის ქვეყნებია, რომლებიც ისტორიულად, საკუთარ თავს აგრესიის მსხვერპლად მიიჩნე-

²⁰³ იხ. ზოგადად R.Y. JENNINGS, THE ACQUISITION OF TERRITORY IN INTERNATIONAL LAW (1963წ.).

²⁰⁴ იხ. ზემოთ ქვეთავი IV. A.3.a.

²⁰⁵ იხ. ზოგადად, CHARLES TRIPP, A HISTORY OF IRAQ (მე-2 გამოცემა, 2002წ.).

²⁰⁶ იხ. ზოგადად, SERING SHAKYA, THE DRAGON IN THE LAND OF SNOWS: A HISTORY OF MODERN TIBET SINCE 1947 (1999წ.).

²⁰⁷ იხ. ზოგადად, LAWRENCE FREEDMAN, THE OFFICIAL HISTORY OF THE FALKLANDS CAMPAIGN: THE ORIGINS OF THE FALKLANDS WAR (2005წ.).

²⁰⁸ ამ მოვლენაზე არსებული ვრცელი მსჯელობის სანახავად იხ. გლენონი, ზემოთ შენ.129, გვ.67-100.

ვენ. სხვები კი ბევრად ვიწრო განმარტებას ითხოვენ დაჟინებით, რომლებიც შეწუხებულები არიან იმით, რომ ფართო განმარტება ჩვენ მიერ ზემოთ, IV თავში ჩამოთვლილ ქმედებებზე სისხლისსამართლებრივი დევნის შესაძლებლობას დაუშვებს. ეს უმეტესწილად ის სახელმწიფოებია, რომლებიც საკუთარ თავს ისტორიულად, აგრესიის მსხვერპლად არ მიიჩნევენ. სახელმწიფოების წინა ჯგუფი, რომლებსაც ძალის წარმოჩენა არ შეუძლიათ, ფართო განმარტებას ამჯობინებს, ვიწრო განმარტების მიღებას კი ისტორიულად ძლიერი სახელმწიფოების წინაშე კაპიტულაციის გამოცხადებად და ძალის ბოროტად გამოყენებაზე თანხმობის მიცემად განიხილავს. სახელმწიფოთა მეორე ჯგუფი კი, რომლებსაც ძალის სერიოზული წარმოჩენა (პროექცირება) შეუძლიათ ან კიდევ სამხედრო თვალსაზრისით ძლიერი სახელმწიფოების მოკავშირეები არიან, ვიწრო განმარტებას ამჯობინებს. ფართო განმარტებას კი სუვერენიტეტისა და სასიცოცხლო ინტერესების დაცვის ჩამორთმევის საშუალებად განიხილავს. გაეროს ქარტიის შექმნისას²⁰⁹, საერთაშორისო სასამართლოს კომისიის თათბირებსა²¹⁰ და რომის კონფერენციის²¹¹ დროს სახელმწიფოთა მეორე ჯგუფი ჭარბობდა ფართო განმარტების მიღების დაცვის მხრივ მაინც. თუმცა SWGCA-ში წინა ჯგუფი ჭარბობდა. დეფინიციით განსაზღვრული რაოდენობისა და ფორმების ნაირსახეობის ზრდის კვალდაკვალ მისი საერთო, ყოვლისმომცველი აღწერა სულ უფრო მეტად ბუნდოვანი ხდებოდა. შესაბამისად, იზრდებოდა სამართლებრივი სახის სირთულეები. ამ ორ ჯგუფს შორის შესაძლო შეთანხმება ძალიან მცირე აღმოჩნდა.

ეს უთანხმოება კიდევ უფრო იზრდება თვალშისაცემი კულტურული დაპირისპირებით, თუ რამდენად შესაძლებელია ამა თუ იმ ქვეყნის პოლიტიკური და სამხედრო ხელმძღვანელობის სისხლისსამართლებრივი დევნა. ზოგიერთი ქვეყანა ტრადიციის ან არსებული სამართლებრივი აკრძალვის გამო, არ ახდენს სახელმწიფოს ყოფილი ხელმძღვანელების სისხლისსამართლებრივ დევნას მათ მიერ ხელისუფლებაში ყოფნის დროს ჩადენილი დანაშაულებისთვის. მათი გასამართლება არც ეროვნულ სასამართლოებში ხდება. მაშინ როცა სხვა სახელმწიფოები ამას აკეთებენ²¹². იმ სახელმწიფოების მხრიდან, რომლებიც ყოფილი სახელმწიფო მოღვაწეების გასასამართლებლად საერთაშორისო ტრიბუნალითვის გადაცემის შესაძლებლობას განიხილავენ, ეს შესაძლოა პოლიტიკურად მნიშვნელოვანი ნაბიჯი აღმოჩნდეს და ქვეყნის შიგნით დიდი ვნებათაღელვა გამოიწვიოს. ის სახელმწიფოები კი, რომლებიც ამგვარ შესაძლებლობას არ განიხილავენ, ამის დაშვება თითქმის შეუძლებელია. ამ შემთხვევაშიც, შეთანხმების შესაძლო არეალი მინიმუმადეა დაყვანილი.

სახელმწიფოების მიერ ქცევის ზუსტ, არსებით შეთანხმებამდე ვერმისვლა, რისი განსაზღვრაც დეფინიციით უნდა მომხადრიყო, SWGCA ამის გაკეთებას არსებული უთანხმოებების მიჩქმალვით შეეცადა, იმ იმედით, რომ კონსენსუსის მიღწევა სამომავლოდ იქნება

²⁰⁹ იხ. სოლერა, ზემოთ შენ. 38, გვ. 43-78.

²¹⁰ იხ. საერთაშორისო სამართლის კომისიის 46-ე სხდომის მუშაობის მოხსენება, ზემოთ შენ. 184.

²¹¹ დელეგაციების უმეტესობამ მხარი დაუჭირა გერმანიის მიერ შემოთავაზებულ ვიწრო დეფინიციას, მაშინ როდესაც ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნები 3314 რეზოლუციიდან გამომდინარე, ფართო დეფინიციას უჭერდნენ მხარს. იხ. შოფილდი, ზემოთ შენ. 62, გვ. 21; სოლერა, ზემოთ შენ. 38, გვ. 361.

²¹² ROSANNE VAN ALEBEEK, THE IMMUNITY OF STATES AND THEIR OFFICIALS IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW AND INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS LAW, 167-174 (2008); Thilo Rensmann, Impact on the Immunity of States and their Officials, in THE IMPACT OF HUMAN RIGHTS LAW ON GENERAL INTERNATIONAL LAW 151, 157-160 (მენო კამინგა & მარტინ შეინინის გამოცემა, 2009წ.).

შესაძლებელი. სისხლისსამართლებრივი სასჯელის დაცისრებისას კი არსებული უთანხმოებების მიჩქმალვა კანონიერების პრინციპით მკაფიოდაა აკრძალული. პოტენციურ მოპასუხეებს სრული უფლება აქვთ, ამა თუ იმ ქცევის ჩადენამდე იცოდნენ დანაშაულის კონკრეტული ელემენტები და არა საბოლოო კონსენსუსის მიღწევის შემდეგ, როდესაც მათ ბრალი აქვთ წაყენებული ან სასამართლო პროცესი მიმდინარეობს. ეს არსად ისე ცხადად არ ჩანს, რაც ზემოთაც აღინიშნა, როგორც აშშ-ის კონსტიტუციურ იურისპრუდენციაში, რომელშიც კანონის უკუქმედებით ძალასთან დაკავშირებული სირთულეები დიდი პრობლემის წინაშე დგას.

VII. დასკვნა: რა გზას ადგას აშშ?

ჩნდება კითხვა, რა შედეგები შეიძლება ჰქონდეს ყოველივე ზემოაღნიშნულს აშშ-ისთვის? აშშ მონაწილეობდა რომის კონფერენციაში, სადაც, ნაწილობრივ, აშშ-ის დიპლომატიის წარმატების წყალობის გამო, კონფერენციამ არ მიიღო იმ დროს განხილული აგრესიის ფართო განმარტება²¹³. რომის სტატუტზე 2002 წ. 6 მაისს „ხელის არმოწერის“ შემდეგ აშშ-მა მონაწილეობა არ მიიღო SWGCA-ს დისკუსიებში²¹⁴. აშშ არდასწრებას შესაძლოა ერთგვარი გამაჯანსაღებელი ეფექტი ჰქონოდა „საკონტროლო ექსპერიმენტის“ შექმნის თვალსაზრისით, რაც აშშ-ის თვალთახედვით, იმის მაჩვენებელი იქნებოდა, თუ როგორი პასუხისმგებლობით მოიქცეოდნენ რომის სტატუტის წევრი სახელმწიფოები აშშ-ის გავლენისგან სრული თავისუფლების შემთხვევაში. SWGCA-ს 2009 წლის თებერვალში გამოქვეყნებული აგრესიის დეფინიციით თუ ვიმსჯელებთ, ექსპერიმენტი შესრულდა. ეს შედეგები კი, რაც II თავშიც იყო აღწეილი, აშშ-ის პოლიტიკოსებისთვის იმედისმომცემი არ უნდა იყოს. რომც დავუშვათ, რომ აშშ-მა შესაძლოა მალე ხელახლა მოაწეროს ხელი რომის სტატუტს, სენატში საჭირო ორი მესამედის თანხმობა სტატუტზე შორეული პერსპექტივაა. ისეთ ინსტიტუციონალურ აპარატში თანდათანობით ჩათრევა, რომელშიც შეურიგებელი ღირებულებების მქონე სახელმწიფოები დომინირებენ, დიდი რისკის შემცველი იქნება.

თუმცა ჩაურთველობაც რისკის მატარებელია: აშშ-ის გრძელვადიან ინტერესებში არანაირად არ შედის წამყვანი სასამართლო ინსტიტუციის ისეთ პოტენციურად ძლიერ საერთაშორისო ძალად გადაქცევა, რომელსაც აშშ-ის საპირისპირო ინტერესები ექნება. ერთი ამგვარი ინტერესი, ამგვარი ღირებულება უკუქმედების ძალის მქონე დამნაშაეობაზე არსებული

²¹³ იხ. შოფილდი, ზემოთ შენ. 62, გვ.23.

²¹⁴ აშშ-მა გადაწყვიტა 2010 წლის კამპალის განსახილველ კონფერენციაზე მონაწილეობა მიეღო დამკვირვებლის სტატუსით. იხ. კოლუმ ლინჩი – აშშ ესწრება სამხედრო დანაშაულების სასამართლოს მიერ გამართულ კონფერენციას, ვაშინგტონ პოსტი, 17 ნოემბერი, 2009 წ., <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/11/16/AR2009111603662.html>. იგი დამკვირვებლის სტატუსით დაესწრო ასამბლეის წევრი სახელმწიფოების შეხვედრას. იხ. სტეფენ რაპი – აშშ-ის განსაკუთრებულ დავალებათა ელჩი სამხედრო დანაშაულების საკითხებთან დაკავშირებით, ასამბლეის წევრი სახელმწიფოების წინაშე წარმოთქმული სიტყვა (2009წ. 19 ნოემბერი) მისი ნახვა შესაძლებელია http://www.cc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/ASP8/statements/ICC-ASP-ASP8-GenDeba_USA-ENG.pdf.

აკრძალვის ძირითადი პრინციპის შენარჩუნებაა. ამ მიზანთან შესაბამისობით, აშშ-ს შეუძლია ამ ინტერესების სხვებთან ერთად დაკმაყოფილება რომის სტატუტის ხელშემკვერი წევრი სახელმწიფოების ასამბლეაში და რომის სტატუტის 2010 წ. განსახილველ კონფერენციაში დამკვირვებლის სტატუსის მონაწილეობით. ასევე სხვადასხვა მოსამზადებელ შეხვედრებში, რომლის მიზანიც აგრესიის განმარტებაა²¹⁵.

ყოველივე ეს იმის ხაზგასმას ახდენს, რომ აგრესიის განმარტების განსაზღვრის პროცესის დასრულებამდე ჯერ კიდევ დიდი დროა. სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოსთვის მატარებლის დამლუპველი ავარიის თავიდან აცილების შესაძლებლობა ჯერ კიდევ არსებობს. როგორც ჩანს, რომის სტატუტს SWGCA-ს მიერ შემოთავაზებული განსაზღვრების შესაცვლელად მთელი რიგი შესაძლებლობები აქვს. იმ შემთხვევაში, თუ ეს განმარტება განსახილველ კონფერენციაზე გავა და მისი მე-5 მუხლში ინკორპორირება მოხდება ასამბლეის²¹⁶ წევრი სახელმწიფოების ორი მესამედის გადაწყვეტილებით, დანაშაულის სისხლის-სამართლებრივი დევნა მხოლოდ ერთი წლის მერე მოხდება, მას შემდეგ, რაც მის რატიფიკაციას წევრი სახელმწიფოების შვიდი მერვედი მოახდენს²¹⁷. თუკი ერთი რომელიმე წევრი სახელმწიფო არ მიიღებს წინამდებარე განმარტებას, მაშინ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო (ICC) ვერ განახორციელებს თავის იურისდიქციას ამ კონკრეტული წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეების მიერ ან მის ტერიტორიაზე ჩადენილ დარღვევებზე²¹⁸. ამასთან, წევრ სახელმწიფოს უფლება აქვს, მყისიერი ეფექტით გამოვიდეს სტატუტიდან²¹⁹. ამგვარი „არჩევანის“ შესაძლებლობა ყველა სახელმწიფოს აქვს, რომელიც სტატუტის წევრი გახდება, მანამ, სანამ შესწორების შეტანა მოხდება. ამგვარად, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ SWGCA-ს განმარტება რომის სტატუტის ნაწილი გახდება, აშშ-ს, თუკი იგი მისი წევრი გახდება, არჩევანის უფლება მაინც ექნება.

ალბათ აშშ-ის პოლიტიკურ ხელმძღვანელობას ეს გარემოება დაამშვიდებს. ის მოსაზრება, რომ თუკი SWGCA-ს მიერ შემოთავაზებული განმარტება პროცესუალურ ბარიერებს გადალახავს და იგი საბოლოოდ იქნება მიღებული, აშშ-ის უმაღლეს ოფიციალურ პირებს უსაფრთხოების განცდას მაინც უტოვებს, რადგანაც აშშ რომის სტატუტის წევრი არ არის. თუკი ეს ასეა, მაშინ უსაფრთხოების ამ განცდამ შესაძლოა ისინი შეცდომაში შეიყვანოს. იმ შემთხვევაში, თუ ამ განმარტების სტატუტში ჩართვა მოხდება, აგრესიის დანაშაულზე აშშ-ის სამხედრო და პოლიტიკური ხელმძღვანელობის სისხლისსამართლებრივი დევნა შეიძლება მაინც მოხდეს, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ აშშ მისი წევრი არ იქნება. ეს გაურკვეველია. სტატუტში გარკვეული წინააღმდეგობები არსებობს. 121-ე (5) მუხლის მიხედვით: „იმ წევრი სახელმწიფოს მიმართ, რომელსაც არ გამოუთქვამს თანხმობა შესწორებაზე,

²¹⁵ კითხვას არ ვსვამ ისე, როდის ან საერთოდ უნდა აიღოს თუ არა კვლავ აშშ-მა წინამდებარე სტატუტით განსაზღვრული ხელმოწერის ვალდებულებები. აღიარებულია, რომ ბუშის ადმინისტრაციის 2002 წლის წერილით ამ ვალდებულებების შეწყვეტა. იმ მოსაზრების სანახავად, რომ აშშ ამის მიუხედავად, სტატუტის ხელმომწერად რჩება, იხ. AM. SOC'Y OF INT'L LAW – აშშ პოლიტიკა სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოსთან დაკავშირებით. პოზიტიური ჩართულობის გამყარება (2009წ.). იხ. <http://www.asil.org/files/ASIL-08-DiscPaper2.Pdf>

²¹⁶ რომის სტატუტი, ზემოთ შენ. 4, მუხლი (121) (3).

²¹⁷ იქვე, მუხლი 121 (4).

²¹⁸ იქვე, მუხლი 121 (5).

²¹⁹ იქვე, მუხლი 121 (5).

სასამართლოს არ შეუძლია განახორციელოს თავისი იურისდიქცია იმ დანაშაულზე, რომელიც გათვალისწინებულია ამ შესწორებით, როდესაც ეს დანაშაული ჩადენილია მოქალაქის მიერ ან მის ტერიტორიაზე. სტატუტი ასევე ითვალისწინებს, რომ ორაზროვნების შემთხვევაში, ეს „განმარტებული უნდა იყოს იმ პირის სასარგებლოდ, რომელზედაც მიმდინარეობს გამოძიება, სისხლისსამართლებრივი დევნა ან მსჯავრდება“²²⁰. თუმცა, სტატუტის 12(2)(ა) მუხლის მიხედვით, ICC-მ შეიძლება განახორციელოს იურისდიქცია, თუკი „ის, სახელმწიფომ, რომლის ტერიტორიაზეც განსახილველ ქცევას ჰქონდა ადგილი“ ICC-ს იურისდიქციას აღიარებს. აშშ-ის სამხედრო ქმედება, რომელიც SWGCA-ს დეფინიციით, აგრესიის დანაშაულია, მოხდება ასეთი ქვეყნის ტერიტორიაზე. ამის შემდეგ ამ სახელმწიფომ შესაძლოა ეს საკითხი ICC-ს გადასცეს სისხლისსამართლებრივი დევნისთვის. უფრო მეტიც, საეჭვოა ისიც, თუ რამდენად ისარგებლებენ იმუნიტეტით. ორივე შემთხვევაში შესაძლებელია რომის სტატუტის ურთიერთსაწინააღმდეგო დებულებების ერთმანეთთან შესაბამისობაში მოყვანა²²¹.

ამ თავსატეხის ამოხსნა ერთხელ უკვე მოხდა. წლების განმავლობაში სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს დაარსება აგრესიის დანაშაულის განსაზღვრასთან იყო დაკავშირებული²²². სახელმწიფოები დროთა განმავლობაში იმის აღიარებამდე მივიდნენ, რომ ამგვარი სასამართლოს შექმნა მხოლოდ ორი საკითხის განცალკევებით იქნებოდა შესაძლებელი. მათ, ნიბურის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „პოლიტიკური და ეკონომიკური საკითხების მიმართ პრაგმატული მიდგომა აირჩიეს, რაც ედმუნდ ბურკეს - ისტორიული გამოცდილების, სიბრძნის უდიდესი წარმომადგენლის დამსახურებაა“²²³. შედეგი რომის სტატუტია. თუმცა SWGCA-ს ტრიუმფი სულ სხვა მიმართულებით მოხდა. აგრესიის მისეული განმარტება ნიბურის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „საფრანგეთის რევოლუციის აბსტრაქტული რაციონალიზმის“ განსახიერებაა²²⁴. ტრიუმფი კი დაკავშირებული იყო სხვადასხვა სახის დანაშაულის შეცვლასთან, რის გამოც, იმ დროს ხდებოდა მსხვერპლის გილიოტინაზე ასვლა, ისეთი მოღალატური დანაშაულისათვის, როგორიც იყო „საეჭვო აზრი“ ან „ძველი რეჟიმის ნოსტალგია (ანციენ რეგიმე)“²²⁵. ტრიუმფი კი თავისი არსით თუ სახელით დაკავშირებული არიყო ბუნებითი სამართლიდან საფრანგეთის მოსამართლე ბერბნარდის ტოკიოს განაჩენისადმი საკუთარი განსხვავებული აზრის დაცვაზე მსგავსი უარის თქმით:

ჩემი აზრით, არანაირი ეჭვი არ არსებობს იმასთან დაკავშირებით, რომ ასეთი [აგრესიული] ომი გონებისა და საყოველთაო სინდისის წინაშე, არის და ყოველთვის იყო დანაშაული – ეს ბუნებითი სამართლის ფორმულირებაა, რაზეც საერთაშორისო ტრიბუნალს შეუძლია და უნდა ეფუძნებოდეს კიდევ მის განკარგულებაში მყოფი განსასჯელის ქცევის შეფასებისას²²⁶.

²²⁰ იქვე, მუხლი 22 (2).

²²¹ იხ. ზემოთ შენ. 162.

²²² იხ. გენერალური ასამბლეის 1187 (XII) რეზოლ. (1957წ. 11 დეკ.).

²²³ ნიბური, ზემოთ შენ.რ. გვ.89.

²²⁴ იქვე.

²²⁵ CAROLINE MOOREHEAD, DANCING TO THE PRECIPICE: LUCIE DE LA TOUR DU PIN AND THE FRENCH REVOLUTION 187 187 (2009წ.).

²²⁶ აშშ არაკის წინააღმდეგ (1948წ., 12 ნოემბერი) (მოსამართლე ბერნარდის განსხვავებული აზრი) IMTFC სამართალწარმოება, ზემოთ შენ. 102, გვ. 1,2.

თუკი დანაშაული ბუნებითი სამართლის მიხედვით დანაშაულია, გაფრთხილება ამ შემთხვევაში საჭიროებას აღარ წარმოადგენს, რადგანაც ყველა სალად მოაზროვნე პირი ამის შესახებ უკვე გაფრთხილებულია. თუმცა ვერც მოსამართლე ბერნარდმა, ვერც SWG-CA-მ და ვერც სხვა ვინმემ ვერ ახსნა, თუ როგორ შეიძლება ოდნავი ობიექტურობის გათვალისწინებით მაინც, „გონებისა და საყოველთაო სინდისის“ დამტკიცება. როგორ შეუძლიათ სხვადასხვა ქვეყნის გონიერ, კეთილსინდისიერად მოქმედ იურისტებს ბუნებითი სამართლის შინაარსის იდენტიფიკაცია კულტურულად ნეიტრალური და ობიექტურად სასარგებლო მნიშვნელობით?

2010 წლის განსახილველ კომისიაზე წევრი სახელმწიფოების ასამბლეა მსგავსი არჩევანის წინაშე დადგება. ასამბლეას კიდევ ერთხელ ექნება შესაძლებლობა, ბუნებითი კანონის „საფრანგეთის რევოლუციის აბსტრაქტულ რაციონალიზმს“ დაუბრუნდეს ან კიდევ მიიღოს პრაგმატული, ბურკესეული მიდგომა, რომელიც ისტორიულ გამოცდილებასა და პოლიტიკურ რეალობაზე იქნება დაფუძნებული. საბოლოოდ, მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებით, არა მხოლოდ აშშ-ის მიერთება-არმიერთების საკითხი გადაწყდება, არამედ საკუთრივ ICC-ს მომავალი. აშშ არ იქნება ერთადერთი სახელმწიფო, რომელიც უარს იტყვის ICC-ზე, თუკი მის უკან მდგომი სახელმწიფოები ზურგს შეაქცევენ სამართლის უზენაესობის ქვაკუთხედს, კანონიერების პრინციპსა და სტატუტით გათვალისწინებულ გარანტიას, რომ იგი „საერთაშორისო დონეზე აღიარებული ადამიანის უფლებების შესაბამისად“ იმოქმედებს²²⁷.

²²⁷ რომის სტატუტი, ზემოთ შენ. 4, მუხლი 21 (3).